

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

**AİLESİ YANINDA SOSYO-EKONOMİK OLARAK
DESTEKLENEN ÇOCUKLARIN AİLE İŞLEVLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: TUNCELİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Abdullah GÜLMEZ

Sivas
Aralık 2018

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

**AİLESİ YANINDA SOSYO-EKONOMİK OLARAK
DESTEKLENEN ÇOCUKLARIN AİLE İŞLEVLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: TUNCELİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Abdullah GÜLMEZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Murat YILDIZ

Sivas
Aralık 2018

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı
Tezin Başlığı : Ailesi Yanında Sosyo-ekonomik Olarak Desteklenen 12-18 Yaş Arası Çocukların Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi: Tunceli Örneği
Savunma Tarihi : 23.11.2018
Danışmanı : Prof. Dr. Murat YILDIZ

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Murat YILDIZ

Üye : Doç.Dr. İshak AYDEMİR

Üye : Doç.Dr. Miraç Burak GÖNÜLTAŞ

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Abdullah GÜLMEZ tarafından hazırlanan Ailesi Yanında Sosyo-ekonomik Olarak Desteklenen 12-18 Yaş Arası Çocukların Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi:Tunceli Örneği başlıklı bu tez kabul edilmiştir . . / ... /

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1. Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
2. Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
3. Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
4. Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

İmza
Abdullah GÜLMEZ

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans Öğrenimim ve tez çalışmam süresince hoşgörölü ve sabırlı desteğiyle kendisinden çok şey öğrendiğim değerli danışmanım Sayın Prof. Murat YILDIZ ve eski danışmanım Doç.Dr. Özge Özgür SAYAR, Ankara Üniversitesi'nde doktora eğitimine devam eden Uzman Psikolog Yeşim AKIN'a, çalışmamın ölçek ve anketlerin uygulanması ve değerlendirilmesinde bana yardımcı olan Tunceli Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünün başta Psikolog Besime Özden BENLİ ve Psikolog Fidan SARSILMAZ olmak üzere tüm çalışanları ve Munzur Üniversitesi'nde görevli Doç. Dr. Murat Cem DEMİR'e ve bana sonsuz güven ve sevgiyle sürekli destek olan sevdiklerime, bana güç veren, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen aileme ve tüm dostlarıma, sonsuz teşekkür ederim.

Abdullah GÜLMEZ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLO LİSTESİ	iii
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	1
KURAMSAL ÇERÇEVE	5
1. Ailenin tanımı ve fonksiyonları	5
2. İlkel toplumlarda aile tipleri	7
3. Aile türleri	7
4. Sağlıklı ve sağlıksız aile	8
5. Aile Yaşam Döngüsü	10
6. Ana Baba Tutumları	11
6.1. Otoriter aile tutumu	12
6.2. Demokratik aile tutumu	12
6.3. Koruyucu aile tutumu	13
6.4. İlgisiz aile tutumu	14
6.5. Aşırı hoşgörü ve gevşek tutum	14
6.6. Dengesiz ve tutarsız aile tutumu	14
6.7. Mükemmeliyetçi aile tutumu	15
7. Aile Kuramları	15
7.1. Sistem kuramı	15
7.2. Fonksiyonel yaklaşım	17
7.3. Sembolik etkileşimcilik kuramı	18
8. Ailenin Çocuk Üzerindeki Etkisi	18
9. Ebeveyn Ölümü	21
10. Boşanma Oranındaki Hızlı Artış	22
11. Aile İşlevleri	24
11.1. Ailede problem çözme becerisi	25
11.2. Aile içi iletişim	26
11.3. Roller	27

11.4. Duygusal beceriler.....	29
11.5. Gereken ilgiyi gösterme becerileri	30
11.6. Davranış kontrolü	31
12. Korunmaya Muhtaç Çocuklar	32
12.1. Kurum bakımı.....	33
12.2. Aileye dönüş süreci	34
12.3. Evlat edindirme	36
12.4. Koruyucu aile	37
I. BÖLÜM	43
ARAŞTIRMA	43
1. Araştırmanın problemi.....	43
2. Araştırmanın amacı	45
3. Araştırmanın hipotezleri.....	45
4. Araştırmanın önemi	46
5. Sayıtlılar:	47
1. Sınırlılıklar.....	47
2. Araştırma modeli	48
3. Araştırmanın evreni ve örnekleme	49
4. Veri toplama araçları	49
II. BÖLÜM.....	55
BULGULAR	55
III. BÖLÜM.....	99
BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	99
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	107
KAYNAKÇA	113
EKLER.....	121
Ek 1. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu	121
Ek 2. Kişisel Bilgi Formu.....	122
Ek 3. Aile değerlendirme ölçeği.....	124
Ek 4. İzin Yazıları.....	128
ÖZGEÇMİŞ.....	133

TABLO LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa
Tablo 1.	Becvar ve Becvar'a Göre Ailenin Yaşam Döngüsü	11
Tablo 2.	Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	55
Tablo 3.	Katılımcıların Cinsiyetine Göre Dağılımı.....	55
Tablo 4.	Katılımcıların Eğitim Durumu Göre Dağılımı.....	55
Tablo 5.	Katılımcıların Aileden Ayrı Yurt, Yuva, Çocuk Evi veya Sevgi Evinde Kalma Durumuna Göre Dağılımı	56
Tablo 6.	Katılımcıların Aileden Ayrı Yurt, Yuva, Çocuk Evi veya Sevgi Evinde Kalma Sürelerine Göre Dağılımı.....	56
Tablo 7.	Katılımcıların Kardeş Sayıları.....	56
Tablo 8.	Katılımcıların Anne Baba Durumu	56
Tablo 9.	Katılımcıların Ailesinde Çalışan Kişi Sayısı	57
Tablo 10.	Katılımcıların Ailelerinin Aldığı Yardım Türü.....	57
Tablo 11.	Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu.....	57
Tablo 12.	Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu	58
Tablo 13.	Katılımcıların Annelerinin Mesleği	58
Tablo 14.	Katılımcıların Babalarının Mesleği.....	58
Tablo 15.	Katılımcıların Kaldıkları Ev.....	59
Tablo 16.	Katılımcıların Kaldıkları Evin Durumu	59
Tablo 17.	Katılımcıların Eğitim Durumlarına İlişkin Algıları	59
Tablo 18.	Katılımcıların Aile İçerisinde Şiddete Maruz Kalma Durumları.....	59
Tablo 19.	Katılımcıların Maruz Kaldığı Şiddet Türü.....	60
Tablo 20.	Katılımcıların Şiddete Maruz Kaldığı Kişi	60
Tablo 21.	Aile Değerlendirme Ölçeğinin Alt Boyutlarında Katılımcılara Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	60
Tablo 22.	Aile Değerlendirme Ölçeğinin Alt Boyutları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Korelasyon Analizi.....	61
Tablo 23.	Aile Değerlendirme Algısının Herbir Alt Boyutu Açısından Yaşlara Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları.....	63

Tablo 24. Aile Değerlendirme Algısının Anlamlı Farklılıklar Saptanan Alt Boyutları Açısından Yaşlara Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey –HSD Testi Sonuçları	64
Tablo 25. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Cinsiyet Gruplarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	65
Tablo 26. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Eğitim Düzeyi Gruplarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	65
Tablo 27. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Aileden Ayrı Kalma Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	66
Tablo 28. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Kardeş Sayısına Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları	67
Tablo 29. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Anne-Baba Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları.....	68
Tablo 30. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Ailede Çalışan Kişi Sayısına Oluşturulmuş Grupların Göre Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları	69
Tablo 31. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Ailedeki Çalışan Sayısına Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey–HSD Testi Sonuçları.....	70
Tablo 32. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Ailenin Yardım Alma Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları.....	71
Tablo 33. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Ailenin Aldığı Yardım Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey–HSD Testi Sonuçları.....	72
Tablo 34. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Annenin Eğitim Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları	73
Tablo 35. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Baba Eğitim Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları	75
Tablo 36. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Annenin Mesleğine Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları	76

Tablo 37. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Babanın Mesleğine Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları.....	77
Tablo 38. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Kalınan Evin Türüne Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları.....	78
Tablo 39. Aile Değerlendirme Algısının Herbir Alt Boyutu Açısından Kalınan Evin Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları	79
Tablo 40. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Ailenin Ev Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey–HSD Testi Sonuçları.....	80
Tablo 41. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Eğitim (Akademik Başarı) Durumunu Değerlendirmeye Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları.....	81
Tablo 42. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Eğitim (Akademik Başarı) Durumunu Değerlendirmeye Yönelik Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey–HSD Testi Sonuçları.....	82
Tablo 43. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Aile İçerisinde Şiddete Maruz Kalma Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları	83

ÖZET

Bu çalışma Tunceli Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların aile işlevlerini incelemiştir. Çalışmada karma yöntem kullanılmıştır. Nicel araştırmada; toplam 69 çocuğa Aile Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma koruma altında olan toplam 13, koruma altında olmayan 56 çocuk ile yapılmıştır. Nitel araştırmada; Aile Değerlendirme Ölçeği uygulanan çocuklardan koruma altında olan 7, koruma altında olmayan 8 çocuğun bakımını üstlenen ebeveynleriyle yüzyüze görüşülmüş, ve problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme alt ölçekleri paralelinde yarı yapılandırılmış beş soru yöneltilmiştir. Nicel çalışmada; Problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt ölçekleri üzerinden yapılan araştırmada, puan ortalaması en yüksek gereken ilgiyi gösterme alt boyutu (2,27) olduğu saptanmıştır. Buna göre örneklem gurubunu oluşturan çocukların gereken ilgiyi görmedikleri algısına sahip oldukları anlaşılmıştır. Nitel çalışmada da ebeveynlerden birinin ilgisiz davrandığı örneklem gurubu tarafından ifade edilen ortak bir sorun olduğu tespit edilmiştir. Diğer alt boyutların puan ortalaması 2'nin altındadır. Dolayısıyla bu alt boyutlar örneklem gurubunun çok kötü aile işlevlerine sahip olmadıkları algısına sahip olduklarını göstermektedir. Nitel çalışmada koruma altında olan ve olmayan çocukların aileleri arasında anlamlı bir fark bulunmamış, roller ve gereken ilgiyi gösterme hariç problem çözme, iletişim ve duygusal tepki verebilmede sorun yaşadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kurum bakımı, sosyo-ekonomik destek, aile işlevleri, korunmaya muhtaç çocuk.

ABSTRACT

This study examined the family functions of children who are socio-economically supported by the Tunceli family provincial directorate of labor and social services. The mixed method was used in the study. In quantitative research; A total of 69 children were administered the Family Rating Scale. The research was conducted with a total of 13 children under protection, 56 not under protection. In qualitative research; The parents of 7 children who were under protection from the children under the Family Rating Scale were interviewed face-to-face with their parents, and five quasi-structured questions were raised in parallel with problem-solving, communication, roles, emotional response, and showing interest. In the quantitative study; In the research conducted on the problem solving, communication, roles, emotional response, showing the required attention, behavior control and general functions sub-scales, it was found that the mean score was the highest interest sub-dimension (2,27). According to this, it was understood that the children in the sample group had the perception that they did not see the necessary attention. In the qualitative study, it was found that one of the parents was a common problem expressed by the sample group who behaved irrelevant. The mean score of the other sub-dimensions is below 2. So these sub-dimensions show that the sample group has the perception that they do not have very poor family functions. In the qualitative study, it was found that there was no significant difference between the families of the children who were under protection and their families, and they experienced problems in problem solving, communication and emotional response, excluding the roles and the interest required.

Keywords: Institutional care, socio-economic support, family functions, children in need of protection

GİRİŞ

Neill, çocuk eğitiminde kullanılacak yöntem seçimlerinin önemi konusunda şöyle bir ilginç benzetme yapmaktadır. “Bebek eğitimi, köpek eğitime çok benzer, kamçılanan çocuk, tıpkı kamçılanan köpek yavrusu gibi itaatkâr, aşağılık bir yetişkin olarak büyür. Böylece insanın, iyi bir köpeğin nasıl olması gerektiği konusunda bir fikri olmakla birlikte, bir çocuğun nasıl olması gerektiğini varsaymaya hakkı olmadığı hakikatini görmezden gelerek, tıpkı köpeklerimizi amaçlarımıza uygun davranacak şekilde eğittiğimiz gibi, çocuklarımızı eğitiriz. Köpeklerden üstün olduğumuzu kabul edebiliriz, ama çocuklardan üstün olmaya hakkımız yoktur. O köpek kulübesinde, yani çocuk yuvasında, insan köpekler temiz olmalıdır; fazla havlamamalıdır; düdük sesine uymalıdır; beslenmelerinin uygun olduğunu sandığımız saate yemek yemelidirler. 1935 sularında, Tempelhof, Berlin’de büyük eğitimci Hitler buyruklarını düdüğüyle dile getirdiğinde, yüzbinlerce itaatkar, uysal köpeğin kuyruklarını salladığına tanık oldum. Faşizm, çocuk doğasına ilk müdahalenin yapıldığı çocuk yuvalarında başlamıştır ve başlamaktadır.” (Neill, 2002: 27-28)

Aile büyük insanlık ailesinin küçük birimidir, küçük ama önemli, güçlü bir birimi, çünkü aile nasılsa ulus da öyle olacaktır. Eğer ailede nefret varsa, çarşıda pazarda, kilisede, okulda da olacaktır diyen Neill’e göre sorunlu çocuk yoktur sorunlu aile vardır (Neill, 2002).

Sanayileşmenin etkisiyle 20. yüzyılda toplumsal hayat tüm boyutlarıyla değişime uğramıştır. Teknolojinin gelişmesi toplum yaşamını etkileyerek aile yapısının değişmesine, ailenin ana-baba ve çocuklardan oluşan “çekirdek aile”ye dönüşmesine, hatta tek ebeveynli ailelerin yaygınlaşmasına yol açmıştır. Özellikle kadının çalışma hayatına girmesi sonucunda, çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi yanında, ev işlerinin eşler arasında paylaşılması gibi durumlar karı-kocaya geleneksel rollerin dışında yeni sorumluluklar getirmiştir. Bunlara alışmak zaman zaman rol çatışmasına neden olmuştur (Kandiyoti, 1984, akt.: Nazlı, 2014: 2).

İnsanlar yaşam süreleri boyunca değişim ve gelişim içindedirler. Değişim ve gelişimi etkileyen faktörler vardır. Bu faktörler anne ve babamızdan aldığımız

genetik ve çevreden aldığımız faktörler olarak ikiye ayrılırlar. Genetik faktörler çocuğa anne ve babasından geçer, çevresel faktörler ise çocuğun yakın çevresi ve içinde yaşadığı toplumdan etkilenir. Her faktör çocuğun gelişimi üzerinde farklı düzeyde rol oynayacaktır (Sağlam, 2011).

Toplumun temel taşı olarak nitelendirilen aileye, gelişmiş ülkelerde giderek artan bir önem verilmeye başlanmış, aileye yardım için çeşitli kurumlar ortaya çıkmıştır (Nazlı, 2016, s. 16). Ömrümüzün başlarında temel gereksinimlere ihtiyaç duyarken ileri yıllarda psikolojik gereksinimlere ihtiyaç duyarız. Büyüdükçe bu psikolojik ihtiyaçlar davranışlar ve kişilik üzerinde oldukça etkili olmaya başlarlar. Böylece kişiliğin oturmasını, iyi bir duruma gelmesini sağlar (Köknel, 1982).

İnsan sağlığı ve mutluluğu için bu ihtiyaçların doyuma ulaştırılması gerekir. İhtiyaçları doyuma ulaştırdığımız en doğal ortam ailedir. Aile, özellikle üç ihtiyacı karşılamada daha önemlidir. Bunlar samimilik (intimacy), güç (power) ve anlamlılıktır (meaning). İnsanların başkalarıyla birlikte olmaya ihtiyaçları vardır. Aynı zamanda kendilerini ifade etmeye ve biricik olmaya da ihtiyaçları vardır. Bütün bunlar insan hayatının bir amacı olmasına yardım eder. Birçok insan için samimilik boyutu heteroseksüel ilişkileri, güç boyutu iş yaşamını ve anlamlılık boyutu çocuk sahibi olmak anlamındadır. Ancak ailenin bu üç amacı karşılamasının zorunlu olduğu söylenemezse de, aile olmadan bu ihtiyaçları doyuma ulaştırmak nadiren mümkündür. Aile sosyal bir birimdir ve her üye karşılıklı olarak bu üç boyuttaki ihtiyaçlarına ulaşmak için çaba gösterir (akt. Nazlı, 2016: 16).

Aileler çocuklarına sağlık bir ortam ve güven alanı yaratmak için çocuğun temel ihtiyaçlarından olan bakım, beslenme, sevgi verme ve koruma gibi ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Temel ihtiyaçlarının yanısıra aileler çocuklarının eğitimlerini yetenekleri doğrultusunda desteklemek, deneyimle ve özgür bir şekilde bilgi edinmesini sağlayacak çevresel koşulları oluşturmaya çabalamaktadırlar. Aileler çocuklarını gözlemleyerek onların davranışlarını yönlendirmekte, yaşamın kurallarını öğretmekte, aile içinde gerektiğinde sınırlar ve kuralların varlığını göstermektedirler. Ebeveynler çocuklarının hem kişilik gelişimlerini hem de cinsel gelişimlerini desteklemekte ve rol model olmaktadır. Bu süreçte anne ve babanın davranışlarında tutarlı olması son derece önemlidir. Hayatın ilk yıllarında anne ve

babasının bakım, ilgi ve sevgisinde yoksun kalan bir çocuğun duygudurumunun da bu durumdan etkileneceği aşık bir durumdur (Bilir ve Dabanlı, 1990).

KURAMSAL ÇERÇEVE

A. Temel Kavramlar

1. Ailenin tanımı ve fonksiyonları

Tüm insanları ve toplulukları kapsayacak bir aile tanımına rastlamak güçtür. Bu nedenle birçok araştırmacı aileyi farklı tanımlamıştır. Tüm toplumlar en küçük toplum birimi olarak “aileyi” kabul ederler. Ancak toplumların gelişmesi ve değişmesiyle aile yapıları da değişmektedir.

Aile birimindeki üye sayısı kaç ve hangi türden olursa olsun (çocuksuz, tek ebeveynli, çekirdek, geniş, hiç evlenmemiş vs. aile biçimlerinde olduğu gibi), bugün dünyada aile kavramı çok çeşitli kombinasyonları yakın ve etkili ilişkilerin kalıcılığı ölçüsüne bağlı olarak içine almaktadır. Sözcük ne kadar sıklıkla kullanılırsa kullanılsın, aile olgusunun tanımı konusunda ne sokaktaki insanlar ne de aile ilgili akademik veya mesleki olarak ilgilenenler arasında görüş birliği ummak akılcı değildir. Aynı zamanda tipoloji ölçütleri de son derece çeşitlidir. Örneğin aileleri büyüklüklerine, evlilik bağlarına, güç ilişkilerine, fonksiyonlarına vs. göre sınıflandırmak ve bunlara göre aileyi tanımlamak en yaygın olanlarından (Gülerce, 1990: 17).

Aile bireyler arasında evlilik yolu ile oluşan, akraba bağlantıları ile birbirine doğrudan bağlanan üyelerin oluşturduğu, çoğunlukla yetişkin üyelerin çocuğa bakmak sorumluluğunu üstlendiği bireyler topluluğudur (Giddens, 2012). Aile sosyalleşme sürecinin temel birimidir. Aile içinde çocuklara sağlanan bakım, ilgi ve sevgi en önemli aile işlevlerinden biridir (Yılmaz, 2000).

Murdock, aileyi her iki cinsiyetin yeniden üretildiği, ekonomik dayanışmanın, çocuk yetiştirmenin en iyi şekilde sağlandığı ve eşler arasındaki cinsel beraberliğin toplum tarafından onaylandığı bir grup olarak tanımlamaktadır (akt. Şentürk, 2008).

Bell, ailenin dört ayrı tanımı üzerinde durmaktadır. Birinci tanımlamada aile üyelerinden birinin fikrine dayanarak, onun duyguları ve fantezileri aracılığıyla aileyi tanıma söz konusudur. Psikiyatrik ortamlarda en çok kullanılan tanım budur. İkinci tanım, aileyi nükleer ve geniş yönüyle bir kurum olarak ele alan kültürel yaklaşımı içerir. Burada özel bir aileden söz edilemez, kuramsal bir yaklaşım vardır. Bu tanım

sosyoloji ve sosyal psikoloji tarafından kullanılır. Üçüncü tanıma göre aile bir sosyal birimdir. Çeşitli parçaların oluşturduğu bir sistemdir. Küçük bir grup olarak ele alınır ve küçük gurupların davranışları açısından sosyal psikoloji tarafından incelenir. Dördüncü tanım ise aileyi toplumun değerleri ile sınırlı bir grup olarak kabul eder (akt.Bulut, 1990: 17-18). Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu tarafından verilen tanım, yukarıdaki dört ayrı bakış açısının hemen hepsini kapsamaktadır. Bu tanıma göre aile kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımların sağlandığı ve düzenlendiği temel bir birimdir (Ünalın, 1988: 51).

Aileyi toplumsal yapının bir parçası haline getiren temel fonksiyonlardan sosyal, kültürel, eğitsel, ekonomik ve psikolojik süreçler son derece önemlidir. Aile sosyalleşme ortamı olarak henüz yeni dünyaya gelen bir çocuk için içinde bulunduğu toplumun kültürüne ait bilgileri aldığı ve diğer insanlarla ilk teması kurduğu ortamdır. Yaşamın ilk evrelerinde temel gereksinimlerini karşılayan çocuk, sonraki yaşamında dış dünyayı ve yakın çevresini dikate almaya, gözlemlemeye, taklit ederek yaşamı kavramaya, yani sosyalleşmeye hazırlanmaktadır. Bu gelişim evresinde günlük yaşamın çocuğa tanıtılması son derece önemlidir. Çocukluk döneminde öğrenmiş olduğu bu deneyimler hayatının geri kalanında kendisine rehber olmaktadır. Aileler çocuğuna mutlu ve huzurlu bir gelecek sunmak için yoğun bir çaba sergilemektedir (Şentürk, 2008: 10).

Aileyi oluşturan çocuk ve ebeveynler ailenin fonksiyonlarını yerine getirmekte oldukça önemlidirler. Aile içinde bir çocuğun dünyaya gelmesi ile anne ve baba rolü kazanan çiftler bu süreçte edindiği deneyimler, duygular ve sorumluluklar kazanmaktadır. Ailenin bir parçası olmak bireyi mutlu etmektedir. Böylece çiftler düzenli bir hayat ile birbirilerine psikososyal bir destek sağlamaktadır. Birlikte bir yaşam kurma hem kadın hem de erkek için anlamlı ve doyum sağlayan bir istektir. Toplumsal olarak düşünüldüğünde kadın ve erkeğin birlikteliğinin ve arzularının karşılandığı yasal zemin aile olarak pek çok toplum tarafından kabul edilmektedir (Sezal, 2014: 141).

Yukarıda belirttiğimiz gibi aile yapısı ve tanımı toplumdan topluma değiştiği; ancak aile toplumun devamını sağlayan bir yapıtaşısı olarak belirlenebilir. Dünyaya gelen bir çocuk aile ortamı ile birlikte sosyalleşmekte, kültürel ve psikolojik kazanımlar elde etmektedir. Bunun yanısıra aile ile birlikte kadın ve erkek için de çocuk yetiştirmek, aile kurmak ve ailenin devamını sağlamak gibi sosyal ve psikolojik kazanımlar elde etmesini sağlamaktadır.

2. İlkel toplumlarda aile tipleri

İlkel toplumlarda aile tipini etkileyen başlıca iki etken söz konusudur. Bunlar doğan çocukların annenin soyuna (Matrilinal) ya da babanın soyuna (Patrilinal) kaydolanmasını belirlemektedir.

Maternal aile: İnsanbilim araştırmaları, ilkin insanlar arasında küme halinde evlenme ve her türlü kuraldan yoksun cinsel ilişkiler bulunduğunu gösterir. Bu durumda baba belli olmadığı için çocuklar toplumun, anneleri bilindiği için klanın egemenliğinin kadın olduğunu gösterir.

Paternal aile: Bronzun, bakırın, demirin bulunuşu ve onlardan silah, araç-gereçler yapılmaya başlandığı çağlarda kadının önemi ikinci sıraya düşer. Mülkiyet ve miras haklarını sürdürmek için babaları kesinlikle belli olan çocuklar yetiştirme gerekliliği ortaya çıkar. Babanın savaş esirlerini, silahlarını, savaş araç-gereçlerinin çocuklarına geçirmek istemesi, ataerkil kalıt hukukunun kurulmasını gerektirdi. Çünkü, anaerkilde, insanların soyu anaerkilleriyle belirleniyordu, bu düzende böyle bir olanak yoktur (Güler ve Ulutak, 1992: 54-55).

3. Aile türleri

3.1. Geniş aile

Geleneksel bir aile tipi olan “geniş aile” özellikle az gelişmiş ülke ve yörelerin kırsal kesimlerinde daha yaygın bulunmaktadır. Geniş aile birkaç kuşağın bir arada, çoğu kez aynı çatı altında yakın ilişkiler ve beraberlik içinde yürüttükleri bir yaşam biçimidir. Aile bireyleri arasında, cinsiyete yaşa ve aile içindeki statüye ve erkeğin soy çizgisine göre düzenlenmiş sıralı bir ilişki düzeni, yapı ve işleyiş vardır.

Aile üyeleri bu hiyerarşik düzene uyarlar işbölümü, işbirliği ve bütünlük içinde yaşarlar (Özgüven, 2010: 10).

3.2. Çekirdek aile

Çekirdek aile birbirine evlilik sözleşmesi ve kan ilişkisiyle bağlı ana-baba ve çocuklardan olmak üzere iki kuşağı içeren ve sayıca aile bireyleri dar olan toplumsal bir birimdir. Endüstrileşme ile gelen sosyal ve ekonomik oluşumun sonucu olarak, toprağa bağlı üretimden endüstri üretimine geçilmiş, ailenin işgücü potansiyelini daha geniş çapta kollektif bir işbirliği söz konusu olmuş ve işletmeler kurulmuştur. Sanayi kuruluşlarının belli yaş sınırları içindeki bireylere, belli işgücüne sahip kişilere olan gereksinimi artmıştır. Bu gelişmeler bireylerin kırsal kesimden ve geniş aileden ayrılarak endüstri merkezlerine göçmeleri yol açmış, endüstri merkezlerinin odaklaştığı yerlerde yeni bir kentleşme ve bir kent kültürü oluşmuştur. Yeni kentsel yaşam biçimi aile yapısını da etkilemiştir. Kent yaşamında geleneksel aile yapısının sürdürülmesi olanaklı olmayan bir takım sosyal ve ekonomik etkenler altında aile ölçüsü daralarak, “çekirdek” aileye dönüşmüş ve yaygınlaşmıştır (Özgüven, 2010: 12).

3.3. Geçiş ailesi

“Geçiş Ailesi” ülkemizde olduğu gibi, toprağa bağlı üretimden endüstrileşmiş üretime geçişin başladığı ve hızla geliştiği toplumlarda rastlanan bir aile tipidir. Böyle toplumlarda, çoğunluklar nüfusta hızlı bir artış yönetim biçimlerinde de çağdaş yolda bir değişme, bireysel hak ve özgürlükleri benimseme, güvence altına alma eğilimleri de birlikte olmaktadır (Özgüven, 2010: 14).

4. Sağlıklı ve sağlıksız aile

Sağlık kavramı, Dünya Sağlık Örgütü tarafından, “kişilerin bedensel, ruhsal ve toplumsal açıdan tam bir iyilik halinde olmaları” biçiminde tanımlanmaktadır. Konu aile açısından ele alındığında, ailenin işlevlerini beklenen düzeyde yerine getirmesi ile “tam bir iyilik halinde olma” eş anlamlı olarak düşünülebilir (Keskin ve Topuzoğlu, 2004). Bulut (1990)’a göre sağlıklı ailede, aile bireylerinin rollerini isterken şekilde yerine getirmesi, gerekli olduğunda yeni ve işlevsel bir rolü kazanmaya çalışması ve aile içindeki diğer üyelerin de rol ve sorumluluklarını takip

etmesi, iletişim kurması beklenir bir davranıştır. Sağlıksız ailelerde ise çiftlerin birbirlerine yönelik beklentileri farklılaşmakta, rol değişikliklerine karşı eşler uyumsuzluk sergilemektedir. Kısacası sağlıksız ailelerde aile işlevleri yeterince yerine getirilmemektedir.

Aile içerisindeki çatışmaların sebeplerinin büyük çoğunluğu, ailedeki “saygı” kavramını ikinci plana atmayı da beraber getirmektedir. Çiftler hayatlarına birilerini aldıklarında karşılarındakinin eş, aile bireyi gibi sıfatlarının dışında bir birey olduğu, karşıdaki insanın da duygularının olabileceği, bir karakterinin olduğu, öfkelenebileceği, kızabileceği, sosyal yaşama ihtiyacının olabileceğini göz ardı edebilmektedirler. İlişkinin başlarında güzel olan her şey evlilikle beraber bozulmaya başladığında, çatışmaların nedenleri anlaşılmamaktadır.

Özgüven’e göre sağlıklı ailenin nitelikleri şu şekildedir:

- (1) Duyguları Paylaşma: Aile üyeleri birbirlerine karşı olumlu ve olumsuz duygularını açık, içten ve özgür bir biçimde paylaşırlar.
- (2) Duyguları Anlama: Aile üyelerinin her biri, diğer aile üyelerinin empatik olarak duygularının anlaşıldığı inancını taşır.
- (3) Bireysel Farkların Kabul Edilmesi: Aile üyelerinin bireysel farklılıkları hoş karşılanır ve bu farklılıklar cesaretlendirilir. Böylece, tüm aile üyeleri gizli güçlerini, kendilerini, gerçekleştirebilirler.
- (4) İlgi ve Sevgi Duygusunun İletilmesi: Aile üyeleri, ilgi ve sevgi duygusu ile birbiriyle etkileşim içinde bulunurlar. Bu durum, aile üyelerinin bireysel olarak değerli oldukları, ailelerine ait oldukları duygularını destekler ve geliştirir.
- (5) İşbirliği: Ailenin amaçlarına ulaşması için, her aile üyesi etkili bir biçimde çalışır, gönüllü olarak işbirliğine katılır.
- (6) Mizah Duygusu: Aile üyeleri ailedeki olay ve yaşantılarla ilgili olarak şakalaşma ve espiri yapma yeteneğine sahiptirler.
- (7) Temel Gereksinimleri Karşılama: Ailenin yaşamını sürdürmek ve kendini güvence altına alması için gerekli olan yiyecek, giyecek ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının sağlanması.

- (8) Çatışmaya Girmeden Sorunların Çözümü: Kişileri değil, problemi merkeze alan bir tutumla, aile sorunlarının demokratik bir yolla çözülmesi.
- (9) Toplumsal Değerlere Sahip Olma: Ailenin içinde bulunduğu toplumsal yaşamın temelini oluşturan değerler sistemini benimsemesi ve kazanılması.
- (10) Sözleşme ve Sorumluluk Alma: Aile üyelerinin birbirlerinin sağlığı ve iyiliği için işbirliği yapılması ve sorumluluk alınması.
- (11) Karşılıklı Takdir Duygularını İfade Etme: Aile üyeleri, birbirleri ile ödüllendirici bir tutumla sürekli olarak ilgilenirler, takdir ederler ve beğenilerini ifade ederler.
- (12) İletişim: Aile üyelerinin her zaman aralarında etkili ve sürekli bir iletişim olması acı ve tatlı yaşantıların birbirlerine anlatıp paylaşmaları.
- (13) Boş Zamanlarını Birlikte Geçirme: Aile üyelerinin, ilişkilerini olumlu yönde geliştirmek ve aile birliğini güçlendirmek için, ortak zamanı artırmaları, birlikte vakit geçirmeye zaman ayırmaları.
- (14) Manevi Değerlere İnanmak: Aile üyelerinin manevi değerlere sahip cesur ve yürekli olması.
- (15) Sorunla Başa Çıkma Becerilerini Kazanmış Olmak: Aile üyelerinin, aile sorunlarını çözmeye ilişkin gerekli olan problem çözme ve sorunlarla başa çıkma becerilerini kazanmış olmaları.

Belirtilen bu niteliklerin tümünün aile bireylerini geliştirmek, ailede dengeli ve sağlıklı bir yaşam sağlamak için olumlu bir ortam yarattığı ileri sürülmektedir (Özüven, 2010: 87-88).

5. Aile Yaşam Döngüsü

Becvar ve Becvar (1982) ailenin tıpkı kişilerin geçirdiği gelişim aşamaları gibi belli aşamalardan geçtiğini belirtmektedir. Aile üyeleri farklı aşamalarda farklı rol ve görevlere sahip olup o aşamaya özgü aile sorunları ile de karşılaşabilir. Bu da aile işlevlerini etkileyen bir diğer husustur. Becvar ve Becvar (1982)'a göre ailenin yaşam döngüsü aşağıdaki şekilde ele alınmaktadır (akt., Ünlü ve Duyan, 1998: 8).

Tablo 1. Becvar ve Becvar'a Göre Ailenin Yaşam Döngüsü

AŞAMALAR	DUYGU SORUNLARI	AŞAMAYA ÖZGÜ KRİTİK GÖREVLER
Bağlanmamış yetişkin	Ebeveyn çocuk ayrılığını kabul etme	b) Aileden farklılaşma b) Arkadaş ilişkileri kurma c) İşe başlama
Yeni evlenmiş çift	Evliliğe bağlanma	b) Evlilik sistemini oluşturma b) Ebeveyn rollerini oluşturma c) Eşin ziyarete gelen ailesi ve arkadaşlar için oda hazırlama
Çocuk bakımı yapan aile	Yeni üyeleri evlilik sistemine kabul etme	b) Evliliğe uyum sağlama b) Ebeveyn rollerini üstlenme c) Büyük ebeveynlere oda hazırlama
Okul öncesi çocuğa sahip aile	Yeni kişiliği kabul etme	b) Çocuğun ihtiyaçlarını aile sistemine uydurma b) Ebeveynlerin enerjilerinin çocuğa doğru harekete geçirmesi, çocuğa yönelik harcamaları ve çocuk olduğu için eve ziyaretlerin artmasından dolayı evin gizliliğin giderek yok olması
Okul çağında çocuklu aile	Çocuğun aile dışında ilişkiler kurmasına izin verme	a)Çocuk toplumla etkileşime girmek suretiyle aile sistemini geliştirme b)Çocuğun eğitimsel başarısının desteklenmesi
Ergenlik çağında çocuğu olan aile	Çocuğun bağımsızlığına izin vermek için aile sınırlarında esnekliği artırma	a) Özgürlük/sınırlar arasında denge kurmak için ebeveyn-çocuk ilişkilerinde değişiklikler olması, b) İş yaşam ve evlilik sorunları üzerinde yeniden odaklaşma c) Yaşlı nesil için ilgilenmeye başlama
Launching center (akşam yemeklerinde birlikte olma)	Aileye giriş ve çıkışları kabul etme	a) Gençlerin çalışma, okul ya da evlilik yaşamına katılmalarını farketme b) Destekleyici bir ev ortamını sürdürme
Orta yaşlı ebeveynler	Çocukların evden gitmelerine izin verme ve diğer kaygılar duymaya başlamaları	a) Evliliği yeniden oluşturma, b) Çocukların eşleri ve onların büyük çocukları dahil ailelerin yeniden düzenlenmesi, c) Ebeveynlerin yaşlanması ile ilgilenme
Emeklilik	Emekliliği ve yaşlılığı kabul etme	a) Emekliliğe uyum sağlama, b) Ebeveynlerin ve eşin ölümü ile başatma, c) Baba ocağını kapatma, d) Birey ve eş olarak işlevselliği sürdürmek, e) Orta nesli destekleme.

(akt., Ünlü ve Duyan, 1998: 8).

6. Ana Baba Tutumları

Mussen (1974)'e göre aileler toplumsal kurallardan bağımsız çocuk yetiştirmezler. Yaşam serüveni içerisinde çocuklar anne ve babalarını yaşamlarına model olarak alırlar. Gelişimlerinde ebeveynlerinin sevgisi ilgisi ve deneyimleri çocuklar için son derece önemlidir. Çocukların sağlıklı bir psiko-sosyal gelişim göstermeleri için anne baba tutumları önemlidir. Ana baba tutumları aileden aileye göre farklılıklar gösterebilir (akt., Özgüven, 2010). Ailenin çocuğuna yönelik tutumları doğum öncesi dönemden itibaren başlar. Bu dönemde anne ve babanın çocuğun doğumuna karşı isteksiz olması yani öfke, pişmanlık, suçluluk, düşmanlık

gibi duyguları yaşaması çocuğu olumsuz yönde etkileyecek ve doğum sonrasında da çocukta uyum ve davranış problemlerinin ortaya çıkmasına neden olabilecektir (Örgün, 2000). Erken dönemlerde çocuklar ana babalarından ya da birincil bakıcıların gelen duyarlı, ilgili ve destekleyici bir yaklaşım ile karşılaşılırsa kendilerinin sevmeye ve bakılmaya değer bir benlik algısı oluşturabilir ve yine aynı zamanda başkalarına karşı da çoğunlukla olumlu bir bakış açısı geliştirmeleri muhtemel bir sonuç olacaktır (Sümer, Sayıl ve Berument, 2016).

Ana baba tutumları ve bu tutumların nitelikleri çocuğun psiko-sosyal ve kişilik gelişimi için son derece önemlidir. Temel anne baba tutumları aşağıda anlatılmaya çalışılmıştır.

6.1. Otoriter aile tutumu

Otoriter anne ve babalar koymuş oldukları kurallara çocuklarının sorgulamadan inanamalarını ve itaat etmelerini beklerler. Otoriter aileler çocukları ile kurmuş oldukları ilişkide yakın ve sıcak davranmaktan ziyade mesafeli ve kendi değer yargılarını ön plana alıcı bir ilişki kurma eğilimindedirler. Aile içi alınacak kararlarda çocuklarına söz hakkı tanımadan kendileri alırlar. Otoriter ailelerde denetimi yüksek çocuğa karşı olan duyarlılık genellikle düşük olmaktadır. Çocukların istek ve beklentileri ikinci plandadır (Özgüven, 2010). Baskıcı ve otoriter anne babalar çocuğuna sevgilerini açık bir şekilde ifade etmekten kaçınırlar. Ancak kendi otoritelerini çocuk tarafından kayıtsız ve şartsız uyulduğunda duygularını yansıtır (Gültekin, 2006). Otoriter ailelerde büyüyen çocuklar mutsuz ve korku doludurlar. Sosyal ilişkileri zayıf, iletişim becerileri konusunda oldukça yeteneksiz olurlar (Santrock, 2011: 253).

6.2. Demokratik aile tutumu

Demokratik anne baba tutumunda çocukların ilgi ve gereksinimleri önemsendirken aynı zamanda aile tutumu olarak denetimin varlığı da söz konusudur. Demokratik anne babalar çocukların görüşlerini önemseyerek mutlak bir itaat yerine çocuklarının düşüncelerini ifade etmelerine fırsat tanırlar. Destekleyici ve güven verici bir aile ortamında anne baba ve çocuk arasında soğuk, mesafeli bir ilişki kurmak yerine çocuk ile duygusal paylaşımların yaşanması kararların birlikte

alınması sözkonusudur (Özgüven, 2010). Demokratik ailelerde büyüyen çocuklar mutlu, kendi kendini kontrol edebilen, kendine güvenen, arkadaşlarıyla başarılı sosyal ilişkiler geliştiren, yaşamlarında başarıya odaklanan, yetişkinlerle işbirliği yapan, akran grubu içerisinde kurallara saygı duyan ve ortak hareket eden, stress ve sorunların üstesinden gelebilen çocuklardır (Santrock, 2011: 254).

6.3. Koruyucu aile tutumu

Çocuklarına abartılı bir şekilde düşkün davranan koruyucu ana baba, çocuklarını gerektiğinden fazla bir şekilde koruma çabası sergilemektedirler. Çocuklarına yoğun bir sevgiyle bağlıdırlar. Bu bağ öyle bir derinki çocuklarının büyüdüklerine inanmazlar ve çocuklar 15 yaşlarına geldiklerinde bile banyolarını tek başlarına yapamayacaklarına, elbiselerini giymeyeceklerine inanırlar. Çocuklarına kendi yaşamıyla ilgili seçim hakkı tanımazlar. Çocuklarını kendilerine aşırı bağımlı yetiştirirler. Çocuklarının fikirlerine önem vermez. Duygu sömürsünü çocuklarına bir şey yaptırmak istediklerinde kullanırlar. Böyle anne babalar çocuklarını sevdiklerinden dolayı böyle davrandıklarını düşünürler; ancak aslında yalnızlıklarını gidermek için yaptıklarının farkında değildirler (Gültekin, 2006). Koruyucu tutum ülkemizde sık rastlanan bir tutumdur. Çocuğun yanında olan büyükler çocuğun yapması gereken bir çok şeyi sırf çocuk yorulmasın üzülmesin diye kendileri yaparlar. Ancak bu tutumu sergileyen aileler çocuğun ilerideki yaşamına ne kadar zarar verdiklerini tahmin edemezler. Böyle aileler çocuklarının evde iken yaptıklarının olumsuz yanlarını göremezler; ancak çocuk aileden ayrılıp sokağa çıktığında akranları ile oynamaya başladığında fark etmeye başlarlar. Çocuklar oyuna dahil olma isteklerinde bile birilerinin kendilerini davet etmelerini beklerler. Bir oyunu başlatma becerisini gösteremezler. Grupla dışlanmaya maruz kalabilirler. Bu tip çocukların yetişkinlikleri de sorunlu olur. Hayata ayak uydurmakta zorluk yaşarlar. Tek başlarına ayaklarının üstünde durma becerisini gösteremeyebilirler. Bazı zor beceriler sık sık yapılarak kazanılır. Korunan çocuklar bu becerileri edinmekte zorluk yaşarlar. Giyinme soyunma, yemek yeme, dişlerini fırçalama, fikirlerini söyleme, isteklerini ifade etmede zorluk yaşarlar (Yavuzer, 1995).

6.4. İlgisiz aile tutumu

Bu tip aileler çocukları yokmuş gibi davranır, plan ve programlarını çocuklarını hesaba katmadan yaparlar. Çocuklarının ne yaptıkları ile ilgilenmeyen bu tip aileler, mümkün olduğu müddetçe çocuklarını kendilerinden uzak tutmaya çalışırlar. İlgisiz anne babalar çocuklarını özgür bırakarak hoşgörülü davrandıklarını düşünseler de aslında çocuklarını boşvermektedirler (Gültekin, 2006). Bu tip ailelerde çocuk ve ebeveyn arasında iletişim yetersizliği bulunmaktadır. Çocuğu, yok sayma, önem vermeme, yalnız bırakma gibi davranışlar çocuğun yetersiz yetişmesine neden olmaktadır. Böyle çocukların suç işleme potansiyelleri yüksektir. Başkalarının ilgisini çekmek için yanlış davranışlarda bulunurlar. Yetişkinliklerinde sık sık suç işlerler, engellenmeye karşı aşırı tepki verebilirler, söz dinlemeyen, saldırgan ve kaba insanlar olurlar (Özgüven, 2010: 2015-2016).

6.5. Aşırı hoşgörü ve gevşek tutum

Gevşek tutum sergileyen anne babalar çocuk üzerinde hiçbir denetim kurmazlar, hayatı deneyimleyerek öğrenebileceğini düşünürler. Çocukları doğruyu yanlış deneyimleyerek öğrenmeleri gerektiğini düşünür, çocukları elini sıcak bir nesneye dokundurduğunda “bırak eli yansın öyle öğrensin.” demek şeklinde karşılık verebilirler. Bu tip aileler çocuk odaklı yaşarlar, çocuklarının her istediğini yerine getirirler. Bu da çocuğun şımarık büyümesine başına buyruk davranmasına neden olur. Bir zaman sonra çocuk aileyi istediği gibi yönlendirmeye başlar. (Gültekin, 2006). Bu tip ailenin çocuklarında kurala pek rastlanmaz, çocuklar aşırı rahat olur, dengesiz ve ne istediğini bilmeyen karakterde çocuklar olur. Sağlıklı iletişim kuramayan bu tip çocuklar aile içinde veya diğer toplumsal alanlara ayak uydurmakta zorlanırlar. Yetişkinlikte de zorluk yaşarlar, düzen ve kurallarla dolu yaşantıya ayak uyduramazlar, aileyi birlikteliğini sürdürmekte güçlük çekerler (Özgüven, 2010: 2016-2017).

6.6. Dengesiz ve tutarsız aile tutumu

Dengesiz ve tutarsız aile tutumu, çocuk gelişimi ve eğitimiyle ilgili çeşitli konularda, anne-baba arasındaki görüş ayrılığından, ya da anne ve babanın kişisel olarak kendi içinde gösterdiği değişken tutumlardan kaynaklanabilir. Ana- babadan

biri, hoşgörölü ve demokrat bir tutum izlerken, diğeri baskıcı bir tutum benimseyebilir. Böyle bir durumda, eşlerin tutum farkının sonucu olarak, çocuğun belli bir davranışı ana-babadan biri tarafından cezalandırılırken diğeri tarafından normal bir davranış olarak karşılanabilir belki de ödüllendirilir (Özgüven, 2010: 217). Böyle bir tutum çocuğun sağlıklı bir kişilik yapısına sahip olmasını engeller, korkular, kuruntular oluşur ilgi çekici davranışlarda bulunur (Yörüköğlü, 1992).

6.7. Mükemmeliyetçi aile tutumu

Bu tip ebeveynler çocuklarından gücünden büyük beklenti içindedirler. Çocuklarının yanlış yapma olasılığını sıfıra indirmek için her şeyi yaparlar. Çocuklarını kendi kalıp yargılarına göre yetiştirirler. Çocukları çok zeki uslu ve çalışkandır. Filozof yetiştirircesine kurallar koyarlar ve bu kurallara uyulmadığında sert cezalar vermekten kaçınmazlar. Ancak çocukları bu beklentilerini karşılayamayınca hayal kırıklığı yaşarlar. Çocuklarını bir yetişkin gibi görmek isterler. Çocuklarının aşırı temiz ve titiz olmasını, girdiği bütün sınavlardan yüksek başarı ile çıkmalarını beklerler. Bu tip aileler kendi yaşantılarında gerçekleştiremedikleri hayallerini çocuklarında gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. (Gültekin, 2006). Bu tip çocuklar başkasına bağımlı olur, kendi kararlarını tek başına vermekte güçlük çeker başkalarının dediklerine kolayca inanır.

7. Aile Kuramları

7.1. Sistem kuramı

Sistem kuramı hakkında varolan kaynaklar üzerinden yapılan araştırmalara bakıldığında ilk başta biyoloji, matematik ve sibernetik alanında geliştirilmiş ve zamanla insan davranışı, sosyal olaylar ve organizasyonlar açıklamada kullanıldığı görölmektedir.

Sarıaslan, sistem kuramını açıklarken “belli bir amacı gerçekleştirmek için birlikte çalışan ve birbirini etkileyen parçalardan oluşan bir bütün” olduğunu ifade eder ve sistem kuramının iki temel özelliğinden bahseder. “Amacı olmak; her sistemin gerçekleştirmek istediği belli bir amacı ya da amaçları vardır. Herhangi bir amacı olmayan bütünü sistem olarak adlandırmak olası değildir. Birbirleriyle

etkileşimde bulunan parçalardan oluşmak; sistemi bir bütün olarak oluşturan parçalar amacı gerçekleştirmek için birlikte çalışırlar ve çalışma sırasında birbirleriyle etkileşimde bulunurlar. Bu etkileşim sistemin önemli bir özelliğidir ve sistemi bir ‘parçalar yığını’ olmaktan kurtarır. Parçalardan birisinde meydana gelen bir değişime sistemin işleyişini” etkilediğini savunur (Sarıaslan, 1984: 51).

Shefor ve Horejsi, aile sistemleri yaklaşımının odak noktasını; “aile bireylerinin aynı anda ailenin bir parçası olma ve sistemden ayrı bir birey olma çabası” olarak tarif etmektedirler. Bununla beraber “bireyin aile ile bağlantısını reddetmesiyle problemlerin gün yüzüne çıkmaya başladığını” eklerler (Shefor ve Horejsi, 2015: 133).

Amerikan ve Avrupa Sosyal Bilimi içerisinde gelişen sistem kuramı sosyal teoride sosyal olanın tek başına incelenmesi gereken bir nitelik taşıdığını ama aynı zamanda en az doğa bilimleri kadar da pozitif mahiyetinde olduğunu A. Comte ve H. Spencer tarafından dile getirilmiştir (Parsons, 2015). “Sistem kuramı psikodinamik kuramdan duyulan memnuniyetsizliğe karşı gelişen bir dizi kuramsal gelişmeden biridir. Kuramın sosyolojik odağı, Psikodinamik kuramın sosyal hizmetteki ‘sosyal’ kavramını yeterince ele alma konusundaki başarısızlığına karşı durmaktır. Sistem kuramı, temelde biyolojik bir kuramdır ve organizmaların tümünün birer sistem olduğu, alt sistemlerden oluştuğu ve üst sistemlerin parçası olduğu, önermesine dayanmaktadır” (Duyan, 2012, s. 135). Bertalanffy’ye göre “bir sistemde yaşanan bir değişimin diğer sistemleri de etkilediği, sözgelimi aile içerisinde ebeveynlerin ilişki süreçlerinde meydana gelen bir değişim, ailedeki çocuğu, çocuğun motivasyon sürecinde meydana gelen değişim ise onun yaşantısını olumsuz yönde” etkilediğini ifade eder (akt. Danış, 2006: 46).

Aileyi, sistem yaklaşımı çerçevesinde ele aldığımızda; aile kendi içerisinde bir sistem ama aynı zamanda içinde bulunduğu sistemin de bir parçasıdır. Bu durumda aileyi oluşturan bireyler hem birbirlerinden hem de dışarıdan etkilenmektedirler ve aynı zamanda hem birbirlerini hem de çevrelerini etkileyip dönüştürebilmektedirler. Dolayısıyla ailenin sorunlarına çözüm ararken spesifik anlamda bireylerin sorunlarını ve aynı zamanda büyük resme yani parçası olduğu sistemlere de odaklanılmalıdır. Örneğin ders notları kötü geldi diye çocuğun

sorunlarına eğilmek ve çözüm aramak yanıltıcı olabilir. Çünkü çocuğun ders notları okuldaki sıra arkadaşı, öğretmeni, okul müdürü, annesi, babası, kardeşi veya eğitim sisteminden kaynaklanabileceğini de gözönüne alarak değerlendirmek gerekir.

7.2. Fonksiyonel yaklaşım

Fonksiyonel yaklaşım, 1930'larda ABD'de, Pennsylvania Sosyal Hizmet Okulu öğretim üyeleri tarafından kişisel çalışma yöntemi uygulamalarına, bilimsel nitelik kazandırmak amacıyla geliştirilmiş, daha sonra da mesleğin diğer yöntemlerinde de kullanılmaya başlanmıştır (Duyan, 2009: 255).

Andrews (1979)'e göre; "aileler işlevlerini yerine getirme-getirmeme bağlamında ele alınmaktadır. Beavers, fonksiyonel olmayan ailelerde şizofrenik, sosyopat ve davranış bozukluğu olan bireylere daha sıklıkla rastlandığını ifade etmektedir" (akt., Bulut, 1993: 6).

Bulut, fonksiyonel aile bireylerini; birbirlerini destekleyen ve birbirlerine cesaret veren, kendilerinin ve diğerlerinin sübjektif görüşlerine saygı duyan, birbirleriyle açık iletişimde olan bireyler olarak tanımlamaktadır. Bu bireyler aynı zamanda; iş bitirici olup iş yapmaktan kaçınmayan, katı kurallar koymaktan ziyade, yeni deneyimlere açık olan, birbirlerine yakın olmakla birlikte kişisel farklılıklara saygı duyan, davranışlar ve arzuların kontrolünden çok, her konuda fikir alışverişinde bulunurlar. Fonksiyonel ailelerde anne- baba için evlilik birinci derecede, ebeveynlik de ikinci derecede doyum kaynağıdır (Bulut, 1993: 6).

Bulut, fonksiyonel olmayan aileyi de fonksiyonel aile özelliklerinin karşılığında konumlandırır ve bu konumlandırmada dikkatimizi çeken en önemli husus aile bireyleri arasında iletişimin neredeyse hiç olmadığıdır sizin de takdir edeceğiniz üzere fonksiyonel ailenin en önemli dinamiği iletişimin varlığıdır. Bulut'a göre fonksiyonel olmayan aile bireylerinde egoizm hakim olup bireylerde yalnızlık ve sonrasında gelecek olan ümitsizlik gözlenmekte, dışarıya karşı iletişime karşı oluğu dolaylı ilişkiler içindedirler, kesin ve açık değildirler. Bunun yanı sıra fonksiyonel olmayan ailelerde bireyler; karşısındakilere onların beklediği şekilde davranır böylece birbirlerinin gerçek özelliklerini bilemez, duygusal sorunlarını birbirlerinden saklamak için büyük güç sarf eder böylece sahte davranışlar oluşur, bireyler gerçek ihtiyaçlarını zayıf veya güçlü görünerek saklama yoluna giderler

(Bulut, 1993: 7). Fonksiyonel yaklaşımı incelediğimizde; savunularının sistem kuram savunuları ile ortaklaştığını, sistem kuramında parçaların bütün ile olan uyumunun fonksiyonel kuramda bireyler arasındaki etkin iletişimle sağlandığını görmekteyiz.

7.3. Sembolik etkileşimcilik kuramı

Herbert Mead ve Herbert Blumer'e göre; "sosyal gerçeklik, paylaşılan sembollerin anlamı temelinde gerçekleşen bireyler arası etkileşim üzerine inşa edilmiştir" (akt. Odabaş, 2011: 170). Çocuklar ebeveynleri ile sembollerin anlamı temelinde etkileşimde bulunur ve gelişimlerini bu etkileşim üzerine kurarlar.

"Sembolik etkileşimciliğin temel odak noktası, anlamın üretilmesi ve kazanılmasıdır. Aile ve diğer sosyal gruplarla ilgili çalışmalarda görüldüğü üzere, bireyler kendi davranışlarına ve içinde buldukları ortama attikleri anlamlar doğrultusunda düşünmekte ve davranmaktadırlar" (Çabuk Kaya, 2011: 113).

Blackburn ve Graham'ın (1993), "sigara içen düşük ekonomik seviyedeki anneler üzerine yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, kadınların bu eylemlerinin iki açıdan irrasyonel olduğu ortaya çıkmaktadır. Ekonomik olarak verdiği sıkıntıya ek olarak, çocuklarının yanında sigara içerek onların sağlıklarını da tehlikeye sokan annelerin bu davranışı, bununla birlikte eylemi yapan kadınlar için bir anlam ifade etmektedir. Sigara içerek psikolojik olarak rahatlayan kadınlar böylelikle kendi anlam dünyalarında bunu meşrulaştırmaktadır" (akt. Odabaş, 2011: 171).

Sanchez; aile olgusunu sembolik etkileşimcilik ile açıklarken "bir evde iki ayrı evlilik" benzetmesi getirir. Burada karı ve kocanın evliliklerini nasıl algıladıkları anlatılmaktadır (akt. Kasapoğlu, 1994: 9).

8. Ailenin Çocuk Üzerindeki Etkisi

Boşanma durumunun çocuklar üzerindeki etkileri konusunda genel çıkarımlar yapmak zordur. Her çocuk, her aile kendine hastır. Şiddetin olduğu ailelerde, boşanmanın çocuk üzerinde yaratabileceği olumsuz sonuçlar, boşanma gerçekleşmeksizin şiddetle yaşayan çocuk üzerinde yaratabileceği olumsuz sonuçlar kadar zarar verici olmayacağı söylenebilir. Boşanmaya karar veren çiftler, genellikle çocuklarının yaşadıkları duygu durumunun tam anlamıyla farkına

varamamaktadırlar. Özellikle boşanma sonrasında, çiftlerden biri çocuğun tüm sorumluluklarını alarak aslında hatalı davranmaktadır. Çocuğun bakım, eğitim gibi temel sorumluluklarının anne veya babadan sadece biri tarafından karşılanması parçalanmış ailedeki mevcut sorunların katlanarak artmasına yol açmaktadır. Küçük yaştaki bir çocuğun beslenme ve bakım gibi fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra sevgi ve ilgiye de ihtiyacı bulunmaktadır. Bundan dolayı müşterek çocuğa yönelik sorumlulukların anne ve baba tarafından boşanma öncesinden paylaşılması gerekir. Böylece anne ve baba sorumluluklarını yerine getirirken aynı zamanda da çocuğun sağlıklı bir psiko-sosyal gelişime sahip olmasını da sağlamış olurlar.

“Çocuğun beslenme, bakılma, korunma, sevilme ve eğitilme gibi temel gereksinimleri aile içinde karşılanır. Anne ve babanın çocuk üzerindeki etkileri farklıdır. Anne, çocukla biyolojik ve psikolojik olarak derin bir ilişki içindedir. Özellikle ilk yıllarda onun etkisi çoktur. Öyle ki annenin iki yaşına kadar çocuk için en önemli “sosyal çevreyi” yi oluşturduğu söylenmektedir. Babanın etkisinin daha sonraki yaşlarda, özellikle okul döneminde kesin olduğu ileri sürülmektedir. Gerçekten, özellikle ilk öğretim dönemindeki çocukların babalarını, onların mesleklerini birbiriyle karşılaştırdıkları, onlarla övündükleri görülmektedir. Öyle ki çocuk, babasının toplum içindeki saygınlığından kendi hesabına pay çıkarmaya kalkar. Baba, çocuğun gözünde bir örnektir. Öte yandan baba çocuğu yaşamın güçlüklerine karşı koruyan, ona yön veren bir rehber, bir dayanaktır” (Bulut, 1983: 79).

Çakmaklı, boşanmanın çocuk üzerindeki etkisini şu şekilde açıklamaktadır; “Genel olarak çocuklar ana-babalarının boşanmasının kendileri yüzünden gerçekleştiğini, iyi davranırlarsa ana-babalarının yeniden bir araya geleceğini düşünebilirler. Ana-babasının ayrılmasını tam olarak algılayamayan çocuklar da tüm yaşam boyu terk edilme korkusu, altını ıslatma, parmak emme, kabus görme, içe kapanma veya hiperaktivite, saldırgan davranışlar ortaya çıkabileceğini vurgularken, boşanmanın çocukların benlik tasarımı üzerinde olumsuz etki yaptığı, bu tür çocukların ciddi uyum sorunu çektikleri, anneyi babayı suçlama, söz dinlememe, içe kapanma, arkadaşlarını kıskanma, arkadaş ilişkilerinde bozukluk, derlerinde başarısızlığa neden olur” (Çakmaklı, 2005: 287).

Hetherington ve Stanley-Hagan'a göre; "Eğer aile ilişkisindeki, çocukların esenliğini yıpratıcı, mutsuz, çatışmalı bir evlilikle ilişkili stresler ve aksamalar, boşanmış, tek ebeveynli bir aileye geçmekle azaltılabiliyorsa, boşanma avantajlı olabilir. Ancak eğer boşanmayla ilişkili azalan kaynaklar ve artan risklere, acemi ebeveynlik ve sadece boşanan çift arasında değil de ebeveynler, çocuklar ve kardeşler arasında da çatışmanın sürmesi ya da artması eşlik ediyorsa çocuklar için iyi seçim, mutsuz evliliğin devamı olacaktır" (akt.: Santrock, 2011: 261). Burada şunu belirtmekte fayda var ebeveynler arasındaki çatışmalar çözülemeyecek durumda olması ve bundan hem kendileri hem de çocukları zarar görmüş ve görmeye devam etmekteyse boşanmayı çok da kötü bir seçenek olarak görmemek gerekir.

Conger ve Chao'ya göre "boşanmış ailelerdeki çocukların akademik sorunlara sahip olması, dışsallaştırılmış sorunlar (düşünmeden hareket etme veya suç işleme gibi) ve içselleştirilmiş sorunlar (anksiyete ve depresyon gibi) göstermesi, sosyal olarak daha az sorumlu olması, yakın ilişkilerde daha az yeterli olması, okulu bırakması, erken bir yaşta cinsel olarak aktif olması, uyuşturucu kullanması, anti sosyal akranlarla ilişki kurması, düşük öz saygıya sahip olması ve genç yetişkinler olarak daha az güvenli bağlanma göstermesi boşanmamış ailelerdeki çocuklara göre daha yüksek ihtimal olduğu ifade edilir" (akt.: Santrock, 2011: 261).

Öztürk, boşanma olgusunda çocuğun hangi yaş döneminde ne tür tepkiler verebileceğini açıklamaya çalışır. Öztürk; "Boşanma nedeniyle çocukta gelişebilecek sorunlardan kaçma bahanesiyle her ne pahasına olursa olsun evliliği sürdürmeye çalışan eşler vardır. Şurası unutulmamalıdır ki çocuk için sadece anne babayla birlikte yaşamak değil ailenin huzuru da önemlidir. Her gün kavga gürültünün olduğu, çocuğun gözü önünde annenin veya babanın dövüldüğü, hakarete maruz kaldığı bir aile ortamının çocuğa zarar vermediğini düşünemeyiz. Aslında boşanma tamamen bireyin kendi başına vermesi gereken bir karardır. Evliliğini sürdürmeyeceğini düşünen eş ya da eşler boşanma kararını alırken bu kararın öncelikle kendi hayatları ile ilgili bir karar olduğunu düşünmek zorundadırlar. Çocuk anne babasının ayrılacağını duyduğunda ilk önce ben ne olacağım sorusunu sorar. Çok doğal olarak çocuk bu kaos içinde kendi durumunun ne olacağı konusunda yoğun merak ve endişe yaşar. Bu merakı giderebilmek için anne babayı soru yağmuruna tutar. Bundan sonra ne olacaktır, kiminle birlikte kalacaktır? Evinden ve

arkadaşlarından ayrılacak mıdır? Bir daha anne ya da babasını görebilecek midir? Çocuğun boşanmayı algılayışı ve bu olaya vereceği duygusal tepkiler gelişim düzeyine göre değişir. Okul öncesi dönemde (0-5 yaş) çocuk için boşanma sadece bedensel bir ayrılış olup geçicidir. Bu yaştaki bir çocuk eşlerin birbirlerine karşı olan olumsuz hislerini anlayamaz. İlkokul döneminde çocuk için boşanma artık sonuçları bilinen bir olaydır. Çocuk anne babası arasındaki duygusal bağın koptuğunun farkındadır. Anne babaya karşı aynı anda farklı hisler besleyebilir” olduğunu vurgular (Öztürk, 2014: 1-2).

Boşanmanın sağlıklı yürütülemediği durumlarda çocukta normalinin elinden alınmış olmasının yarattığı kaotik hal sizin de takdir edeceğiniz üzere pek çok davranış bozukluğuna yol açabilmektedir. Öztürk’ün de ifade ettiği üzere çocuk; korku, kötü hissetme, öfke ve kızgınlık, suçluluk, yalnızlık duygusu, reddedilme, gerileme, mastürbasyon, okul sorunları, bedensel yakınmalar, yeme sorunları, anne babanın tekrar bir araya gelmesini isteme gibi geniş bir spektrumda tepkiler geliştirebilir (Öztürk, 2014: 10). Çocuğun vermiş olduğu bu tepkileri yaşamakta olduğu yeni durumla baş etme çabaları olarak değerlendirebiliriz.

9. Ebeveyn Ölümü

Santrock bebeklerin bakımını üstlenen kişinin kaybında, bakımını gerçekleştirecek yeni biri gelmediğinde bebeklerin ciddi sağlık sorunları yaşadıklarını, bebeklerin ölen kişinin uyuduğunu sandıklarını ifade etmektedir (Santrock, 2011). Cuddy-Casey ve Orvaschel’in “yapmış olduğu bir araştırmada çocukların 9 yaşına kadar ölümü evrensel ve geri dönüşü olmayan bir durum olarak algılamadıkları sonucuna ulaşılmıştır” (akt.: Santrock, 2011: 628). Wenessam ve Wass’a göre “ergenler, ölümü karanlık, ışık, dönüşüm ya da hiçlik gibi kavramlarla tanımlarlar” (akt.: Santrock, 2011: 629).

Ölüm olgusunun farkındalığı başlı başına travmatik bir süreçtir. Çocukların ebeveyn ölümü sürecinde hem sevdiği kişinin kaybı hem de kendi ölümünün de gerçekleşeceğini öğreneceği bir durumdur. Ebeveyn ölümünde çocuklara dürst davranılmalı ve gelişim çağına göre uygun bir dille anlatılmalıdır. Santrock burada şunu ifade eder; “çocuğun ihtiyacı olan şey, ölümle ilgili ayrıntılı açıklamalardan çok, sevildiklerinin ve terk edilmeyeceklerinin güvencesidir” (Santrock, 2011: 629).

Bulut “ailenin parçalanmasının nedeninin ölüm olması halinde çocukların ölen anne veya babanın tekrardan dönmeyeceğine emin olduktan sonra kabulleneceğini, tekrar güven kazanmak için ölen kişiye olan duygularını kalan aile üyelerine transfer edeceğini ifade ederek ilk yıllarda anne ölümünün baba ölümünden daha çok hasara yol açtığını belirtmektedir” (Bulut, 1983: 81).

Çocuklar büyüdükçe, özellikle erkek çocuklar için babanın ölümü, çok önemlidir. Böyle durumlarda genellikle anne çalışır, ev ve dışarı işlerini birlikte yürütmek zorunda kaldığı için çocukların beklediği ilgi ve yakınlığı yeterince göstermeye zaman ve enerji kalmaz, ilgi yetersizliği, çocukları incitebilir ve küskünlüğe neden olabilir. Büyük erkek çocuklar için baba kaybı, benzemek istediği model objenin, ortadan kalkması demektir. Ölen kişi saygı ile anılır ve dul eş tekrar evlenirse, çocuk yeniden doğal bir ortama kavuşabilir. Eğer çocuk hem anneyi hem babayı kaybetmişse, etkisi çok daha fazla olur. Çocuk dünyada kendini iyice yalnız hisseder. Durum kabullenme güçlüğü yanında, başkalarının bakımına da alışmak zorunda kalır” (Özgüven, 2010: 320).

Varoluşsal bir kaygı olan ölüm yukarıda da anlatıldığı gibi çocukların gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Ebeveynlerinden birinin kaybetmek demek çocuğun bakımının aksaması, güven duygusunun zedelenmesi, sosyal hayatının olumsuz etkilenmesi ve diğer bir çok boyutun zarar görebilmesi demektir. Her çocuk ebeveyn ölümünden etkilenebilir ve mutlaka güven duyacağı sevdiklerinin desteğini alması gerekir.

10. Boşanma Oranındaki Hızlı Artış

Bilindiği üzere boşanma oranının artışı ile beraber çocukların korunmaya muhtaçlık durumu da artmaktadır; boşanan ailelerde velayet yasal düzenlemesiyle çocukların bakım ve diğer ihtiyaçları ebeveynlerden sadece biri tarafından karşılanmaktadır. Bu durumla çoğu ebeveyn baş edememekte ve yaşanan bu durumdan kaynaklı olarak da pek çok çocuk korunmaya muhtaç duruma düşmektedir.

Şentürk’ün Henslin’in kavramsallaştırmasına yaptığı vurguda; karşılanmayan beklentilerin, başarılı şekilde yürütülemeyen ilişkilerin, artan tartışma ve çatışmalara bağlı olarak eşlerin evliliklerini sonlandırmaları olarak tanımlanan boşanmanın

psikolojik, ekonomik, sosyal ve hukuki boyutlarının olduğunu aktarmaktadır. Kùltürlerde ve dönemlerde farklılık gösteren boşanma olgusunun günümüze geldikçe artış gösterildiği, bu durumun güncel problemler içerisinde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. “Cinsiyet rolleri, cinsiyet dünyalarının ayrılığı, farklı yaşam beklentileri, evlilik yaşantısının rutinleşmesi, aile ve evlilik fonksiyonlarındaki değişim, aile içi iletişimin azalması, boşanan insanlara kurumsal ve sosyal desteğin artması, değişen hayatın kocalık ve kadınlık rolleri, şehirleşmenin ve sanayileşmenin ortaya çıkardığı toplumsal değişim” in boşanmanın artış göstermesinde temel problematiklerden olduğu vurgulanır. Boşanmış ailye mensup çocukların; ileriki dönemlerde düşük benlik saygısı, suça yönelme, okul başarısında düşme, yoğun korku ve kaygı, evlilik ve çocuk sahibi olma konusunda olumsuz düşünme gibi durumlar söz konusu olabileceği vurgulanmaktadır. Şentürk; hem evlilik birlikteliği içerisinde ebeveyn çatışması hem de boşanmanın çocuğun eğitim sürecini olumsuz etkileyeceğini, çocuğun yaşanan süreci gözlemleyeceğini ve dolayısıyla da erken yaşta bu durumla tanışacağının altını çizer. Bununla birlikte boşanmanın ailenin tüm bireyleri için yalnızlık, hastalık, stres, depresyon hatta ölüm riski taşıyabileceğini, yaşanan belirsizlikle beraber boşluk problematiğine düşebileceğini ifade eder (akt. Şentürk, 2008: 13-15). Boşanma olgusu ve bu durumun başta çocuk olmak üzere ebeveyn üzerinde yaratabileceği problemlerin çeşitliliği ve ciddiyeti bu sürecin aslında ne kadar önemli olduğu ve iyi yönetilmesi gerekliliğini de bize gösterir.

Giddens hukuktaki değişimler ile boşanma arasındaki paralliklere de vurgu yapmaktadır. Giddens; boşanmanın önceki dönemlerde uzun sürmesi ve bazı şartların yerine getirilmesiyle boşanmayı zorlaştıran uygulamanın terk edilmesinin belirleyici olduğunu, ‘Karşıtlar Sistemi’ denilen uygulamada, boşanmaya izin verilebilmesi için boşanmak isteğinde olan eşin, diğerini zinâ, şiddet uygulama, terk etme gibi durumlarla suçlaması ve bunları ispat etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Fakat 1960’lı yıllarla boşanma hukukuna getirilen “hata yokluğunu” ilkesi ile de boşanmaların yasal olarak daha kolay kılındığı ve yaygınlaştığına vurgu yapmaktadır (Giddens, 2000: 156). Türkiye’deki boşanma olgusuna bakacak olursak şayet; Cumhuriyet öncesi toplumsal düzende hakim olan İslam Hukuk’unun kadına neredeyse hiç bir şartta boşanma hakkı tanımadığı, erkekler içinse zaruri şartlarda bu

hakkı tanıdığını görmekteyiz. Cumhuriyet ile beraber Fransız Medeni Hukuk'a geçişle boşanma hakkı her iki cins için eşit kılınmış olup; modernleşme ile beraber, artan şehirleşme ve yukarıda sayılan diğer nedenlerden ötürü boşanmanın yaygınlaştığını görmekteyiz.

11. Aile İşlevleri

Yapılan araştırmalardan da anlaşıldığı üzere korunmaya muhtaç çocukların aile işlevlerinin bozuk olduğu ve beklenen düzeyde olmadığı bilinen bir gerçektir. Bulut; kişilerin sağlıklı bireyler olabilmeleri için sağlıklı işlevleri olan bir ailede yetişmeleri gerektiğini ifade eder. Bireyin aile işlevlerini cinsel doyum ile soyun devamı ve ekonomik, sosyal faaliyetler sergilemesi ile bir kurum olarak tanımlamaktadır. İnsanın gelişim göstermesi için gerekli biyo-psiko-sosyal ihtiyaçların aile tarafından karşılanan işlevleri olarak tarif etmektedir (Bulut, 2004: 60-61). Tüm bunlarla birlikte aile işlevlerinin kültürden kültüre değiştiği; toplumsal yaşamda başta ekonomi olmak üzere değişen sistemlerle beraber dönüştüğü, bazı işlevlerin kaybolduğu, bazı yeni işlevlerin de ortaya çıktığı görülmektedir. Üremeyi ele alacak olursak; avcı-toplayıcı toplumda aile dediğimiz yapının üremeyi ele alış biçimi ile modern topluma ait bir ailenin üremeyi ele alış biçimin ne kadar farklılaştığını daha anlayabiliriz.

Parçalanmış ailelerde aile işlevlerinin bütünü veya bir kısmı aksamaya başlar. Aile yapılan araştırmalardan da anlaşılmaktadır ki işlevleri aksayan ailelerde sorunlar başgöstermektedir. Şiddete meyilli, davranış bozukluğu olan çocukların aile işlevlerinin yerine getirilmesinde sorun olduğu söylenebilir.

Türkiyenin toplumsal yapısında aile işlevlerine bakacak olursak; geleneksel ve dini yapının hakim olduğu toplum ve Cumhuriyetin kurulması ile birlikte tepeden inme bir modernliğin dayatıldığı ve bireyler kadar ailenin de bu durumdan etkilendiği, arada kaldığını ifade edebiliriz. Mevcut bu durum, tam olarak ilişkilendiremesek de aile işlevlerinde başka nedenlerle bir araya gelerek bozukluğa yol açtığı düşünülmektedir. Aile işlevlerindeki bozukluğu gidermek üzere ne kadar politika geliştirilse de mevcut problemin tam anlamıyla giderilebildiği söylenemez. Avrupa Birliğine uyum süreci kapsamında üretilen sosyal hizmet politikaları ve bu

kapsamda ortaya çıkan söylem-teori toplumsal yapıdaki kültürel doku ve pratikle örtüşemediğinden dolayı beklenen kazanımlar elde edilemediği düşünülmektedir.

11.1. Ailede problem çözme becerisi

Evliliğe karar veren çiftler, yeni oluşturacak aileye önceki yaşamından var olan sorunları ile birlikte gelirler. Çiftler arasında yaşanan büyük çatışmaların en büyük nedenleri önceki yaşamından getirdikleri ve yeni yaşamlarında oluşan sorunlar oluşturmaktadır. Çatışma yaşayan çiftler genellikle evlendiği insanı evlilikten sonra tanımaya başlarlar. Karşısındaki insanın istek ve arzularına uygun olmadığını farkedince çatışmalar başlar. O nedenle çiftler evlenmeden önce ne istediğini, bunu kimin, nasıl karşılayabileceğini iyi değerlendirmelidir. Ancak her zaman bu durum böyle olmaz, çiftler birlikteyken de yeni sorunlarla karşılaşabilmektedir. Yaşadıkları sorunların üstesinden nasıl geldikleri onların problem çözme becerisini ortaya koymaktadır. Çiftlerden biri sorunlar karşısında susuyorsa bu problemlerin çözüldüğü anlamına gelmemekte, tam aksine belki de evlilik birlikteliği boyunca bir tarafın mutsuzluğunun işaretleyicisi olabilmektedir. Eşler çözüme dair inançlarını yitirdiğinde sıklıkla problem yokmuş gibi davranmakta ve konuyla ilgili konuşmaktan kaçınmaktadırlar.

Atarerkil ya da anaerkil toplumlarda cinsler arasında gücün ve iş dağılımının eşitsiz bir şekilde paylaşılması, eşitsiz toplum yapısında mikro bir sistem olan aileyi ve dolayısıyla da çocuğu olumsuz yönde etkilemektedir. Geleneksel bir evlilik modeli olan görücü usulu evlilikte erkek ev içindeki mevcut gücün büyük bir çoğunluğunu elinde tutmakta; gücün bu dağılımı içine doğan erkek çocuğu da erken yaşta öğrenme ve rol modellerle bunu almaktadır. Bu şekilde cinsler arasındaki eşitsizliğin çocuk üzerinden aile içi öğrenme ve pedagoji ile bir sonraki nesle aktarımı gerçekleşmektedir.

Yukarıda bahsedilen toplumlarda bireyler yaşamlarını birleştirdikleri kişileri; sahip oldukları herhangi bir nesne gibi gördüklerinde ev içerisindeki rollerden tutunda karşısındaki kişinin tavır ve davranışına kadar, içinde büyüdüğü toplumun kendisine öğrettiği gerekleri yerine getirmesini beklemekte; bu gereklerin yerine getirilmemesi durumunda da çiftler arasında sorunlar baş göstermektedir.

Eşler arasında saygı ve empatinin ailedeki mevcut problemlere çözüm getirebildiği ve hatta kimi zaman olası problemleri daha vuku bulmadan ortadan kaldırabildiğini bilmekteyiz. İlk olarak eşler yaşamlarını belli hususlarda birleştirdikleri kişinin kendisinden farklı bir birey olduğu, farklı arzu ve isteklere sahip olabileceğini bilmelidir; bu farklılık sizin de takdir edeceğiniz üzere beraberinde saygı duyma gerekliliğini de getirmektedir. Eşlerin birbirine göstermeleri gereken saygı aslında çok geniş bir yelpazeyi içermektedir; saygı, kararlarına saygı, sinirlenmesine saygı, yanlış karar verebilme hakkına saygı, karşıdakini istememeye saygı gibi. Kişinin kendi farklılığı, onu diğerlerinden ayıran yönelimleri, istekleri, hassasiyetleri gibi karşıdakinin de yine aynı şekilde biricik olduğu ve farklı olduğunu kabul etmeyi gerektirir bu da dolayısıyla eşlere empatiyi kazandırır. Empatinin kurulabildiği birlikteliklerde sorunlar çok kolay çözülebildiği, çatışmaların önlenemediğini ve çocuğun birlikteliklerden doğabilecek problemlerden mümkün mertebe korunabildiğini söyleyebiliriz.

11.2. Aile içi iletişim

“Aile içi iletişimde, eşler arasındaki ilişkilerde, iletişimin derin boyutunu etkileyen en önemli etmenlerden biri, kadın ve erkeğin evliliğe, yani aile halinde yaşamaya yükledikleri anlamdır. Toplumda, başka bir deyişle belirli bir kültürde, kadının ve erkeğin evliliğe yükledikleri anlam ve değer, evlilik kurumu içindeki ilişkilerin temelini oluşturur. Bu noktada önemli olan, evlilik uzmanlarının, evliliğin işlevleri ile ilgili olarak tanımladıkları bilgiler değil, kişilerin algılama ve anlam yükleme tarzlarıdır.” Önder; kişilerin sevgi duyulan kişiyle yaşamı paylaşma, yalnız kalmaya karşı korunma, çocuk sevgisi ve çocuk sahibi olma, neslini sürdürme, cinselliği toplumca onaylanan biçimde rahatça yaşama, sosyal statü kazanma, ekonomik olarak rahatlama, bazı işlerden kurtulma (bulaşık, çamaşır vb.), herkesin yaptığını yaparak (evlenerek, aile oluşturarak) toplumun onayını kazanmayı evlilik kurumu-aileye yükledikleri anlamlar olarak ifade etmektedir (Önder, 2003: 16).

Evliliği dair bireylerin yatırım yaptıkları anlamlar ile aile içi iletişim arasındaki ilişkiselliğe baktığımızda Önder; aile içi iletişimi temelde belirleyen derin boyutun kadın ve erkeğin herşeyden önce birlikte oluşturdukları evliliğe nasıl baktıkları ve ona hangi anlamları yükledikleri, bu anlamın birden çok olabileceği,

sevgi duygusunun paylaşılan bu anlamlardan biri olması gerekliliği, sevgi duygusuna teknik boyuttaki becerilerin kullanılması ya da geliştirilmesinin eşlik etmesi ile kişinin yaşam kalitesinde iyileşme görülebileceğini savunur (Önder, 2003: 17).

İletişimi, kişiler arasında duygu ve düşüncelerin aktarımı olarak düşünecek olursak, dikkatli ve duyarlı bir iletişimde her düşüncenin ifade edilme ve dinlenme gerekliliği önemli bir husustur. Bu nedenle çiftlerden biri için anlamsız olan bir düşünce, düşüncenin sahibi açısından anlamlı ve değerli olabileceği göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla birbirinden farklı da olsa düşüncelerin eşler arasında karşılıklı olarak etkin kanallarla paylaşılması iletişimi sağlıklı ve dinamik kılacaktır.

11.3. Roller

Aile içinde rol dağılımı yaşanan kimi sorunların nedeni olabilmektedir. Evin temizliği, çocuk bakımı, yemek yapmak gibi sorumlulukların, kadına yüklendiği bir toplum düzenini düşünürsek, çiftlerin her ikisinin de çalışıyor olması durumunda sorunların büyümesine neden olabilmektedir. Her iki bireyin çalışmaması da yine benzer sorunlar yaratmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus; müşterek ev ve çocuğa dair sorumlulukların eşler arasında eşit bir şekilde dağılımı yapılabilmemiş mi onu tespit edebilmektedir.

Persons, Adler ve Meece “sosyal psikolojik araştırmaların kadın ve erkek cinsi arasında çok az sayıda sistematik farklılıklar olduğunu; fakat bunların tanılamaya pek de gelmeyen farklılıklar olduğunu, bir başka deyişle, kişinin bu boyutlardan birindeki konumunu bilmek o kişinin cinsiyetinin güvenilir bir biçimde yordamak demek olmadığını ifade ederler” (Hogg ve Vaughan, 2007: 387).

Umut Beşpınar’a göre; “Toplumsal cinsiyet, kültürel ve sosyal olarak belirlenen cinsiyet rollerine karşılık gelerek, biyolojik cinsiyetten farklılaşmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, atarekil toplumda kadınlık ve erkeklığe ilişkin toplumsal kurguya bağlıdır. Diğer deyişle, toplumsal cinsiyet, zaman ve coğrafya bağlamını göz önüne alarak, kadın ve erkeklere yönelik toplumsal beklentiler, kadın ve erkeklerin davranış kalıpları, aile ve toplumsal hayattaki sorumlulukları ve kaynak, sorumluluk ve engelleri deneyimleme pratikleriyle ilişkilidir. Bu açıdan, toplumsal cinsiyet kadın ve erkeklerin yaptıkları iş ve sorumlulukları belirlediği kadar onların

ulaşabileceği kaynakları ve/veya deneyimledikleri zorlukları, engelleri de belirlemektedir” (Umut Beşpınar, 2014: 234). Toplumsal cinsiyet-kimlik-rol ilişkiselliğine farklı bir perspektiften bakan Judith Butler; “kimlik” denilen mefhumu anlayabilmek için öncelikle toplumsal cinsiyet kimliğine bakmak gerektiğini, sosyolojik tartışmaların “kişi” yi geleneksel olarak faillik üzerinden anlamaya çalıştığını, bu bağlamda kişinin toplumda var olmasını sağlayan rol ve işlevlerden çok failliğin öncellendiğini ifade eder (Butler, 2014).

İmamoğlu; “kadınlar yaşamdaki rollerinden daha az memnun oldukları, bir daha dünyaya gelmeleri durumunda aynı cinsiyeti daha az istediklerini vurgulayarak, erkeklerin kendilerini anlamadıklarını ve günün sonunda endişelerini kafasından daha az atabilmekte, olayları daha çok kafasına takabilmekte yalnız ve mutsuz olduklarını düşünmekte olduklarını ifade etmektedir” (İmamoğlu, 1990: 60). İmamoğunun yaptığı araştırmanın sonuçlarından da yola çıkarsak; eşitsiz toplum yapısının ürettiği erkeklik-kadınlık, annelik-babalık gibi temel rollerle dezavantajlı olan tarafın (kadın, anne) mutsuzluğuna, yaşam doyumunun düşük olmasına neden olmaktadır.

Ailede rol çatışması içinde büyüyen çocukların erken dönem öğrenme ile kendi ebeveyninden almış olduğu roller kendi evlilik ve ilişki pratiğinde de sürdürmektedir. Fakat bununla beraber Butler’ın da savunduğu gibi bireyin failliği ile mevcut toplumsal cinsiyet konum alışların dışına çıkması da mümkündür. Son olarak da toplumsal cinsiyet bağlamında şekillenen roller mikro bir problem olmayıp kültürel yapı ile yakından ilişkilidir; ailede rollerden kaynaklı meydana gelen problemlerin çözümünde bu durumu göz ardı etmemek önemli bir husustur (Butler, 2014).

Toplumsal cinsiyet rollerinin tartışmalı olmasına rağmen, ebeveynleri tarafından bu rollerin yerine getirilmemesi çocukların gelişimini sekteye uğratabilmektedir. O zaman şunu belirtmek gerekir ki rollerin yaratacağı olumsuzluklar, rollere bağlı olarak ortaya konulan pratiğin (örneğin babalık ya da annelik rolünün çocuk üzerindeki önemli etkileri) önemini ortadan kaldırmaz. Ebeveyn bakımından yoksun çocuğun korunmaya muhtaç olma durumun yaygın

olması ve zihinsel-ruhsal-bedensel gelişiminin akranlarına nazaran düşük olduğu yapılan saha araştırmalarında karşımıza çıkmaktadır (Fidan İşkol, 2005).

11.4. Duygusal beceriler

Anne karnında bebeklerin bir takım tepkiler verdikleri bilinmektedir. Erikson “güveni” açıklarken “dünyanın en iyi ve yaşanması bir yer” olduğunu ifade eder (akt. Santrock, 2011: 23). Çocukların duygusal becerileri bebeklikten gelişmeye başlamaktadır. Santrock, “duygular bebekte yaklaşık 18 aylıkken öz farkındalık ortaya çıkıncaya kadar ortaya çıkmadığını ifade eder” (Santrock, 2011: 245). Campos, “duyguyu bebeklerin ön planda olan iletişim aracı” olarak ifade etmektedir (Santrock, 2011: 179). Bebekler nesnelere farketmeye başladıklarında bu nesnelere ilişkin tepkiler vermeye başlarlar. Çocuklar sevinç, gurur, suçluluk, öfke, üzüntü, kıskançlık duygularını, isteklerini yerine getirme aracı olarak kullanırlar. Santrock’a göre erken çocukluk döneminde gurur ve suçluluk gibi duygular daha sık kullanılmaktadır (Santrock, 2011: 245).

Çocukların duygusal gelişimleri ve bu gelişim esnasında kazandıkları duygusal becerileri fiziksel ve ruhsal gelişimleri kadar önemli bir husustur. Çocuklar erken dönemde nesne ile kurdukları ilişkide nesnenin kendilerinde yarattığı duygulanımlara tepkisel dönütler verirler. Campos ve arkadaşları (1983) çok erken aylarda olan bir çocuğun ilk nesnesi olan annelerinin mutlu, üzgün veya kızgın olup olmadıklarını yüz ifadelerinden anlayabildiğini belirtmişlerdir (akt., Tuğrul, 1999: 16).

İnsanlar bedensel ihtiyaçları için beslenmeye ihtiyaç duyduğu gibi öfkeyi, korkuyu, sevinci de yaşayarak duygusal olarak gelişmeye ihtiyaç duyarlar. Parçalanmış ailelerde büyüyen çocukların gelişimindeki en büyük eksiklik duygusal gelişim olduğu bilinen bir gerçektir (Sağlam, 2011: 12).

“Anne babaların boşanmasının çocuklar üzerindeki etkisini ölçmek güçtür. Ayrılmadan önce anne ile baba arasında ne kadar çatışma olduğu, çocukların o andaki yaşları, erkek ya da kız kardeşlere sahip olup olmadıkları, büyük anne ve babalar ile öteki akrabaların bulunup bulunmadığı, çocukların anne babalarıyla olan bireysel ilişkileri, çocukların anne babalarını hangi sıklıkta gördükleri, bütün bunlarla öteki etmenler de uyum sürecini etkileyebilmektedir” (Giddens, 2000: 160).

Ailenin parçalanması yetişkinlerde kimi duygusal tepkiler oluşmasına neden olurken çocuklar üzerinde de bazı duygusal tepkilere neden olmaktadır. Kimi duygular ön plana çıkarken kimi duygular ise ileriki yaşlarda ortaya çıkmak üzere arka planda kalmaktadır.

“Boşanma, ölüm vb. nedenlerle bütünlüğünü koruyamayan aileye sahip olan ve risk altında yaşayan çocukların sağlam bir kişilik geliştirmesi, yaşanan zorluklar karşısında ayakta kalabilmesi, zorluk, sıkıntı, felaketlerle başa çıkabilmesi ve riskli ve zorlayıcı durumlarla mücadele edebilmesi güçleşmektedir. Ancak olumlu davranışlar, yakın arkadaş ilişkileri ve sosyal destek, etkili anne baba tutumu, yüksek benlik saygısı ve özyeterlik gibi pek çok olumlu değişken ve koruyucu faktör, bu çocukların zorluklar karşısında daha etkin problem çözme ve zorluklarla başa çıkma ile daha iyi uyum sağlama becerileri geliştirmelerini sağlayabilir. Bu şekilde yüksek risk altında yaşayan parçalanmış aile çocuklarının sağlam ve ayakta kalabilmesi, kendini toparlama gücüne sahip olması gerçekleşebilir” (Er, 2009: 10).

11.5. Gereken ilgiyi gösterme becerileri

Çocukların gereken ilgiyi görmeleri, sağlıklı bir psiko-sosyal gelişim için elzemdir. Gereken ilgiyi açacak olursak; temel ihtiyaçların karşılanması, sevgi, gelişimine uygun sosyal yaşantının sağlanması, (oyun, oyuncak, oyun alanı, akran grubu v.b) güvenli bağlanma gibi ifade edilebilir. Santrock, çocukların bu ilgilerden yoksun kalmasına neden olan etmenleri; ebeveyn kaybı, anne ve babasının boşanması, çatışmalı ilişkiler, sosyo-ekonomik seviyenin düşük olması, ebeveynin yanlış tutumları, ebeveynlerin çalışması olarak kategorize etmiştir. Sood, Razdan, Weller ve Weller’a göre (2002); “Bir çocuk anne ya da babasını kaybettiğinde, genelde okul performansı ve arkadaş ilişkileri kötüleşir. Bazı çocuklar için, yetişkinlerde olduğu gibi, anne ya da babanın ölümü çok yıkıcı olabilir ve diğer yakınlarını da kaybetme korkusu ölüm konusunda aşırı duyarlılığa yol açabilir. Bazı durumlarda, kardeş kaybının da benzer olumsuz sonuçları olabilir” (akt.: Santrock, 2011: 629).

Goldberg, Lucas ve Thompson’a göre (2008); “uzun saatler, fazla mesai, stresli iş ve işte bağımsızlıktan yoksunluk gibi kötü çalışma koşullarına sahip ebeveynlerin evde daha kolay sinirlenebilmesinin ve işlerinde daha iyi çalışma

koşullarına olan akranlarından daha az etkili ebeveynlik yapmasının muhtemel olduğu sonucuna varmıştır” (akt.: Santrock, 2011: 260-261).

Thompson’a göre (1991); “boşanmış ailelerden gelen çocukların yaşadığı bir çok sorun boşanma öncesi dönemde başlar, bu ebeveynlerin birbiriyle sıklıkla aktif bir çatışma olduğu bir zamandır. Bu nedenle boşanmış evlerden gelen çocuklar sorunlar sergilediğinde, sorunlar sadece boşanmaya değil, ona yol açan evlilik içi çatışmaya da bağlı olabilir” (akt.: Santrock, 2011: 261).

11.6. Davranış kontrolü

Davranış; bireyin benliğiyle beraber etki altında bulunduğu çevresel etmenler aracılığıyla, bilincin bir olgu karşısında bireyi eyleme geçirmesi olarak ifade edilebilir. Bem’in kendini algılama kuramında; “bizim sadece başkalarının davranışları için değil, aynı zamanda kendi davranışlarımız için de yüklemelerde bulunduğumuzu ve özüne yükleme ile temelde yükleme arasında hiçbir farkın olmadığını iddia ederken şu örneği verir; ben köri yemekten hoşlandığımı biliyorum, çünkü fırsatımı bulduğumda kendi özgür irademle köri yer, onu diğer yiyeceklere tercih ederim, hem herkes köri sevmez- böylelikle kendi davranışım için içsel bir yükleme yapabilirim” (Hogg ve Vaughan, 2007: 147).

Bir nesneye karşı tutumlarımız geçmiş yaşantılarımız ile ilgili olabileceğini belirten Hogg ve Vaughan, “kişisel yaşantıların tutum oluşumu üzerindeki etkilerine ilişkin olarak bazı açıklamaların getirildiği, bunların; maruz kalma, klasik koşullanma, işlemsel koşullama, sosyal öğrenme kuramı ve benlik algısı kuramı” olduğunu ifade ederler (Hogg ve Vaughan, 2007: 197).

Hogg ve Vaughan’a göre; “tutumları ölçmenin bir başka yolu insanların ne yaptığını izlemektir, zira insanların davranışları tutumlarının göstergesi olabilir. Bu teknik, ancak insanlar kendi davranışlarının gözlemlendiğinden habersiz oldukları zaman güvenilir” (Hogg ve Vaughan, 2007: 215).

Hogg ve Vaughan tutum değişikliği üzerine ikna edici iletişime örnek olarak Adolf Hitler’in 1930’larla 1940’lı yılların başında Almanya’da meydanları dolduran kitleleri hipnotize eden konuşmasını verirler (Hogg ve Vaughan, 2007: 224).

Eğer davranışları belirleyen şey “özgür irade” den ibaret olsaydı Milgram’ın (1974); itaat deneyi, davranışların itaat karşısında değişmeyeceğini kanıtlardı. (akt.: Hogg & Vaughan, 2007: 274-279).

Davranışların eski yaşantılarla bir ilişkisi bulunduğuna göre çocukların olumsuz davranışları da geçmiş yaşantılarıyla ilişkilendirilebilir. Hogg ve Vaughan, “tacize uğramış küçük çocukların, ailelerinin ilgi ve şefkatiyle yetişen diğer okul çağı öncesi çocuklarla karşılaştırıldığında zor durumdaki akranlarına karşı daha duyarsız oldukları görüldüğünü ifade etmektedirler” (Hogg ve Vaughan, 2007: 515).

“Çocuk için özdeşim nesnesi olan biri örneğin baba aile içinden bir başkasına yineleyici bir biçimde şiddet uyguluyorsa, çocuğun saldırganla özdeşimi doğrudan şiddete maruz kalan çocuğun özdeşiminden daha kolay olabilmektedir. Aile içinde şiddete görsel ya da işitsel olarak tanık olmuş olan çocuklara “sessiz”, “unutulmuş” ya da “görünmez” kurbanlar adı verilmektedir. Bu çocuklar son yıllarda duygusal kötüye kullanma kategorisi içinde düşünülmektedirler. Doğrudan öfke ve saldırganlığa maruz kalmasalar da, bu çocuklar diğer kötüye kullanılmış ya da ihmal edilmiş çocuklarla aynı tür davranış özelliklerini göstermektedirler” (Kaymak Özmen, 2004: 30).

12. Korunmaya Muhtaç Çocuklar

“2828 sayılı Kanun’un 3. maddesindeki tanıma göre korunmaya muhtaç çocuk: Beden, ruh ve ahlâk gelişimleri veya kişisel güvenlikleri tehlikede olup ana veya babasız, ana ve babasız; ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan; ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen; ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmıştır” (Yazıcı, 2013: 114). Korunmaya muhtaç çocuğun yasal tanımı, kavramı tam olarak karşılayamadığı düşüncesiyle; çocuğun biyo-psiko-sosyal gelişimini olumsuz etkilemesine neden olan, ebeveynlerinin gereken ilgiyi göstermemeleri veya gösterememeleri sonucu ihmal ve istismara maruz kalan çocuk olarak ifade edilebilir (2828 Sayılı Yasa).

Kimli veya kimsesiz, yoksul veya zengin, suçlu veya suçsuz, bedensel veya ruhsal ya da zihinsel özürlü olması veya olmaması gibi ayrımlara girilmeksizin, çocuğun bütün olarak korunması gerekmektedir. Ancak, normal hayatlarında herhangi bir unsur eksik olduğu için özel bir ilgiye muhtaç olan küçüklerin oluşturduğu bir grup vardır ki, öğretide ve kanuni düzenlemelerde bunlara “korunmaya muhtaç çocuklar” denilmektedir (Şenocak, 2006: 178-179).

Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuk alanında bir takım yasal düzenlemeler yapılmıştır. “Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili ilk özel kanun, 1949 yılında çıkarılan ve çocuk hizmetlerinde kamusal yetkiyi, örgütlenmeyi ifade eden, düzenleyen 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun’dur. 5387 Sayılı Kanun, ana-babasının yardım ve korunmasından yoksun veya onlar tarafından maddi ve manevi yoksunluğa terk edilmiş çocukların beden, ruh, ahlak ve fikirce korunmaları amacıyla çıkartılmıştır” (Yazıcı, 2013: 113).

1957 çıkarılan Korunmaya Muhtaç Çocuk Hakkında Kanundan sonra 1983 yılından günümüze kadar devam eden 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurum Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ile çocukların resmi kurumlara koruma ve bakım hizmetlerinin yerine getirilmesi sağlanmıştır.

2005 yılında çıkarılan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile daha çok çocuğun ihmal ve istismarına yönelik önleyici tedbirler getirilmiştir. Çocuk koruma sistemine bakıldığında hedeflenen amaçların gerçekleştirilemediği anlaşılmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının korunmaya muhtaç çocuk alanındaki hizmet modelleri, Avrupa uyum yasaları kapsamında hazırlandığından dolayı ülkenin kültürel-ekonomik-sosyal sistemlerinden kaynaklı zuhur eden problemlere çözüm getirememektedir. Bundan mütevellit korunmaya muhtaçlık durumu hakkında daha köklü ve yerli dokuya uygun çözümler üretilmelidir.

12.1. Kurum bakımı

Kurum bakımı; korunmaya muhtaç çocuğun bakımı ile beraber tüm ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılandığı bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Türkiye diğer ülkelerde varolan bakım modellerinden yararlanmakta, giderek aile tipine benzer bakım modelleri uygulanmaya başlanmaktadır. Koşuş tipi bakım modellerinden sevgi evi, çocuk evi tipine geçiş yapmakta ve politikalar tümüyle yeni

modellere geçiş üzerine yapılmaktadır. Ancak kurumsal bakım modelleri çocuğun kendi kök ailesinden alabileceği koşulsuz sevgiye dayanan bakımı tam anlamıyla karşılayamamaktadır. Bu nedenle çocuğun korunmasına yönelik sosyal hizmet politikaları öncelikle aile yanında destek ve önleyici çalışmalarını esas alması önemli bir husustur.

“Vakıflar aracılığıyla yoksullara, kimsesiz, dul ve yetimlere, sakatlara sosyal yardım yapmak bir gelenek halinde devam etmiş ancak daha sonra devlet, etkisini kaybeden bu kuruluşların yerine yenilerini bulma çabalarına girişmiştir” (Saçan, 2010: 67). Koğuş tipi bakım modellerinden çocuğun yaş-cinsiyet-özel durumlarını esas alınarak günümüzde ocuk yuvaları, sevgi evleri, ocuk evleri ocuk destek merkezleri çatısı altında toplanmış bulunmaktadır.

Aile, alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı korumaya muhtaç ocuk alanındaki kurum bakımı politikasını değiştirerek çocukların ailelerinin yanında desteklenmesi politikasını uygulamaya çalışmaktadır. Ancak kurum bakımı politikasının günümüzde tümüyle ortadan kaldırılmasının mümkün olmadığı bilinmekte ve kurum bakımı politikasına alternatif olarak sürdürülen çocukların ailelerinin yanında desteklenmesi, kurum bakımı politikasındaki sorunlara farklı çözümler aradığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle kurum bakımı politikasının yeniden gözden geçirilerek ve gerekli kaynakların tahsis edilmesiyle, vaka türüne uygun, aile tipi modellere geçilmesi yararlı olacağı düşünülmektedir.

12.2. Aileye dönüş süreci

Aile, alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurum bakımında bulunan ve koruma altına alınma nedeni ekonomik olan çok sayıda ocuk olduğunu tespit ederek, 2005 yılında itibaren çocukları Ayni ve Nakdi Yardım ile ailelerinin yanında desteklemeye başlamıştır.

“Yoksulluk içinde olup temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve hayatını sürdürmekte güçlük çeken ocuk ve gençlerin bakımı konusunda ailelerin desteklenmesi amacıyla verilecek sosyal ve ekonomik destek hizmetine ilişkin esas ve usullerin düzenlenmesi amacıyla, 03.03.2015 tarihli Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik yayınlanmıştır. Bu kapsamda;

a) Haklarında bakım tedbiri kararı verilerek sosyal hizmet kuruluşlarında bakılan ve desteklendikleri takdirde ailesi veya yakınları yanına verilebilecek çocuklar.

b) Ekonomik yoksunluk nedeniyle, desteklenmedikleri takdirde korunmaya muhtaç duruma düşecek olanlardan haklarında bakım tedbiri kararı alınmaksızın sosyal ve ekonomik destek hizmetinden yararlandırılarak ailesi veya yakınları tarafından bakılabilecek çocuklar.

c) Bakım tedbir kararlı iken yaş sınırlarını tamamlamaları nedeniyle, sosyal hizmet kuruluşlarından veya koruyucu aile yanından ayrılanlardan iş ve meslek edinme kursuna veya eğitimlerine devam eden veya bir iş ve meslek sahibi olamayıp desteklenmedikleri takdirde muhtaç duruma düşecek olan gençler.

ç) Olağanüstü bir felaket, tabii afet, hastalık veya kaza geçirerek belirli bir süre kendisinin ve geçindirmekle yükümlü bulunduğu aile fertlerinin temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olanlar ile hayati tehlike arz eden ve ameliyat gerektiren durumlarla karşılaşan veya vefat eden kişilerin çocukları bu hizmetten yararlanabilmektedir” (Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, 2015).

Sosyo-ekonomik destek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne yapılan başvurulardan sonra kurumda görevli olan meslek elemanları tarafından yapılan görüşme ve sosyal inceleme sonrasında hazırlanan Sosyal İnceleme Raporu ile aileye çocuk üzerinden destek bağlanmaktadır. Kurum bakımında bulunan korunmaya muhtaç çocuğun ailesinin yanına döndürülmesi işlemi de bu kapsamda yapılmaktadır. Çocuğun ailesinin yanına döndürülüp döndürülemeyeceği çocuğun yüksek yararı açısından önem arz ettiğinden yapılacak olan Sosyal İnceleme de bu konuda önem arz etmektedir. Sosyal hizmet, sosyal biliminin saha uygulamasında önemli bir yer kaplamasından dolayı incelemeyi yapacak sosyal çalışmacının çalıştığı toplumun kültürünü ve yapısını bilmesi ve bütüncül değerlendirebilmesi gerekmektedir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ekonomik nedenlerle koruma altına alınan çocuklar için ailelerin ekonomik olarak desteklenmesi ve çocukların koruma altına alınmadan ailelerinin yanında desteklenmesine dair politika

değişikliğine gidip, yatılı kuruluşlarda ekonomik nedenle koruma altına alınan çocukların ailelerinin yanına yerleştirilmesini sağlamıştır. Kurum bakımından alınarak ailelerinin yanına yerleştirilen çocukların 2828 yasasına göre mi yoksa 5395 sayılı kanuna göre mi koruma altında oldukları, çocukların geleceğini etkileyebilmektedir. 2828 yasasına göre çocuklar koruma altında bulunmaktaysa aileye dönüşleri koruma kararları kaldırılmadan yapılabilmekte; ancak çocuklar 5395 sayılı kanuna göre koruma altındaysa çocukların koruma kararı kaldırılarak aileye dönüşlerinin yapılması yasal olarak mümkün olabilmektedir. Aynı koşullarda bulunan çocuklardan biri 2828, diğeri 5395 sayılı kanun ile koruma altına alınması nedeniyle 18 yaşını doldurmaları ile elde edecekleri iş hakkına 5395 sayılı kanun ile koruma altına alınan çocuk yararlanamamakta; ancak 2828 sayılı kanun ile koruma altına alınan çocuk yararlanabilmektedir. 5395 ve 2828 Sayılı Kanunlarda çocuklara yönelik ortak bir uygulamaya gidilmesi gerektiği düşünülmektedir.

12.3. Evlat edindirme

“Evlat Edinme; durumu evlat edindirilmeye uygun bir çocukla, durumu evlat edinmeye uygun kişi/eşler arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır.” Evlat edinme Medeni Kanun ile yasallaştırılarak daha önce toplumda var olan bakım vereni olmayan çocukların himayesi, bakımı ve topluma kazandırılması amaçlanmıştır.

Evlat edinme sürecinde çocuğun yüksek yararı gözetilerek karar verilmelidir. Ancak Medeni kanun çocuğun yüksek yararının soyut bir kavram olarak kalmaması için soruşturma ve araştırmaları ayrıntılı olarak ele almıştır. Buna göre; evlatlık alacak kişi ve evlatlık alınacak çocuğun kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, sosyo-ekonomik durumları, evlatlık almak isteyen kişinin/kişilerin fiziksel-psikolojik sağlığı, sosyal yaşantısı ve ekonomik durumunun ayrıntılı olarak araştırılması talep edilir.

Evlat edinmede; küçüğün, evlat edinen tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması, evlat edinmenin her halde küçüğün yararına bulunması ve evlat edinenin diğer çocuklarının yararlarının, hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi, evlat edinecek kişi veya eşlerin, evlat edinilenden en az onsekiz yaş büyük olması, evlat edinen ile edinilen arasında en fazla 40 yaş fark olması, ayırt

etme gücüne sahip olan küçüğün rızasının alınması, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 311 inci ve 312 nci maddelerinde yer alan hükümler hariç, 309 uncu maddesinde belirtilen şekilde küçüğün ana ve babasının rızasının bulunması, küçüğün vesayet altında olması halinde, Türk Medenî Kanununun 397 nci maddesinde öngörülen vesayet dairelerinin izninin alınmış olması, eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya her ikisinin de otuz yaşını doldurmuş bulunmaları koşulları aranır” (Evlat Edinme Yönergesi, 2002).

Evlat edinme modeli, sistem yaklaşımı açısından ele alındığında toplum, aile ve birey düzeyinde birçok psikososyal değişkeni harekete geçiren bir süreçtir. Evlat edinme işlemlerinde dikkat edilmesi gereken, evlat edinmek isteyen bireylerin çok iyi incelenmesi ve bireylere yönelik yapılacak incelemenin zamana yayılmasıdır. Çocuğu evlat edinmek isteyen ailenin yanına yerleştirilme işleminde ilk süreçler çocuğun aileye ısınması ve güven duyması, ailenin çocuğu benimsemesi gibi çocuk ve evlat eden aile açısından başta kiritik bir süreci ifade etmektedir. Bu süreçte çocuğa ve aileye gerekli psiko-sosyal desteğin sunulması gerekir. Çocuğun, evlat edinmek isteyen ailenin yanına yerleştirilmesinden sonra da yapılan takip sürecinde aileye kriz dönemlerini nasıl aşacakları, çocuğa yaklaşım tarzları, çocuk yetiştirme yöntemleri konularında gerekli desteğin sağlanması gerekmektedir.

12.4. Koruyucu aile

Koruyucu Aile; öz ailesi tarafından bakılması mümkün olmayan çocukların biyo-psiko-sosyal gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için belirli bir süre içerisinde başka bir aile tarafından bakılması olarak ifade edilebilir. Koruyucu aile modeli kurum bakımı modeline alternatif bir model şeklindedir. Bu modelde çocuğun evlat edinme modelinden farklı olarak geçici bir süreliğine veya 18 yaşına kadar sürekli bir ailenin yanında bakımı gerçekleştirilmektedir.

“Koruyucu aile hizmeti, kurum bakımı, ev tipi bakım gibi bakım modellerine göre oldukça farklı bir uygulamadır. Koruyucu aile bakımı, çocuğa öz ailesi tarafından bakılmadığı, çocuğun evlat olarak verilmesinin mümkün olmadığı ya da uygun görülmediği durumlarda bir aile yanına yerleştirilerek geçici veya devamlı bir süre içinde bakımının sağlanmasıdır” (Üstüner, Erol ve Şimşek 2005: 130).

“Koruyucu aile hizmetlerinde il sosyal hizmet müdürlüklerine başvuru yapan ailenin değerlendirilmesi, çocuğun aile yanına yerleştirilmesi ve sonrasında izlemi oldukça önemli bir süreçtir. Bu süreç, başından sonuna kadar profesyonel bir ele alışı gerektirir. Koruyucu aile olmak için başvuruda bulunan ailelerin, başvuruda buldukları andan itibaren bu konuda eğitimi olan profesyoneller tarafından değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirme sürecinde çok boyutlu profesyonel amaçlar söz konusu olabilmektedir. Genel olarak ifade edilecek olursa bu amaçlar; başvuruda bulunan ailenin koruyucu aile olabilmek için gerekli koşulları ve özellikleri taşıyıp taşımadığının belirlenmesi, çocuğun gereksinimlerini uygun biçimde karşılama, gelişimi ve yetiştirilmesi açısından uygun bir ortama ve motivasyona sahip olup olmadığının belirlenmesi gibi önemli durumları içermektedir” (Özbesler, 2009: 87-88).

Türk toplum yapısında aile kavramı kendine has değişkenler barındırmaktadır. Kimi zaman sosyal hizmet modelleri, ailenin bu yapısına cevap vermekte yetersiz kalmaktadır. Koruyucu aile modeli de esas olarak çocukların ebeveynlerinden yoksun bir şekilde büyümelerinin önüne geçmek amacıyla işlev görmektedir. Son dönemde koruyucu ailelerin sayısı artmakta olması olumlu sonuçlar vereceğini de göstermektedir. Ancak; çocuklar, koruyucu aileleri tarafından da ihmal veya istismara uğrayabilmektedir. Bu nedenle çocuğun koruyucu aileye verilmesi aşamasında inceleme yapacak meslek elemanının mutlaka ehli olması ve oldukça ayrıntılı, titiz bir çalışma yapması gerekir. Ayrıca meslek elemanı, çalıştığı toplumun yapısına, değer yargılarına, kültürüne hakim olmalı ve buna göre bir sonuca varmalıdır.

13. Sosyal Destek ve Sosyal Hizmet

Cobb, sosyal desteği tanımlarken bireyin parçası olduğu toplum tarafından sevilmesi sayılması olarak ifade eder (akt.: Yürür ve Sarıkaya, 2011: 539). Antonucci, Birditt ve Kalinauskas da benzer bir ifade ile destek aldıkları ve verdikleri kişisel bir çevreden bahsederler (akt.: Santrock, 2011: 609). Gallagher, Bechman ve Cross ise krize çare olarak tanımlarlar (akt.: Kaner, 2010:17). Zimet, Dahlem ve Farley sosyal destek sağlayıcılarını, aile, arkadaş ve özel biri olarak tarif eder (akt.: Yürür ve Sarıkaya, 2011: 539). Sosyal destek sağlayıcıları olmayan

bireyin ayakta kalması, yaşamını sürdürmesi gerekmektedir. Burada sosyal hizmetin rolü ortaya çıkmaktadır. Pincus ve Minahan, sosyal hizmetin; “insanların sorun çözme, başatme ve gelişimsel kapasitelerini arttırma, insanlara kaynak, hizmet ve olanak sağlayayan sistemlerle müracaatçıları bağlantılandırmak, sistemlerin etkili ve insancıl olarak işlev görmelerini sağlamak ve sosyal politikaların gelişimi ve ilerlemesi için katkıda bulunmak” gibi amaçlarının olduğunu ifade ederler (akt.: Duyan, 2010: 10). Sosyal hizmet mikro, mezo ve makro müdahale yöntemleriyle bireylerin kendi ayakları üzerinde durmasını sağlayacak sosyal destek sistemlerini arar, varolan kaynakları aktif hale getirir, yeni kaynaklar yaratmaya çalışır (Duyan, Özgür Sayar ve Özbulut, 2008).

B. Konuyla İlgili Çalışmalar

Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Yetiştirme Yurtlarında kalan korunmaya muhtaç 13-19 yaş arası çocukların benlik saygısı, kaygı ve depresyon skorları incelenmiş 196 çocuk ile yapılan çalışmada kurum bakımında kalan çocukların ailesinin yanında büyüyen çocuklardan daha düşük benlik saygısına sahip oldukları ve depresyon ile kaygı düzeyleri yüksek çıkmıştır (Cebe, 2005: 143).

İstanbul Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Çocuk yuvalarında koruma ve bakım altında bulunan çocuk ile ailesinin yanında bulunan çocukların bilişsel düzeylerini WISC-R testi ile karşılaştırmış, yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında çocuk yuvasında kalan çocukların IQ sonuçları ailesinin yanında kalan çocukların IQ seviyelerinden düşük olduğu bulunmuş, çocuk yuvasında kalma süresi de çocukların IQ seviyelerini düşürdüğü belirlenmiştir (Fidan İşkol, 2005: 91-94).

İstanbul Fatih ilçesinde bulunan anne babası boşanmış ilköğretim ikinci kademe öğrencilerin algıladıkları aile işlevleri incelenmiş, anne babası boşanmış çocukların iletişim ve duygusal tepki verebilme alt ölçeklerinde aile işlevlerini sağlıklı algıladıkları, anne babası boşanmış öğrencilerin anne babası boşanmamış öğrencilere göre iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler alt ölçeklerinde daha sağlıklı algıladıkları tespit edilmiştir (Hatun, 2012: 5).

Ailesinin yanında kalan ve çocuk yuvasından kalan 6 yaş çocukların duygusal becerileri karşılaştırılmış, ailesinin yanında kalan çocuklar, çocuk yuvasında kalan

çocuklardan daha çok duyguları tanıma, anlama, ifade etme ve bütün duygusal becerilerinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Eryılmaz, 2010: 6).

Koruma altında olup ailesinin yanına nakdi yardım bağlanarak döndürülenler ile yurt-yuvada büyüyen 6-18 yaş arası çocukların duygusal ve davranış sorunları incelenmiş olup araştırmada, ailesinin yanına döndürülen çocukların; düşünce sorunları, dışa yönelim ve toplam problem alanları ailesi ile kalan ve yurt-yuva da büyüyen çocuklardan anlamlı oranda daha yüksek çıkmıştır (Saçan, 2010: 4).

Koruma altında olan 4-18 yaş arası çocukların duygusal ve davranış sorunları gelişimlerini sürdürdükleri yatılı bakım modelleri açısından incelenmiş olup araştırmaya göre, çocukların duygusal ve davranış sorunları, koruma altına alınma nedeni, ailedeki çocuk sayısı, gelişim gösterdiği hizmet modeli ve koruma altında kalma süresi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (Uslu, 2011: 10).

Ruh sağlığının aile işlevlerine etkisi araştırılmış, kontrol ve deney grubu üzerinde uygulanan araştırmanın sonuçlarına bakıldığında; ruh hastası bireylerin aile işlevleri, ruh hastası olmayan bireylerin aile işlevlerinden bozuk olduğu tespit edilmiştir (Bulut, 1993: 107).

Spitz (1945) fakir annelerce yuvaya bırakılmış bebeklerin gelişimlerini incelemiştir. Bir bakıcının bir çok bebeğin bakımını yapmak zorunda kaldığı bir yuva ile bir bakıcıya daha az bebeğin düştüğü yuvadaki çocukların gelişim düzeyleri karşılaştırılmış. Yapılan araştırmada kalabalık yuvada kalan bebeklerin gelişim evreleri diğer yuvadaki bebeklerin gelişim evrelerinden geride olduğu saptanmıştır. Spitz bunun sevgi eksikliği, anne veya bakıcının ilgisinden yoksun kalmalarından kaynaklandığını ifade etmiştir (akt.: Koşay, 2013: 58).

Ailesinin yanında sosyo-ekonomik destek ile desteklenen çocukların aile işlevleri incelenmiş, problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt ölçekleri üzerinden yapılan araştırmada, puan ortalaması en yüksek gereken ilgiyi gösterme alt boyutu (2,27) olduğu saptanmıştır. Buna göre örneklem gurubunu oluşturan çocukların gereken ilgiyi görmedikleri anlaşılmıştır. Diğer alt boyutların puan ortalaması 2'nin altındadır. Dolayısıyla bu alt boyutlar örneklem gurubunun kötü aile işlevlerine sahip

olmadıkları anlaşılmıştır. Nitel çalışmada da ebeveynlerden birinin ilgisiz davrandığı örneklem gurubu tarafından ifade edilen ortak bir sorun olduğu tespit edilmiştir. Nitel çalışmada koruma altında olan ve olmayan çocukların aileleri arasında anlamlı bir fark bulunmamış, roller ve gereken ilgiyi gösterme hariç problem çözme, iletişim ve duygusal tepki verebilmede sorun yaşadıkları tespit edilmiştir.

I. BÖLÜM

ARAŞTIRMA

1. Araştırmanın problemi

Fromm (1995)'a göre aile samimi ilişkilerin yaşandığı, içten davranışların sergilendiği bir ortamdır. Ebeveynler çocuklarına yaklaşım tarzlarını belirlerken mantıksal davranmanın yanısıra rol ve görevlerle şekillendirmektedir. Fromm, sevginin, ilgi, saygı, sorumluluk ve bilgi olmak üzere dört temel boyutunun olduğunu ifade eder. Çocuğun sağlıklı gelişimi açısından hissettiği karşılıksız ve koşulsuz sevgi ortamı son derece önemlidir. Böyle bir ortamda çocuk güven duygusunu hissedecektir (akt. Cebe, 2005: 12).

Çocuklar, sağlıklı bir psiko-sosyal gelişim görebilmeleri için bir takım koşullara ihtiyaç duyarlar, bu koşulların en iyi olduğu kurum aile ortamıdır. Aile, çocukların karakter oluşumunu, saygılı davranmalarını, başkalarının haklarını gasp etmemeyi, zararlı maddelerden, kötü alışkanlıklardan, çevredeki tehlikelerden korumaktadır. Sevgi kelimesinin ilk öğrenildiği, duyguların yoğun yaşandığı, toplumsallaşmanın ilk adımıdır aile. Çocuklar ailenin birer üyeleri ve korunmaya kollarına en fazla ihtiyaç duyan bireyleridir. Ancak aileler çocukların ihtiyaçları üzerine kurulmazlar, aile oluşumuna karar verildikten sonra çocuklar dünyaya gelir. Anne ve babanın problemleri çözülmez noktaya, sonunda boşanma evresine gelince çocukların, ailenin kurulma aşamasında olmayan ihtiyaçları bu evrede de çoğu kez göz ardı edilir. Hâlbuki çocuk dünyaya gelmeden önce çok iyi düşünerek çocuk yapmaya karar verilmesi gerekir. Bu durum ebeveyn için önemli olduğu kadar çocuk için de önemlidir. Sadece boşanma evresi değil, ebeveynlerin ölümleri gibi durumlarda çocukların ihmal edilmelerine neden olabilmektedir. İşte bu nedenlerden dolayı çocuklar ailelerinden farklı bir yerde yaşamak zorunda kalabilmektedirler. Üniversiteyi kazanan gençler aileden ilk ayrılıkları duygusal olur, hatta ağlayanlar bile olur. Bu durum çocuklar için ise tam bir travma demektir. Bu travma çocuklarda bir çok psikolojik sorunlara da yol açabilmektedir. Ailelerinden ayrılarak kurum bakımına alınan çocuklar şüphesiz ki bu çocuklar arasındadır. O yüzden ki ilgili Kurum, politikasını sürekli aile yanında destek, o olmazsa ev tipi kuruluşlar ile aile

ortamı yaratma çalışmaları yapmaktadır. SHÇEK Genel Müdürlüğü döneminde yuva-yurtta kalan çocuklara yönelik Sosyal Riski Azaltma Projesi kapsamında 2005 yılında “Çocuk Korunma Sisteminin Değerlendirilmesi” başlıklı bir araştırma geliştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre yoksulluk nedeniyle kuruluşlarda yaşayan çocukların oranının oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bu çalışmadan sonra Kurum politikası çocukların ailelerinin yanında psikososyal ve ekonomik olarak desteklenmesi olarak “Aileye Destek ve Aileye Geri Dönüş” projesi başlatılmıştır. Kurum bakımına alınan çocuklar, her ne kadar Kurum politikası geliştirilse de ailenin, çocuğun gelişimindeki rolünün, yerine geçememektedir. Kurum bakımındayken ailenin yanına yerleştirilen çocuklar kötü bir yaşam deneyiminden sonra yeniden aileye dönmektedirler. Ancak yaşadıkları sorunlar bitmemektedir. Çeşitli nedenlerden dolayı parçalanmış ailelerin en önemli sorunları ise çocuğun velayetinin kime verileceği, çocuğa en iyi kimin bakacağı, çocuğun yaşadığı bu travmanın üstesinden gelmesi için gerekli desteğin nasıl sağlanacağı, ihtiyaçlarına göre nasıl destekleneceğidir.

Bireylerin topluma ve ekonomiye verimli bir şekilde katılması için gerekli bilgi, beceri ve yeterliliklerin sağlanmasında büyük öneme sahip eğitim boyutu endeksinde ilk sırayı 0,7468 değeri ile Tunceli almıştır. 2015 TÜİK verilerine göre evlenme yaşının en yüksek olduğu il sıralamasında üçüncü sırada yer alan il Tunceli 2016 yılında en mutsuz ve umut ölçeği en düşük ikinci il olarak seçilmiştir (TÜİK, 2016). Adli suçların az olduğu; ancak boşanma oranların görece yüksek olduğu, 2015 yılında intihar oranların en yüksek olduğu yerler sıralamasında 4. Sırada yer almaktadır (TÜİK, 2015). Eğitim seviyesi ve başarısı açısından önde olan Tunceli İli negatif yönlerinin araştırma konusu olması açısından ilgi çekici olması nedeniyle araştırma Tunceli İlinde yapılmıştır. Kuruluşlarda kalmaktayken ailesine döndürülen ve sosyo-ekonomik olarak ailesinin yanında desteklenen çocukların duygusal ve davranışsal sorunların araştırıldığı az sayıda bilimsel çalışma bulunmaktadır. İşte bu çalışmada ailelerine döndürülen ve ailesinin yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların yaşadıkları sorunların araştırılmayan yönleri ele alınacaktır.

2. Araştırmanın amacı

Her çocuğun korunmaya, bakıma, psikolojik, duygusal ve sosyal desteğe ihtiyacı vardır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki çocukların sağlıklı bir gelişim göstermeleri ailelerinin yanında bakımlarının karşılanması ile olanaklıdır. Çocukların ailelerinden ayrılmaları bu ihtiyaçlarının karşılanmaması veya kısmen karşılanması anlamına gelmektedir. Aslında ayrılık bütün insanlar için streslidir. Mesela göçmenler bir gün mutlaka memleketlerine dönmek ümidiyle göç ederler ve tarifsiz duygular yaşarlar.

Araştırmanın amacı kurum bakımında kalıp sosyo-ekonomik destek ile ailelerinin yanına yerleştirilen ve ailesi yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen 12-18 yaş arası çocukların aile işlevlerinin değerlendirilmesidir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- 1- Kurum Bakımında kalıp sosyo-ekonomik destek ile ailelerinin yanına yerleştirilen ve ailesi yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların sosyo-demografik özellikleri nasıldır?
- 2- Kurum Bakımında kalıp sosyo-ekonomik destek ile ailelerinin yanına yerleştirilen ve ailesi yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların aile işlevleri nasıldır?

3. Araştırmanın hipotezleri

H1: Yaş grupları arasında aile değerlendirme ölçeğinin alt boyutları açısından anlamlı farklılık vardır.

H2: Cinsiyet grupları arasında aile değerlendirme ölçeğinin alt boyutları açısından anlamlı farklılaşma vardır.

H3: Eğitim durumuna göre aile değerlendirme ölçeğinin bir veya birkaç alt boyutları arasında anlamlı farklılık vardır.

H4: Aileden ayrı kalma durumuna göre aile değerlendirme ölçeğinin bir veya birkaç alt boyutları arasında anlamlı farklılık vardır.

H5: Anne-baba durumuna göre aile değerlendirme ölçeğinin bir veya birkaç alt boyutları arasında anlamlı farklılık vardır.

H6: Ailede çalışan kişi sayısına göre aile değerlendirme ölçeğinin alt boyutları açısından anlamlı farklılaşma vardır.

H7: Ailenin yardım alma durumuna göre aile değerlendirme ölçeğinin bir veya birkaç alt boyutları arasında anlamlı farklılık vardır.

H8: Kalınan evin durumuna göre aile değerlendirme ölçeğinin bir veya birkaç alt boyutları arasında anlamlı farklılık vardır.

H9: Aile içerisinde şiddete maruz kalma durumuna göre aile değerlendirme ölçeğinin bir veya birkaç alt boyutları arasında anlamlı farklılık vardır.

4. Araştırmanın önemi

Sanayi devrimi, endüstriyel kapitalizmle meydana gelen modern toplumsal yapı yeni bir aile yapısı ortaya çıkarmıştır. Aile yapısındaki geleneksel örgütlenme yerini bireyselliğe bırakmıştır. Bireylerin özgürleştiği bu toplum yapısında çözümlerin başladığı, aile kavramının kutsallığını yitirdiği, bireylerin daha gerçekçi bir yaşam tarzı benimsedikleri, aile içerisindeki sorunların çözümünün imkansız hale geldiğinde parçalanmanın çok da kötü bir olgu olarak görülmediği tam aksine bir çözüm olarak görülmeye başlandığı ve aile içerisindeki parçalanmanın günümüz toplumunda giderek yaygınlaştığı görülmektedir. Çatışmalı birlikteliklerin olduğu ailelerde boşanma çiftler için problemin çözümü olarak gelişirken çocuklar için travmatik bir hal alabilmektedir. Sağlıklı boşanmanın gerçekleşmediği, ebeveynlerin boşanma sonrasındaki rollerini yerine getirmedikleri bir parçalanmada, çocukların temel hakları olan sağlıklı bir gelişimden mahrum kadıkları bilinmektedir. Aile

işlevlerinin bozulması boşanmaya neden olduğu gibi boşanma da aile işlevlerinin bozulmasına neden olabilmektedir. Toplumun gelecek neslini oluşturan çocukların sağlıklı psiko-sosyal gelişim göstermeleri için aile işlevlerinin düzenli olarak işlemesi gerekmektedir. Ancak çoğu zaman aile işlevleri bozuk olmakta, bu alanda varolan politikalar da yetersiz kalmaktadır. Yapılan araştırmalara baktığımızda sorunu yeterince aydınlatıcı çalışmaların eksik olduğu, varolanların da etkin bir şekilde gözönüne alınarak politikaların geliştirilmediği görülmektedir.

Araştırmada parçalanmış ailelerde yetişen çocukların aile işlevlerinin değerlendirilmesi ile yukarıda değinilen problem aydınlatmaya yönelik değişkenlerle anlaşılmasına ve açıklanmaya çalışılmıştır. Sosyal bilimlerde teorinin sahaya katkısı sahadan da elde edilen verilerin teoriye katkısının önemi hasebi ile parçalanmış ailelere yönelik elde edilen bilgiler ile aileler değerlendirilmeye ve elde edilen bulgularla mevcut literature katkı amaçlanmış olup bu araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

5. Sayıtlar:

- ✓ Tez araştırmasında kullanılacak olan veri toplama araçlarının istenilen bilgiyi elde etmede geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.
- ✓ Tez araştırmasından bilgi elde edilecek örneklem grubunun sorulara içtenlikle cevap verdiği varsayılmaktadır.

1. Sınırlılıklar

Tunceli Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde 200'ün üzerinde, ailesi yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocuk bulunmaktadır; ancak nicel çalışmada kullanılan Aile Değerlendirme Ölçeği 13-18 yaş arası çocuklara uygulanabileceği için yaşları uygun olmayan çocuklar elendiğinde toplamda 86 çocuk kalmıştır. Bununla birlikte bu çocuklardan il dışına taşınan, başka yerlerde staj yapan çocuklar olduğu için hepsine ulaşılamamıştır. Ayrıca ölçeğin uygulanma sırasında çocuklardan bazılarının zihinsel engelli olması nedeniyle nicel örneklem grubu toplam 69 çocuk ile sınırlı kalmıştır. Nicel örneklem grubunun yetersizliği nedeniyle karma yöntem kullanılmış olup nicel örneklem grubunu oluşturan çocukların ebeveynlerinden 15 kişi ile görüşülmüştür. Nicel ve nitel

görüşmeler farklı zamanlarda yapıldığı için ebeveynlere ulaşmak güçleşmiş ve nihayetinden 15 kişi ile görüşülmüştür.

2. Tanımlar

Sosyal Destek Sistemleri: Khan (1979), sosyal destek sistemlerini; şefkat desteği, onaylama desteği ve maddi destek olarak tanımlamıştır (akt.: Şimşek, Demirci ve Bolsoy, 2018: 98).

Parçalanmış aile: Boşanma, ölüm veya ayrı yaşama sonucunda eşlerin birbirinden ayrılması, eşlerin birinin veya ikisinin de vefat etmesi sonucunda ailenin parçalanması (Şentürk, 2006: 59-62).

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelikte yapılan Ekonomik ve sosyal hizmet desteği aşağıdaki gibi ifade edilmiş; **Ekonomik destek:** “Sosyal inceleme raporu sonucunda müracaatçının ihtiyacına göre geçici veya süreli olarak verilen para yardımudur”. **Sosyal hizmet desteği:** “Gençlerin ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan ve kontrolleri dışında oluşan psikolojik ve sosyal sorunlarının önlenmesini ve çözümlenmesini, hayat standartlarının yükseltilmesini, kişilerin kendi kendine yeterli duruma gelmesini, sorunlarını çözme becerisi kazanmasını amaçlayan mesleki çalışmalardır”.

Sosyal Hizmet Uzmanı: Sosyo-ekonomik sorunları olan ailelere yardım eden, ihmal, istismar ve aile içi anlaşmazlıkları inceleyen, bireylere ve ailelere danışmanlık hizmeti veren bir meslek gurubudur (Santrock, 2011: 47).

A. Yöntem

2. Araştırma modeli

Araştırma, kuruluştaiken ailesinin yanına döndürülen ve sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların ailesi ile ailesinin yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların aile işlevleri, nicel araştırma tekniklerinden korelasyonel araştırma modeli ve nitel araştırma tekniklerinden yüzyüze görüşme modeli kullanılarak araştırılmıştır. Korelasyonel araştırma modeli, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği araştırmadır. Araştırmada sosyo-ekonomik destek ile desteklenen çocukların yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik durum ve Aile değerlendirme alt ölçekleri gibi değişkenler açısından betimleyici bir çalışma yapılmıştır. Değişkenlerin

birlikte değişimleri incelenmiştir. Araştırmanın ilk safhasında 69 çocukla nicel bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışmada soru kağıdı ve ölçek kullanılmıştır. Aynı örneklem grubunu oluşturan çocukların bakım veren ebeveynlerinden 15 kişiyle yüzyüze görüşülerek nitel bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ile nicel çalışmadaki değişkenler paralelinde sorular hazırlanmış ve bu değişkenlerin değişimler irdelenmiştir. Ebeveynlerin ikamet adreslerine gidilerek önceden ayarlanmış kamere eşliğinde 15 ile 30 dakika süren yüzyüze görüşmeler yapılmış, yarı yapılandırılmış görüşmede beş soru sorulmuş, araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

3. Araştırmanın evreni ve örneklemi

Araştırmanın evreni, Tunceli ilinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne ailesinin yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen 13-18 yaş arası çocuklar ve ebeveynleridir.

Araştırmanın örneklemi Nicel araştırmada ailesinin yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen 13-18 yaş arası zihinsel veya ruhsal sorunu olmayan ölçeği okuyup anlamlandırabilecek ve uygun cevaplar verecek gönüllü, 33 kadın ve 36 erkek toplam 69 çocuk basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu çocuklardan 13'ü daha önce bir kuruluştaki koruma altında kalmış, 56 kişi ise herhangi bir kuruluştaki kalmadan ailesinin yanında desteklenen çocuklardan oluşmaktadır. Nitel araştırma örneklemi amaçlı örneklemedir, örneklem seçilirken maksimum örneklem yöntemine dikkat edilmiştir. Nitel örneklem grubu, nicel araştırmadaki çocukların ebeveynlerinden seçilmiş olup bu örneklem 14 kadın ve 1 erkekten oluşmaktadır.

4. Veri toplama araçları

Araştırmada üç veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar:

- 1) Kişisel Bilgi Formu
- 2) Aile Değerlendirme Ölçeği
- 3) Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu

4.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu ailenin sosyo-domografik özelliklerini, çocukların içinde bulunduğu riskleri öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır. 20 sorudan oluşan form çocuğun cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, kurum bakımında kalıp kalmadığı, kalma süresi, kardeş sayısı, anne-babanın birliktelik durumu, ailede çalışan sayısı, ailenin aldığı herhangi bir sosyal yardımın olup olmadığı, anne ve babalarının eğitim ve meslek durumları, nasıl bir evde ikamet ettikleri, evin kiralık olup olmadığı, eğitim başarı durumu, ailede şiddete maruz kalıp kalmadıkları, nasıl bir şiddete ve kim tarafından maruz kaldıkları sorulmuştur. Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

2.2. Aile Değerlendirme Ölçeği

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) orijinal formu Amerika Birleşik Devletlerinde Brown Üniversitesi ve Butler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiş olup, ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getirebildiğinin veya getiremediğinin genel bir değerlendirmesini yapmak ve sorun alanlarını ortaya çıkartmak amacıyla oluşturulmuş bir ölçüm aracıdır (Bulut, 1990). Ölçeğin geçerliliği ilk defa 1983'te Epstein ve Bishop tarafından, ikinci geçerliliği de 1985 yılında Miller, Epstein, Bishop ve Keitner tarafından yapılmıştır. ADÖ ölçeği, Işıl Bulut tarafından 1990 yılında Türkçeye çevrilerek standardize edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliği (construct validity) olarak bilinen grupların karşılaştırılması tekniği ile sınanmıştır.

60 maddeden oluşan ölçek; “aynen katılıyorum”, “büyük ölçüde katılıyorum”, “biraz katılıyorum”, “hiç katılmıyorum” şeklinde dört yanıtı cevap aramaktadır. Puanlaması ise yukarıdaki sıralamaya göre 1,2,3 ve 4 olarak verilmektedir. Cevaplar 4'e yaklaştıkça olumsuz, 1'e yaklaştıkça olumludur. Yedi alt ölçeği bulunmaktadır. Problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar olarak ifade edilmektedir.

Orta eğitim düzeyindeki (12 yaş üstü) her bireyin anlayıp cevaplandırabileceği ölçeğin aile üyeleri tarafından son iki ayı dikkate alarak maddeleri okuyup uygun seçenekleri işaretlemeleri istenmektedir. Tüm maddelerde 1

puanı sağlıklı cevabı, 4 puanı ise sağlıksız cevabı simgelemektedir. Bu şekilde elde edilen puanlar her alt boyut için toplanarak ortalaması alınır. Böylece her kişi için yedi alt ölçek puanı elde edilmektedir. Ölçek puanları 2.00'nin üzerindeki puan ortalamalarının aile işlevlerinde sağlıksızlığa doğru bir gidişin göstergesi olduğu kabul edilmektedir (Bulut, 1990).

2.3. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu

Mülakat formunda her katılımcıya 5 tane yarı yapılandırılmış soru sorulmuş, bazı katılımcılara cevap vermesini kolaylaştırmak için sondaj sorular sorulmuştur.

1. Soru

Aile içerisinde karşılaştığınız sorunları çözerken hangi yolları denersiniz?

2. Soru

Aile içerisinde dile getirmekte güçlük çektiğiniz herhangi bir konu var mı? veya çocuklarınızın size söyleyemediğini düşündüğünüz bir konu var mı? Buna örnek verebilir misiniz? Bu sevgisini ifade etmek de olabilir mi?

3. Soru

Evde rol dağılımı nasıl? Aile bireyleri arasında adaletli bir görev dağılımı olduğunu düşünüyor musunuz? Ev işlerinde yorulduğunuzu hissediyor musunuz? Çocuk(lar)ınız bu konuda şikayette bulunuyor mu?

4. Soru

Aile bireylerine yönelik (eş, çocuk) olumlu ve olumsuz duygularınızı açığa çıkartır mısınız? Olumluları nasıl olumsuzları nasıl ifade edersiniz?

5. Soru

Eşinizin ve çocuk(lar)ınızın, duygusal, fiziksel ve sosyal gereksinimlerini karşıladığınızı düşünüyor musunuz? Buna dair birkaç örnek verebilir misiniz? Bunu karşılamadığınız zaman çocukta ne tür olumsuz davranışlar gözlemliyorsunuz?

B. İşlem

1. Araştırmanın Uygulanması

Araştırmanın nicel kısmının uygulanması için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından izin alınmış, bu süreçte Soru Kağıdı hazırlanmış, izin onayı geldikten sonra, 01.04.2016-01.09.2016 tarihleri arasında, Tunceli Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünden, ailesi yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların adresleri alınmış, çocukların çoğu eğitimlerine devam ettiği için adreslerinde bulunamayacağı öngörülerek, çocukların okudukları okulların bilgileri de dosyalarından alınmış ve okullara gidilerek çocuklar ile görüşme talep edilmiş, çocuklarla yaklaşık 15-30 dakikalık görüşmeler yapılmış, ölçekler dağıtılmadan önce çocuklara gerekli bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın nitel kısmının uygulanması için nicel araştırmadaki örneklem grubunu oluşturan çocukların ebeveynleri il ve ilçeye göre dağılım yapılarak seçilmiştir. Seçilen 15 ebeveyn ile kasım 2017 ile nisan 2018 tarihleri arasında ikamet adreslerine gidilerek yüzyüze görüşme yapılmış ve yapılan görüşmeler kayıt altına alınmış sonrasında bu kayıtlar yazıya aktarılmıştır.

2. Veri Analizinde Kullanılan İstatistiksel İşlemler

Nicel araştırmada tüm ölçek kağıtları numaralandırılmış ve teker teker SPSS programına aktarılmıştır. Verilerin normal dağılım özelliği gösterip göstermediğini Kolmogorov-Smirnov ile Skewness ve Kurtosis testi ile test edilmiştir. Kolmogorov Smirnov testi sonuçlarına göre, ölçeğin tamamı için anlamlılık değeri; $p=0,185>0,05$ olduğu, yani normal dağıldığı görülmektedir. Bu sonuç Aile Değerlendirme ölçeğinin parametrik testlerde uygulanabileceğini göstermektedir. Skewness ve Kurtosis değerleri normallik varsayımını sağlayan değerler arasında olduğundan veriler normal dağılım özelliği göstermektedir ve parametrik testlerde uygulanabileceğini göstermektedir. Kişisel bilgi formundaki her bir soru için veri analizinde t-testi ve anova testi kullanılmıştır. Cinsiyet gibi iki alt grubu olan değişkenler için independet t-testi, ikiden fazla alt grubu olan değişkenler için anova testi kullanılmıştır. Bu testler ile değişkenler arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı analiz edilmiştir. Anova testi sonucunda anlamlı fark bulunan değişkenlerde ise anlamlı farklılığın hangi alt gruplar arasında olduğunu saptamak için tukey (hsd) testi kullanılmıştır.

Nitel araştırmada yazıya dökülen görüşmeler içerik analizi yöntemiyle sorunlar analiz edilmiş ve bu sorunlar nicel araştırma verileriyle karşılaştırılmıştır.

3. Süre ve Olanaklar

Nicel araştırma verileri nisan 2016 ile eylül 2016 tarihleri arasında toplanmış, nitel araştırma verileri ise kasım 2017 ile nisan 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmanın bütün giderleri araştırmacı tarafından karşılanmıştır. Araştırmanın maliyetini araç, kayıt cihazı ve bilgisayar çıktıları için verilmiş giderler oluşturmaktadır.

II. BÖLÜM

BULGULAR

Öncelikle Kişisel Bilgi Formundaki sorulara ilişkin betimsel bulgular sonra da Aile Değerlendirme Ölçeği çerçevesinde ilişkisel, tanımlayıcı ve açıklayıcı bulgular sunulacaktır.

1. Kişisel Bilgi Formundaki Sorulara İlişkin Bulgular

Tablo 2. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	n	(%)
13	8	11,6
14	12	17,4
15	13	18,8
16	13	18,8
17	16	23,2
18	7	10,1
Toplam	69	100

Araştırmaya katılanların yaş dağılımına bakıldığında; %11,6'sının 13 yaşında, %17,4'ünün 14 yaşında, %18,8'inin 15 yaşında, %18,8'inin 16 yaşında, %23,2'sinin 17 yaşında ve %10,1'inin ise 18 yaşında olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	(%)
Kız	33	47,8
Erkek	36	52,2
Toplam	69	100

Katılımcıların %47,8'ini kız çocukları, %52,2'sini de erkek çocukları oluşturmaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların Eğitim Durumu Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	n	(%)
İlköğretim	29	42,0
Lise	40	58,0
Toplam	69	100

Araştırmaya katılanların %42'si ilköğretim, %58'i de lise eğitimine sahiptir.

Tablo 5. Katılımcıların Aileden Ayrı Yurt, Yuva, Çocuk Evi veya Sevgi Evinde Kalma Durumuna Göre Dağılımı

Ayrı kalma durumu	n	(%)
Evet	13	18,8
Hayır	56	81,2
Toplam	69	100

Araştırmaya katılan çocukların %18,8'i ailesinden ayrı yurt, yuva, çocuk evi veya sevgi evinde kaldığını belirtirken %81,2'si bu tür yerlerde kalmadığını belirtmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların Aileden Ayrı Yurt, Yuva, Çocuk Evi veya Sevgi Evinde Kalma Sürelerine Göre Dağılımı

Kalma süresi	n	(%)
3 ay	1	7,1
6 ay	2	14,3
1 yıl	2	14,3
3 yıl	9	64,3
Toplam	14	100

Ailesinden ayrı kalanların %7,1'i 3 ay, %14,3'ü 6 ay, %14,3'ü 1 yıl ve %64,3'ü de 3 yıl ayrı kalmıştır.

Tablo 7. Katılımcıların Kardeş Sayıları

Kardeş Sayısı	n	(%)
1	20	30,3
2-3	38	57,6
4-5	5	7,6
5 ve üstü	3	4,5
Toplam	66	100

Katılımcıların %30,3'ü tek kardeş, %57,6'sı 2-3 kardeş, %7,6'sı 4-5 kardeş ve %4,5'i de 5+ kardeştir.

Tablo 8. Katılımcıların Anne Baba Durumu

Anne baba durumu	n	(%)
Evli	11	18,3
Ayrı	16	26,7
Boşanmış	33	55,0
Toplam	60	100

Araştırmaya katılanların %18,3'ünün anne babası evli iken, %26,7'sinin anne babası ayrı yaşamakta, %55'in ise anne babası boşanmıştır.

Tablo 9. Katılımcıların Ailesinde Çalışan Kişi Sayısı

Çalışan sayısı	n	(%)
1 kişi	31	79,5
2 kişi	5	12,8
3 kişi	3	7,7
Toplam	39	100

Ailedeki çalışan sayısına bakıldığında katılımcıların %79,5'inin ailesinde 1 kişi, %12,8'in ailesinde 2 kişi, %7,7'nin ailesinde ise 3 kişi çalışmaktadır.

Tablo 10. Katılımcıların Ailelerinin Aldığı Yardım Türü

Yardım	n	(%)
Sosyal yardım	49	77,8
Gıda yardımı	3	4,8
Akrabaların yardımı	1	1,6
Herhangi bir yardım almıyoruz	10	15,9
Toplam	63	100

Sosyal yardım alan ailelerin oranı %77,8 iken, gıda yardımı alanların oranı %4,8; akrabaların yardımını alanların oranı %1,6'dır. Ailelerin %15,9'u ise herhangi bir yardım almamaktadır.

Tablo 11. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu

Anne eğitim durumu	n	(%)
Okuryazar değil	13	19,4
Okuryazar	4	6,0
İlkokul mezunu	36	53,7
Lise ve dengi mezunu	13	19,4
Yüksekokul mezunu	1	1,5
Toplam	67	100

Katılımcıların annelerinin eğitim durumuna bakıldığında; %19,4'ünün okuryazar değil, %6'sının okuryazar, %53,7'sinin ilkokul, %19,4'ünün lise ve dengi mezunu ve %1,5'inin ise yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu

Baba eğitim durumu	n	(%)
Okuryazar değil	3	5,0
Okuryazar	8	13,3
İlkokul mezunu	36	60,0
Lise ve dengi mezunu	13	21,7
Toplam	60	100

Katılımcıların babalarının eğitim durumuna bakıldığında; %5'inin okuryazar değil, %13,3'ünün okuryazar, %60'ının ilkokul, %21,7'sinin ise lise ve dengi mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 13. Katılımcıların Annelerinin Mesleği

Anne mesleği	n	(%)
Vasıflı işçi	2	3,1
Vasıfsız işçi	4	6,3
Ev hanımı	45	70,3
Diğer	13	20,3
Toplam	64	100

Katılımcıların annelerinin mesleğine bakıldığında %3,1'inin vasıflı işçi, %6,3'ünün vasıfsız işçi, %70,3'ünün ev hanımı ve %20,3'ünün ise diğer mesleklerden olduğu görülmektedir.

Tablo 14. Katılımcıların Babalarının Mesleği

Baba mesleği	n	(%)
Memur	2	5,1
Vasıflı işçi	1	2,6
Vasıfsız işçi	6	15,4
Esnaf	6	15,4
Diğer	24	61,5
Toplam	39	100

Araştırmaya katılanların babalarının mesleğine bakıldığında; %5,1'inin memur, %2,6'sının vasıflı işçi, %15,4'ünün vasıfsız işçi, %15,4'ünün esnaf ve %61,5'inin ise diğer mesleklerden olduğu görülmektedir.

Tablo 15. Katılımcıların Kaldıkları Ev

Kalınan ev	n	(%)
Gecekondu	9	13,6
Müstakil bir ev	39	59,1
Bir apartman dairesi	16	24,2
Lojman	2	3,0
Toplam	66	100

Katılımcıların %13,6'sı gecekondu, %59,1'i müstakil bir evde, %24,2'si apartman dairesinde ve %3'ü de lojmanda kalmaktadır.

Tablo 16. Katılımcıların Kaldıkları Evin Durumu

Ev durumu	n	(%)
Kiralık	37	54,4
Ev kendimize ait	21	30,9
Akrabaların evinde kalıyoruz kira vermiyoruz	10	14,7
Toplam	68	100

Araştırmaya katılanların %54,4'ü kiralık evde, %30,9'u kendi evinde, %14,7'si ise akrabaların evinde kalıp kira vermeden kalmaktadır.

Tablo 17. Katılımcıların Eğitim Durumlarına İlişkin Algıları

Eğitim durumu	n	(%)
Kötü	3	4,4
Çok kötü	1	1,5
İyi	53	77,9
Çok iyi	11	16,2
Toplam	68	100

Katılımcıların %4,4'ü eğitim durumunu kötü, %1,5'i çok kötü, %77,9'u iyi ve %16,2'si ile çok iyi tarif etmektedir.

Tablo 18. Katılımcıların Aile İçerisinde Şiddete Maruz Kalma Durumları

Şiddete maruz	n	(%)
Evet kaldım	5	7,5
Hayır kalmadım	62	92,5
Toplam	67	100

Araştırmaya katılanların %7,5'i şiddete maruz kaldığını belirtirken, %92,5'i şiddete maruz kalmamıştır.

Tablo 19. Katılımcıların Maruz Kaldığı Şiddet Türü

Nasıl bir şiddet	n	(%)
Fiziksel, vurma, itme, dayak	3	42,9
Duygusal, küfür, hakaret, aşağılama	4	57,1
Toplam	7	100

Şiddete maruz kalanların %43'ü fiziksel, vurma, itme, dayak gibi şiddetlere maruz kalırken, %57,1'i ise duygusal, küfür, hakaret ve aşağılama gibi şiddetlere maruz kalmıştır.

Tablo 20. Katılımcıların Şiddete Maruz Kaldığı Kişi

Kim tarafından	n	(%)
Babam	4	66,7
Diğer	2	33,3
Toplam	6	100

Katılımcıların %66,7'si babası tarafından, %33,3'ü ise diğer kişiler tarafından şiddete maruz kalmıştır.

2. Bazı Sosyo-Demografik Değişkenleri Çerçevesinde Aile Değerlendirme Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Tablo 21. Aile Değerlendirme Ölçeğinin Alt Boyutlarında Katılımcılara Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Alt Boyutlar	N	Min	Mak	Ortalama	Std. Sapma
Problem Çözme	69	1,00	3,50	1,87	,662
İletişim	69	1,00	3,11	1,83	,494
Roller	69	1,09	3,09	1,88	,423
Duygusal Tepki Verebilme	69	1,00	3,50	1,82	,612
Gereken İlgiyi Gösterme	69	1,43	3,14	2,27	,391
Davranış Kontrolü	69	1,33	2,78	2,04	,310
Genel İşlevler	69	1,00	3,67	1,60	,555

Tablo 21'de aile değerlendirme ölçeğinin alt boyutlarına ait tanımlayıcı istatistiksel değerler bulunmaktadır. Aile değerlendirme ölçeğinde katılımcıların

verdiği yanıtlar 1-4 arasında değiştiğinden tablodaki min, mak ve ortalama değer 1 ile 4 arasında puan alabilmektedir. Ortalama değer 1'e yakın ise olumlu, 4'e yakın ise aile içi tutumlarda değişiklik zamanı gelmiştir.

Buna göre aile değerlendirme boyutunda en yüksek puan 2,27 ortalama ile "gereken ilgiyi gösterme" boyutunda, en düşük puan 1,60 ortalama ile "genel işlevler" boyutunda görülmektedir.

Aile Değerlendirme Ölçeğinin verileri Kolmogorov-Smirnov ile Skewness ve Kurtosis testi ile test edilmiş ve verilerin normal dağıldığı görülmüştür. Aşağıdaki tablolarda aile değerlendirme ölçeğinin çocukların kişisel bilgilerine göre farklılık gösterip göstermediği t ve f testleri (Tek-Yönlü Varyans Analizi-ANOVA) ile test edilmiştir. f ve t testleri uygulanmadan önce hipotezler kurulmuş daha sonra hipotezlere uygun olan testler ile hipotez sonuçları yorumlanmıştır.

Tablo 22. Aile Değerlendirme Ölçeğinin Alt Boyutları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Korelasyon Analizi

		Problem Çözme	İletişim	Roller	Duygusal Tepki Verebilme	Gereken İlgiyi Gösterme	Davranış Kontrolü	Genel İşlevler
Problem Çözme	r	1						
	p							
İletişim	r	,612(**)	1					
	p	,000						
Roller	r	,450(**)	,432(**)	1				
	p	,000	,000					
Duygusal Tepki Verebilme	r	,553(**)	,517(**)	,656(**)	1			
	p	,000	,000	,000				
Gereken İlgiyi Gösterme	r	,040	,318(**)	,275(*)	,369(**)	1		
	p	,744	,008	,022	,002			
Davranış Kontrolü	r	,367(**)	,248(*)	,522(**)	,431(**)	,323(**)	1	
	p	,002	,040	,000	,000	,007		
Genel İşlevler	r	,670(**)	,656(**)	,587(**)	,725(**)	,302(*)	,345(**)	1
	p	,000	,000	,000	,000	,012	,004	

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tablo 22’de aile değerlendirme ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkiyi ölçmek için Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Korelasyon analizinde birden fazla değişkenin birbirleri arasındaki ilişkinin yönü ve anlamlı olup olmadığı test edilir. Korelasyon katsayısı olan r değeri pozitif ise iki değişken arasında aynı yönlü, r değeri negatif ise iki değişken arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Anlamlılık değeri $p < 0,05$ olması durumunda ise iki değişken arasındaki ilişki anlamlıdır.

Korelasyon analizi tablosuna bakıldığı zaman tüm katsayıların pozitif olduğu yani alt boyutlar arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğu görölmektedir. Gereken ilgiyi gösterme ile problem çözme arasındaki ilişki ($p=0,744 > 0,05$) hariç tüm alt boyutlar arasındaki ilişki anlamlıdır. Alt boyutlardan birine olan algı arttığı zaman diğer boyutlarda da anlamlı bir şekilde artış meydana gelmektedir.

Tablo 23. Aile Değerlendirme Algısının Herbir Alt Boyutu Açısından Yaşlara Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları

Boyutlar	Yaş	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Problem Çözme	13	8	1,87	,452	3,444	0,008
	14	12	1,63	,695		
	15	13	1,58	,493		
	16	13	2,32	,809		
	17	16	2,10	,589		
	18	7	1,45	,329		
İletişim	13	8	1,89	,379	1,257	0,294
	14	12	1,71	,379		
	15	13	1,59	,431		
	16	13	2,03	,655		
	17	16	1,87	,524		
	18	7	1,84	,405		
Roller	13	8	1,74	,483	1,384	0,242
	14	12	1,86	,437		
	15	13	1,84	,374		
	16	13	2,03	,461		
	17	16	1,98	,389		
	18	7	1,59	,355		
Duygusal Tepki Verebilme	13	8	1,67	,732	1,412	0,232
	14	12	1,58	,402		
	15	13	1,73	,625		
	16	13	2,12	,593		
	17	16	1,94	,721		
	18	7	1,67	,339		
Gereken İlgiiyi Gösterme	13	8	2,20	,499	,235	0,945
	14	12	2,30	,395		
	15	13	2,20	,479		
	16	13	2,34	,298		
	17	16	2,24	,268		
	18	7	2,26	,555		
Davranış Kontrolü	13	8	1,82	,304	2,151	0,071
	14	12	2,21	,391		
	15	13	2,01	,330		
	16	13	2,13	,203		
	17	16	1,99	,174		
	18	7	1,93	,410		
Genel İşlevler	13	8	1,42	,320	3,058	0,016
	14	12	1,33	,370		
	15	13	1,42	,351		
	16	13	1,92	,796		
	17	16	1,85	,546		
	18	7	1,44	,421		

Aile değerlendirme ölçeğindeki boyutların yaşlara göre oluşturulmuş grupların anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla yapılan F testi sonucuna göre, problem çözme ($p=0,008$) ve genel işlevler ($p=0,016$) boyutları için anlamlılık değeri $p<0,05$; diğer boyutlar için ise $p>0,05$ bulunmuştur. Bu değerlere göre problem çözme ve genel işlevler boyutlarında ortalamalar arasında anlamlı fark varken diğer boyutlarda ortalamalar arasında anlamlı fark yoktur.

Anlamlı farklılık olan boyutlara bakıldığında; problem çözme puanı en yüksek 16 yaşındaki çocuklarda (2,32) en düşük ise 18 yaşındaki çocuklarda (1,45) görülmektedir. Genel işlevlere bakıldığında en yüksek puan 1,92 ile 16 yaşındakilerde, en düşük puan ise 1,33 ile 14 yaşındaki çocuklarda görülmektedir. Tablo 24’de ortalamalar arasında anlamlı fark olan boyutların farkın hangi yaşlar arasından kaynaklandığını gösteren Tukey HSD test sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 24. Aile Değerlendirme Algısının Anlamlı Farklılıklar Saptanan Alt Boyutları Açısından Yaşlara Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey – HSD Testi Sonuçları

Boyut	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p
Problem Çözme	15	13	-,28526	,27388	,902
		14	-,04915	,24399	1,000
		16	-,73077(*)	,23906	,037
		17	-,51442	,22758	,226
		18	,13736	,28573	,997
	16	13	,44551	,27388	,584
		14	,68162	,24399	,072
		15	,73077(*)	,23906	,037
		18	,86813(*)	,28573	,039
	18	13	-,42262	,31544	,762
		14	-,18651	,28987	,987
		15	-,13736	,28573	,997
17		-,65179	,27620	,186	
Genel İşlevler	14	13	-,09091	,23620	,999
		15	-,09805	,20716	,997
		16	-,59805(*)	,20716	0,047
		17	-,51989	,19762	,105
	16	18	-,10904	,24611	,998
		13	,50714	,23254	,261
		14	,59805(*)	,20716	,047
		15	,50000	,20298	,151
	17	,07816	,19323	,999	
	18	,48901	,24260	,345	

Tukey-HSD testine göre, problem çözme alt boyutundaki anlamlı fark 15 ile 16 yaşındaki ve 16 ile 18 yaşındaki çocuklar arasındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Genel işlevler alt boyutundaki anlamlı fark ise 14 yaşındaki çocuklar ile 16 yaşındaki çocuklar arasındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Tablo 25. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Cinsiyet Gruplarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Problem Çözme	Kız	33	1,9444	,75308	,840	0,404
	Erkek	36	1,8102	,56926		
İletişim	Kız	33	1,8742	,49203	,781	0,437
	Erkek	36	1,7809	,49867		
Roller	Kız	33	1,8373	,43101	-,767	0,446
	Erkek	36	1,9159	,41994		
Duygusal Tepki Verebilme	Kız	33	1,8015	,63361	-,220	0,826
	Erkek	36	1,8343	,60187		
Gereken İlgiyi Gösterme	Kız	33	2,2326	,39454	-,679	0,499
	Erkek	36	2,2970	,39195		
Davranış Kontrolü	Kız	33	2,0786	,33713	1,061	0,292
	Erkek	36	1,9992	,28394		
Genel İşlevler	Kız	33	1,6263	,57563	,306	0,760
	Erkek	36	1,5850	,54335		

Tablo 25'te tüm alt boyutlar için anlamlılık değerinin $p > 0,05$ olduğu görülmektedir. Bu değer ortalamalar arasında anlamlı farklılık olmadığını göstermektedir. Kız ve erkek çocukların aile değerlendirme algıları birbirlerine oldukça yakın düzeydedir.

Tablo 26. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Eğitim Düzeyi Gruplarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Boyutlar	Eğitim Düzeyi	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Problem Çözme	İlköğretim	29	1,75	,649	1,242	0,219
	Lise	40	1,95	,666		
İletişim	İlköğretim	29	1,75	,396	1,005	0,318
	Lise	40	1,87	,553		
Roller	İlköğretim	29	1,82	,449	-,863	0,391
	Lise	40	1,91	,405		
Duygusal Tepki Verebilme	İlköğretim	29	1,68	,602	1,592	0,116
	Lise	40	1,91	,608		
Gereken İlgiyi Gösterme	İlköğretim	29	2,24	,421	-,431	0,668
	Lise	40	2,28	,373		
Davranış Kontrolü	İlköğretim	29	2,07	,413	,755	0,453
	Lise	40	2,01	,209		
Genel İşlevler	İlköğretim	29	1,36	,358	3,252	0,002
	Lise	40	1,77	,609		

Aile değerlendirme algısının eğitim durumuna göre farklılığını incelemek amacıyla uygulanan t testi sonucuna göre genel işlevler için anlamlılık değeri $p=0,002<0,05$ bulunmuş, diğer boyutlar için $p>0,05$ bulunmuştur.

Genel işlevler için ortalama değerler eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterirken, diğer boyutlara ait ortalama değerler eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Genel işlevlerde lise eğitimine sahip olanların (1,77) ortalama puanı, ilköğretim eğitimine sahip olanlardan (1,36) daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer boyutlarda ortalama değerler bir birine oldukça yakın düzeydedir.

Tablo 27. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Aileden Ayrı Kalma Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Boyutlar	Aileden Ayrı Kalma Durumu	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Problem Çözme	Evet	13	1,8590	,70660	-,093	0,927
	Hayır	56	1,8780	,65789		
İletişim	Evet	13	1,9359	,62602	,893	0,375
	Hayır	56	1,7999	,46126		
Roller	Evet	13	1,9021	,39526	,223	0,824
	Hayır	56	1,8728	,43358		
Duygusal Tepki Verebilme	Evet	13	2,0538	,61366	1,552	0,125
	Hayır	56	1,7640	,60511		
Gereken İlgiyi Gösterme	Evet	13	2,4440	,43136	1,849	0,069
	Hayır	56	2,2249	,37393		
Davranış Kontrolü	Evet	13	2,0021	,24649	-,449	0,655
	Hayır	56	2,0454	,32526		
Genel İşlevler	Evet	13	1,8683	,61349	1,938	0,057
	Hayır	56	1,5436	,52806		

Aile değerlendirme algısının aileden ayrı yaşama durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla yapılan t testi sonucuna göre tüm boyutlar için anlamlılık değeri $p>0,05$ bulunmuştur. Bu değere göre ortalamalar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Yani çocukların ailelerinden ayrı kalma durumuna göre aile değerlendirme algıları farklılık göstermemektedir.

Tablo 28. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Kardeş Sayısına Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları

Boyutlar	Kardeş Sayısı	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Problem Çözme	1	20	1,8917	,70974	,496	0,686
	2-3	38	1,8772	,66065		
	4-5	5	1,6333	,63901		
	5 ve üstü	3	2,2222	,19245		
	Toplam	66	1,8788	,65734		
İletişim	1	20	1,7583	,52898	,209	0,890
	2-3	38	1,8666	,50646		
	4-5	5	1,8222	,53055		
	5 ve üstü	3	1,7778	,00000		
	Toplam	66	1,8264	,49760		
Roller	1	20	1,9786	,41492	,630	0,598
	2-3	38	1,8323	,43783		
	4-5	5	1,8545	,29176		
	5 ve üstü	3	1,7576	,13887		
	Toplam	66	1,8749	,41269		
Duygusal Tepki Verebilme	1	20	1,8667	,65024	,205	0,892
	2-3	38	1,7561	,57782		
	4-5	5	1,7333	,52175		
	5 ve üstü	3	1,6667	,60093		
	Toplam	66	1,7838	,58728		
Gereken İlgiyi Gösterme	1	20	2,2190	,44741	,156	0,926
	2-3	38	2,2759	,39030		
	4-5	5	2,2000	,32888		
	5 ve üstü	3	2,3333	,32991		
	Toplam	66	2,2556	,39548		
Davranış Kontrolü	1	20	2,1424	,35964	1,394	0,253
	2-3	38	1,9828	,25590		
	4-5	5	2,0222	,25337		
	5 ve üstü	3	1,9630	,16973		
	Toplam	66	2,0332	,29208		
Genel İşlevler	1	20	1,5822	,43971	,214	0,886
	2-3	38	1,6128	,58392		
	4-5	5	1,4833	,89637		
	5 ve üstü	3	1,8056	,47385		
	Toplam	66	1,6025	,55690		

Aile değerlendirme algısının kardeş sayısına göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan F testi sonucuna göre tüm boyutların anlamlılık değerinin $p > 0,05$ olduğu görülmektedir. Bu değere göre ortalamalar

arasında anlamlı fark yoktur. Yani aile değerlendirme ölçeğinin tüm boyutlarına olan algı düzeyi kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 29. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Anne-Baba Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları

Boyutlar	Anne-Baba Durumu	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	F	p	
Problem Çözme	Evli	11	1,8182	,71668	,501	0,609	
	Ayrı	16	2,0313	,71549			
	Boşanmış	33	1,8333	,67185			
	Toplam	60	1,8833	,68568			
İletişim	Evli	11	1,8750	,47324	,529	0,592	
	Ayrı	16	1,9097	,44808			
	Boşanmış	33	1,7609	,55006			
	Toplam	60	1,8215	,50774			
Roller	Evli	11	1,7475	,30195	2,603	0,083	
	Ayrı	16	2,0574	,29594			
	Boşanmış	33	1,8047	,47531			
	Toplam	60	1,8616	,41820			
Duygusal Verebilme	Tepki	Evli	11	1,8864	,57768	1,346	0,268
	Ayrı	16	1,9896	,59463			
	Boşanmış	33	1,7081	,58244			
	Toplam	60	1,8158	,58827			
Gereken Gösterme	İlgiyi	Evli	11	2,2792	,36764	,099	0,906
	Ayrı	16	2,3220	,40750			
	Boşanmış	33	2,2684	,40210			
	Toplam	60	2,2847	,39160			
Davranış Kontrolü	Evli	11	2,0381	,33308	,009	0,991	
	Ayrı	16	2,0518	,32424			
	Boşanmış	33	2,0509	,27801			
	Toplam	60	2,0488	,29577			
Genel İşlevler	Evli	11	1,5875	,50770	,970	0,385	
	Ayrı	16	1,7874	,50663			
	Boşanmış	33	1,5480	,61521			
	Toplam	60	1,6191	,57002			

Aile değerlendirme algısının anne-baba durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan F testi sonucuna göre tüm boyutların anlamlılık değerinin $p>0,05$ olduğu görülmektedir. Bu değere göre ortalamalar arasında anlamlı fark yoktur. Yani aile değerlendirme ölçeğinin tüm boyutlarına olan algı düzeyi anne-baba durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 30. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Ailede Çalışan Kişi Sayısına Oluşturulmuş Grupların Göre Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları

Boyutlar	Çalışan Sayısı	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Problem Çözme	1 kişi	31	2,0323	,64034	1,355	0,271
	2 kişi	5	2,2000	1,15109		
	3 kişi	3	1,3889	,41944		
	Toplam	39	2,0043	,71276		
İletişim	1 kişi	31	1,9422	,49582	2,110	0,136
	2 kişi	5	2,1778	,72691		
	3 kişi	3	1,4074	,27962		
	Toplam	39	1,9313	,53252		
Roller	1 kişi	31	1,8862	,35567	3,520	0,040
	2 kişi	5	2,1836	,56005		
	3 kişi	3	1,4545	,18182		
	Toplam	39	1,8911	,40119		
Duygusal Tepki Verebilme	1 kişi	31	1,8172	,59684	0,995	0,380
	2 kişi	5	2,1000	,91742		
	3 kişi	3	1,4556	,33389		
	Toplam	39	1,8256	,62965		
Gereken İlgiyi Gösterme	1 kişi	31	2,3551	,38577	1,592	0,217
	2 kişi	5	2,0286	,52876		
	3 kişi	3	2,1905	,16496		
	Toplam	39	2,3006	,40183		
Davranış Kontrolü	1 kişi	31	2,1039	,25620	0,809	0,453
	2 kişi	5	1,9714	,15033		
	3 kişi	3	2,0000	,19245		
	Toplam	39	2,0790	,24222		
Genel İşlevler	1 kişi	31	1,7182	,54986	2,393	0,106
	2 kişi	5	2,1333	,92346		
	3 kişi	3	1,1944	,26788		
	Toplam	39	1,7312	,61351		

Aile değerlendirme algısının ailede çalışan kişi sayına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği test edildiğinde roller boyutu için anlamlılık değeri $p=0,040<0,05$ bulunmuş, diğer boyutlar için anlamlılık değeri $p>0,05$ bulunmuştur.

Bu değerlere göre roller boyutuna olan algı ailede çalışan kişi sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Ailede çalışan sayısı 2 olanların roller boyutu için ortalama puanı (2,10) diğerlerine göre daha yüksek düzeydedir.

Tablo 31’de ortalamalar arasında anlamlı fark olan roller boyutunun farkın hangi gruplar arasından kaynaklandığını gösteren Tukey HSD test sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 31. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Ailedeki Çalışan Sayısına Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey–HSD Testi Sonuçları

(I) Çalışan sayısı	(J) Çalışan sayısı	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p
1 kişi	2 kişi	-,29742	,18167	,243
	3 kişi	,43167	,22793	,155
2 kişi	1 kişi	,29742	,18167	,243
	3 kişi	,72909(*)	,27530	,031
3 kişi	1 kişi	-,43167	,22793	,155
	2 kişi	-,72909(*)	,27530	,031

Tablo 31’deki Tukey HSD testi sonucuna göre ortalamalar arasındaki fark ailesinde 2 kişi çalışan çocuklar ile ailesinde 3 kişi çalışan çocuklar arasındaki farktan kaynaklanmaktadır ($p=0,031<0,05$).

Tablo 32. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Ailenin Yardım Alma Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları

Boyutlar	Yardım Alma Durumu	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Problem Çözme	Sosyal yardım	49	1,8946	,63619	,036	0,965
	Gıda yardımı	3	2,0000	1,01379		
	Yardım almıyoruz	10	1,9167	,82121		
	Toplam	62	1,9032	,67248		
İletişim	Sosyal yardım	49	1,8455	,49562	,064	0,938
	Gıda yardımı	3	1,9537	,42703		
	Yardım almıyoruz	10	1,8556	,59039		
	Toplam	62	1,8524	,50124		
Roller	Sosyal yardım	49	1,8811	,40437	4,959	0,010
	Gıda yardımı	3	1,4074	,35631		
	Yardım almıyoruz	10	2,1845	,35427		
	Toplam	62	1,9071	,42046		
Duygusal Verebilme Tepki	Sosyal yardım	49	1,7667	,61663	2,252	0,114
	Gıda yardımı	3	2,1944	,17347		
	Yardım almıyoruz	10	2,1667	,66202		
	Toplam	62	1,8519	,62666		
Gereken Gösterme İlgiyi	Sosyal yardım	49	2,2718	,38295	,168	0,846
	Gıda yardımı	3	2,4048	,22961		
	Yardım almıyoruz	10	2,2690	,44558		
	Toplam	62	2,2778	,38374		
Davranış Kontrolü	Sosyal yardım	49	2,0275	,25868	2,666	0,078
	Gıda yardımı	3	1,9398	,50160		
	Yardım almıyoruz	10	2,2500	,38490		
	Toplam	62	2,0591	,30040		
Genel İşlevler	Sosyal yardım	49	1,5654	,55108	2,175	0,123
	Gıda yardımı	3	1,4874	,46109		
	Yardım almıyoruz	10	1,9644	,64543		
	Toplam	62	1,6260	,57452		

Aile değerlendirme algısının ailenin yardım alma durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği F testi ile test edildiğinde roller boyutu için anlamlılık değeri $p=0,010 < 0,05$ bulunmuş, diğer boyutlar için ise $p > 0,05$ bulunmuştur. Bu

değerlere göre roller boyutu için ortalamalar arasında anlamlı farklılık varken, diğer boyutlar için ortalamalar arasında anlamlı farklılık yoktur.

Roller boyutuna bakıldığında yardım almayanların ortalama puanı (2,18) diğerlerine göre daha yüksek düzeyde, gıda yardımı alanlarda ise ortalama puan (1,40) diğerlerine göre daha düşük düzeydedir.

Tablo 33’de ortalamalar arasında anlamlı fark olan roller boyutunun farkın hangi gruplar arasından kaynaklandığını gösteren Tukey HSD test sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 33. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Ailenin Aldığı Yardım Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey–HSD Testi Sonuçları

(I) Ailenin Aldığı Yardım Durumu	(J) Ailenin Aldığı Yardım Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p
Sosyal yardım	Gıda yardımı	,47367	,23527	,118
	Herhangi bir yardım alınmıyor	-,30347	,13726	,078
Gıda yardımı	Sosyal yardım	-,47367	,23527	,118
	Herhangi bir yardım alınmıyor	-,77714(*)	,26040	,011
Herhangi bir yardım alınmıyor	Sosyal yardım	,30347	,13726	,078
	Gıda yardımı	,77714(*)	,26040	,011

Yukarıdaki Tukey testine göre ortalamalar arasındaki fark ailesi gıda yardımı alan çocuklar ile ailesi herhangi bir yardım almayan çocuklar arasındaki farktan kaynaklanmaktadır ($p=0,011 < 0,05$).

Tablo 34. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Annenin Eğitim Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları

Boyutlar	Anne Eğitim Durumu	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Problem Çözme	Okur yazar değil	13	1,9487	,60240	2,214	0,095
	Okur yazar	4	2,6667	,52705		
	İlkokul mezunu	36	1,7963	,65600		
	Lise ve dengi mezunu	13	1,8718	,68770		
	Toplam	66	1,8939	,66451		
İletişim	Okur yazar değil	13	1,8868	,34029	,495	0,687
	Okur yazar	4	1,6806	,51395		
	İlkokul mezunu	36	1,8719	,57133		
	Lise ve dengi mezunu	13	1,7083	,46113		
	Toplam	66	1,8310	,50452		
Roller	Okur yazar değil	13	1,8933	,44396	,821	0,487
	Okur yazar	4	2,2045	,45982		
	İlkokul mezunu	36	1,8535	,42130		
	Lise ve dengi mezunu	13	1,9112	,41630		
	Toplam	66	1,8940	,42499		
Duygusal Tepki Verebilme	Okur yazar değil	13	1,9808	,62189	1,341	0,269
	Okur yazar	4	2,2917	1,03078		
	İlkokul mezunu	36	1,7370	,61426		
	Lise ve dengi mezunu	13	1,7564	,45448		
	Toplam	66	1,8225	,62066		
Gereken İlgiyi Gösterme	Okur yazar değil	13	2,2253	,43040	,183	0,908
	Okur yazar	4	2,1369	,21329		
	İlkokul mezunu	36	2,2556	,39068		
	Lise ve dengi mezunu	13	2,2949	,41576		
	Toplam	66	2,2501	,38952		
Davranış Kontrolü	Okur yazar değil	13	2,0130	,30414	2,597	0,060
	Okur yazar	4	2,3333	,39545		
	İlkokul mezunu	36	1,9726	,28681		
	Lise ve dengi mezunu	13	2,1664	,33035		
	Toplam	66	2,0406	,31604		
Genel İşlevler	Okur yazar değil	13	1,6638	,47938	0,302	0,824
	Okur yazar	4	1,8125	,46833		
	İlkokul mezunu	36	1,6052	,66740		
	Lise ve dengi mezunu	13	1,5239	,33796		
	Toplam	66	1,6133	,56397		

Aile değerlendirme algısının annenin eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan F testi sonucuna göre tüm boyutlar için anlamlılık değeri $p>0,05$ bulunmuştur. Bu değerlere göre ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Yani, aile değerlendirme leğinin tüm alt boyutlarına olan algı düzeyi annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 35. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Baba Eğitim Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları

Boyutlar	Baba Eğitim Durumu	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Problem Çözme	Okur yazar değil	3	2,3889	,50918	1,928	0,136
	Okur yazar	8	1,8542	,88388		
	İlkokul mezunu	36	1,7407	,61521		
	Lise ve dengi mezunu	13	2,1667	,67358		
	Toplam	60	1,8806	,67932		
İletişim	Okur yazar değil	3	1,9630	,44905	0,124	0,945
	Okur yazar	8	1,7847	,42251		
	İlkokul mezunu	36	1,8279	,50114		
	Lise ve dengi mezunu	13	1,8793	,56739		
	Toplam	60	1,8400	,49405		
Roller	Okur yazar değil	3	1,9091	,41660	1,714	0,175
	Okur yazar	8	2,1250	,34339		
	İlkokul mezunu	36	1,7718	,39051		
	Lise ve dengi mezunu	13	1,8881	,48269		
	Toplam	60	1,8510	,41498		
Duygusal Tepki Verebilme	Okur yazar değil	3	1,8333	,88192	0,679	0,568
	Okur yazar	8	2,0625	,72340		
	İlkokul mezunu	36	1,7856	,60339		
	Lise ve dengi mezunu	13	1,6564	,63427		
	Toplam	60	1,7969	,63270		
Gereken İlgiyi Gösterme	Okur yazar değil	3	2,0952	,35952	0,989	0,405
	Okur yazar	8	2,4792	,44315		
	İlkokul mezunu	36	2,2608	,38877		
	Lise ve dengi mezunu	13	2,2308	,38922		
	Toplam	60	2,2752	,39497		
Davranış Kontrolü	Okur yazar değil	3	2,1111	,11111	1,167	0,330
	Okur yazar	8	2,1944	,32394		
	İlkokul mezunu	36	1,9787	,32224		
	Lise ve dengi mezunu	13	2,0598	,29957		
	Toplam	60	2,0317	,31388		
Genel İşlevler	Okur yazar değil	3	1,6389	,53576	0,016	0,997
	Okur yazar	8	1,5625	,46237		
	İlkokul mezunu	36	1,5943	,53266		
	Lise ve dengi mezunu	13	1,5769	,72286		
	Toplam	60	1,5885	,55673		

Aile değerlendirme algısının babanın eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan F testi sonucuna göre tüm boyutlar için anlamlılık değeri $p>0,05$ bulunmuştur. Bu değerlere göre ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Yani, aile değerlendirme ölçeğinin tüm alt boyutlarına olan algı düzeyi babanın eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 36. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Annenin Mesleğine Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları

Boyutlar	Anne Mesleği	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Problem Çözme	Vasıfsız işçi	4	1,9583	,71200	2,984	0,058
	Ev hanımı	45	1,7926	,61664		
	Diğer	13	2,2949	,76423		
	Toplam	62	1,9086	,67527		
İletişim	Vasıfsız işçi	4	1,6667	,55184	,283	0,755
	Ev hanımı	45	1,8377	,49471		
	Diğer	13	1,8878	,57199		
	Toplam	62	1,8371	,50826		
Roller	Vasıfsız işçi	4	1,6818	,42962	1,249	0,294
	Ev hanımı	45	1,8752	,40490		
	Diğer	13	2,0378	,51617		
	Toplam	62	1,8968	,43284		
Duygusal Tepki Verebilme	Vasıfsız işçi	4	1,7083	,83194	,494	0,613
	Ev hanımı	45	1,8100	,53111		
	Diğer	13	1,9897	,88844		
	Toplam	62	1,8411	,63195		
Gereken İlgiyi Gösterme	Vasıfsız işçi	4	2,1071	,41033	,258	0,774
	Ev hanımı	45	2,2259	,39600		
	Diğer	13	2,2637	,31324		
	Toplam	62	2,2262	,37673		
Davranış Kontrolü	Vasıfsız işçi	4	2,0000	,27217	,507	0,605
	Ev hanımı	45	2,0429	,31619		
	Diğer	13	2,1343	,31041		
	Toplam	62	2,0593	,31039		
Genel İşlevler	Vasıfsız işçi	4	1,4583	,53359	,968	0,386
	Ev hanımı	45	1,5746	,52595		
	Diğer	13	1,8077	,75950		
	Toplam	62	1,6160	,58115		

Aile değerlendirme algısının annenin mesleğine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan F testi sonucuna göre tüm boyutlar için anlamlılık değeri $p>0,05$ bulunmuştur. Bu değerlere göre ortalamalar arasında

anamlı fark bulunmamıştır. Yani, aile değerlendirme ölçeğinin tüm alt boyutlarına olan algı düzeyi annenin mesleğine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 37. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Babanın Mesleğine Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları

Boyutlar	Baba Mesleği	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Problem Çözme	Vasıfsız işçi	6	1,8889	,95839	,725	0,492
	Esnaf	6	2,3333	,43461		
	Diğer	24	1,9514	,73963		
	Toplam	36	2,0046	,73516		
İletişim	Vasıfsız işçi	6	1,7315	,61906	,383	0,685
	Esnaf	6	2,0000	,44444		
	Diğer	24	1,9028	,54759		
	Toplam	36	1,8904	,53526		
Roller	Vasıfsız işçi	6	1,8939	,49931	,794	0,461
	Esnaf	6	1,7121	,13381		
	Diğer	24	1,9701	,48309		
	Toplam	36	1,9144	,44805		
Duygusal Tepki Verebilme	Vasıfsız işçi	6	1,7778	,56437	2,462	0,101
	Esnaf	6	1,4722	,38610		
	Diğer	24	2,0917	,69832		
	Toplam	36	1,9361	,66711		
Gereken İlgiyi Gösterme	Vasıfsız işçi	6	2,1587	,56417	,276	0,761
	Esnaf	6	2,2619	,14046		
	Diğer	24	2,2976	,41042		
	Toplam	36	2,2685	,40204		
Davranış Kontrolü	Vasıfsız işçi	6	2,2731	,44805	1,108	0,342
	Esnaf	6	2,0231	,13880		
	Diğer	24	2,0886	,30312		
	Toplam	36	2,1085	,31301		
Genel İşlevler	Vasıfsız işçi	6	1,4962	,41235	,562	0,575
	Esnaf	6	1,7639	,55130		
	Diğer	24	1,7986	,67919		
	Toplam	36	1,7424	,61926		

Aile değerlendirme algısının babanın mesleğine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan F testi sonucuna göre tüm boyutlar için anlamlılık değeri $p > 0,05$ bulunmuştur. Bu değerlere göre ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Yani, aile değerlendirme ölçeğinin tüm alt boyutlarına olan algı düzeyi babanın mesleğine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 38. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Kalınan Evin Türüne Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları

Boyutlar	Ev	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Problem Çözme	Gecekondu	9	1,7222	,34359	,356	0,702
	Müstakil bir ev	39	1,9188	,72130		
	Bir apartman dairesi	16	1,8438	,57885		
	Toplam	64	1,8724	,64293		
İletişim	Gecekondu	9	1,6173	,46518	1,119	0,333
	Müstakil bir ev	39	1,8237	,48780		
	Bir apartman dairesi	16	1,9132	,45405		
	Toplam	64	1,8171	,47767		
Roller	Gecekondu	9	1,6162	,33333	2,420	0,097
	Müstakil bir ev	39	1,9358	,41012		
	Bir apartman dairesi	16	1,8489	,38665		
	Toplam	64	1,8691	,40392		
Duygusal Tepki Verebilme	Gecekondu	9	1,5778	,38766	1,893	0,159
	Müstakil bir ev	39	1,9038	,60533		
	Bir apartman dairesi	16	1,6271	,65254		
	Toplam	64	1,7888	,60223		
Gereken İlgiyi Gösterme	Gecekondu	9	2,2222	,28670	,535	0,588
	Müstakil bir ev	39	2,1911	,42217		
	Bir apartman dairesi	16	2,3071	,29277		
	Toplam	64	2,2245	,37520		
Davranış Kontrolü	Gecekondu	9	2,0123	,29104	1,004	0,372
	Müstakil bir ev	39	2,0109	,31869		
	Bir apartman dairesi	16	2,1407	,32463		
	Toplam	64	2,0436	,31671		
Genel İşlevler	Gecekondu	9	1,2593	,22222	2,231	0,116
	Müstakil bir ev	39	1,6523	,52696		
	Bir apartman dairesi	16	1,5805	,54746		
	Toplam	64	1,5791	,51289		

Aile değerlendirme algısının kalınan evin türüne göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan F testi sonucuna göre tüm boyutlar için anlamlılık değeri $p > 0,05$ bulunmuştur. Bu değerlere göre ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Yani, aile değerlendirme ölçeğinin tüm alt boyutlarına olan algı düzeyi kalınan evin türüne göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 39. Aile Değerlendirme Algısının Herbir Alt Boyutu Açısından Kalınan Evin Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları

Boyutlar	Ev	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Problem Çözme	Kiralık	37	1,9234	,68673	4,650	0,013
	Ev kendimize ait	21	1,5794	,46732		
	Akrabaların evinde	10	2,3000	,72350		
	Toplam	68	1,8725	,66674		
İletişim	Kiralık	37	1,8964	,54310	1,226	0,300
	Ev kendimize ait	21	1,6865	,40589		
	Akrabaların evinde	10	1,8597	,48088		
	Toplam	68	1,8262	,49772		
Roller	Kiralık	37	1,8199	,41726	1,547	0,221
	Ev kendimize ait	21	1,8902	,42275		
	Akrabaların evinde	10	2,0845	,44767		
	Toplam	68	1,8805	,42672		
Duygusal Tepki Verebilme	Kiralık	37	1,7712	,61820	2,494	0,090
	Ev kendimize ait	21	1,7040	,47877		
	Akrabaların evinde	10	2,2000	,76497		
	Toplam	68	1,8135	,61597		
Gereken İlgiyi Gösterme	Kiralık	37	2,3220	,32644	1,067	0,350
	Ev kendimize ait	21	2,1735	,45768		
	Akrabaların evinde	10	2,2095	,45644		
	Toplam	68	2,2596	,39067		
Davranış Kontrolü	Kiralık	37	2,0093	,26626	8,841	0,000
	Ev kendimize ait	21	1,9372	,27665		
	Akrabaların evinde	10	2,3766	,33771		
	Toplam	68	2,0410	,31145		
Genel İşlevler	Kiralık	37	1,6317	,57784	,836	0,438
	Ev kendimize ait	21	1,4863	,54382		
	Akrabaların evinde	10	1,7477	,52710		
	Toplam	68	1,6038	,55934		

Aile değerlendirme algısının kalınan evin durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan F testi sonucuna göre problem çözme ve davranış kontrolü boyutları için anlamlılık değerleri $p < 0,05$ bulunmuş, diğer boyutlar için $p > 0,05$ bulunmuştur. Bu değerlere göre problem çözme ve davranış

kontrolü boyutları için ortalamalar arasında anlamlı farklılık var, diğer boyutlar için anlamlı farklılık yoktur.

Problem çözme için akrabalarının evinde kalıp fakat kira vermeyenlerin ortalama puanı (2,30) diğerlerinden daha yüksek, kendi evlerinde kalanların ise ortalama puanları daha düşüktür. Davranış kontrolü boyutuna bakıldığında akrabalarının evinde kalanların ortalama puanları (2,37) diğerlerinden daha yüksek, kendi evinde kalanların ise diğerlerine göre daha düşüktür.

Tablo 40’de ortalamalar arasında anlamlı fark olan problem çözme ve davranış kontrolü boyutlarına ait farkın hangi gruplar arasından kaynaklandığını gösteren Tukey HSD test sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 40. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Ailenin Ev Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey–HSD Testi Sonuçları

Boyut	(I) Ev Durumu	(J) Ev Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p
Problem Çözme	Kiralık	Ev kendimize ait	,34406	,17298	,123
		Akraba evi	-,37658	,22566	,225
	Ev kendimize ait	Kiralık	-,34406	,17298	,123
		Akraba evi	-,72063(*)	,24326	,012
	Akraba evi	Kiralık	,37658	,22566	,225
		Ev kendimize ait	,72063(*)	,24326	,012
Davranış Kontrolü	Kiralık	Ev kendimize ait	,07211	,07660	,616
		Akraba evi	-,36731(*)	,09992	,001
	Ev kendimize ait	Kiralık	-,07211	,07660	,616
		Akraba evi	-,43942(*)	,10772	,000
	Akraba evi	Kiralık	,36731(*)	,09992	,001
		Ev kendimize ait	,43942(*)	,10772	,000

Yukarıdaki Tukey testine göre (*) işaretli gruplar arasındaki fark problem çözme ve davranış kontrolünün ev durumuna göre anlamlı farklılık çıkmasına neden olmuştur. Buna göre problem çözme arasındaki fark evi kendilerine ait çocuklar ile evi akrabalarına ait çocuklar arasındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Tablo 41. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Eğitim (Akademik Başarı) Durumunu Değerlendirmeye Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin F Testi Sonuçları

Boyutlar	Eğitim Durumu	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Problem Çözme	Kötü	3	2,7222	,63099	3,344	0,042
	Iyi	53	1,8616	,66001		
	Çok iyi	11	1,6364	,56183		
	Toplam	67	1,8632	,66725		
İletişim	Kötü	3	2,1852	,57018	1,545	0,221
	Iyi	53	1,8273	,49518		
	Çok iyi	11	1,6465	,41816		
	Toplam	67	1,8136	,49053		
Roller	Kötü	3	1,9182	,34293	,460	0,633
	Iyi	53	1,8942	,41315		
	Çok iyi	11	1,7603	,51790		
	Toplam	67	1,8733	,42575		
Duygusal Tepki Verebilme	Kötü	3	2,0556	,75154	,600	0,552
	Iyi	53	1,8173	,56644		
	Çok iyi	11	1,6515	,80088		
	Toplam	67	1,8007	,61154		
Gereken İlgiyi Gösterme	Kötü	3	2,3333	,16496	5,929	0,004
	Iyi	53	2,3250	,38431		
	Çok iyi	11	1,9091	,29466		
	Toplam	67	2,2571	,39306		
Davranış Kontrolü	Kötü	3	2,1574	,23625	1,487	0,234
	Iyi	53	2,0568	,30339		
	Çok iyi	11	1,8965	,33977		
	Toplam	67	2,0350	,30979		
Genel İşlevler	Kötü	3	2,2500	,57735	3,704	0,030
	Iyi	53	1,5923	,52208		
	Çok iyi	11	1,3485	,44225		
	Toplam	67	1,5818	,53286		

Aile değerlendirme algısının eğitim durumunu değerlendirmeye göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan F testi sonucuna göre problem çözme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler için anlamlılık değeri $p < 0,05$; diğer boyutlar için $p > 0,05$ bulunmuştur. Bu değerlere göre problem çözme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler için ortalamalar arasında anlamlı fark varken, diğer boyutlardaki ortalama değerler arasında anlamlı farklılık yoktur.

Eğitim durumunu kötü olarak değerlendirenlerin problem çözme boyutu ortalama puanı (2,72) diğerlerinden daha yüksek düzeydedir. Aynı şekilde eğitim

durumunu kötü olarak değerlendirenlerin gereken ilgiyi gösterme (2,33) ve genel işlevler (2,25) için ortalama puanı eğitim durumu iyi olanlardan daha yüksektir.

Tablo 42’te ortalamalar arasında anlamlı fark olan problem çözme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler boyutlarına ait farkın hangi gruplar arasından kaynaklandığını gösteren Tukey HSD test sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 42. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Eğitim (Akademik Başarı) Durumunu Değerlendirmeye Yönelik Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey–HSD Testi Sonuçları

Boyut	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	P
Problem Çözme	Kötü	İyi	,86059	,38264	,071
		Çok iyi	1,08586(*)	,41995	,032
	İyi	Kötü	-,86059	,38264	,071
		Çok iyi	,22527	,21362	,546
	Çok iyi	Kötü	-1,08586(*)	,41995	,032
		İyi	-,22527	,21362	,546
Gerekten İlgiyi Gösterme	Kötü	İyi	,00836	,21758	,999
		Çok iyi	,42424	,23880	,186
	İyi	Kötü	-,00836	,21758	,999
		Çok iyi	,41589(*)	,12148	,003
	Çok iyi	Kötü	-,42424	,23880	,186
		İyi	-,41589(*)	,12148	,003
Genel İşlevler	Kötü	İyi	,65766	,30402	,085
		Çok iyi	,90152(*)	,33367	,024
	İyi	Kötü	-,65766	,30402	,085
		Çok iyi	,24385	,16973	,328
	Çok iyi	Kötü	-,90152(*)	,33367	,024
		İyi	-,24385	,16973	,328

Yukarıdaki Tukey testine göre (*) işaretli gruplar arasındaki fark problem çözme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevlerin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık çıkmasına neden olmuştur. Genel olarak bakıldığında anlamlı farklılık eğitim durumu çok iyi olan öğrenciler ile kötü olan öğrenciler arasındaki farktan kaynaklanmıştır.

Tablo 43. Aile Değerlendirme Algısının Alt Boyutları Açısından Aile İçerisinde Şiddete Maruz Kalma Durumuna Göre Oluşturulmuş Grupların Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Boyutlar	Şiddete Maruz Kalma	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Problem Çözme	Evet kaldım	5	2,5333	,67082	2,362	0,021
	Hayır kalmadım	62	1,8199	,64817		
İletişim	Evet kaldım	5	2,2667	,53633	2,109	0,039
	Hayır kalmadım	62	1,7879	,48512		
Roller	Evet kaldım	5	1,9836	,61161	0,530	0,598
	Hayır kalmadım	62	1,8776	,41563		
Duygusal Tepki Verebilme	Evet kaldım	5	2,2667	1,05145	1,748	0,085
	Hayır kalmadım	62	1,7712	,56882		
Gereken İlgiiyi Gösterme	Evet kaldım	5	1,9714	,40908	-	0,080
	Hayır kalmadım	62	2,2893	,38249		
Davranış Kontrolü	Evet kaldım	5	2,1714	,44704	0,961	0,340
	Hayır kalmadım	62	2,0312	,30318		
Genel İşlevler	Evet kaldım	5	2,0333	,82622	1,835	0,071
	Hayır kalmadım	62	1,5628	,52864		

Aile değerlendirme algısının aile içinde şiddete maruz kalma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan t testi sonucuna göre problem çözme ve iletişim boyutları için anlamlılık değeri $p < 0,05$; diğer boyutlar için $p > 0,05$ bulunmuştur. Bu değerlere göre problem çözme ve iletişim boyutlarına ait ortalama değerler arasında anlamlı farklılık varken, diğer boyutlara ait ortalamalar arasında anlamlı farklılık yoktur.

Şiddete maruz kalanların problem çözme boyutuna ait ortalama puanı (2,53), şiddete maruz kalmayanlara göre (1,81) daha yüksek düzeydedir. Aynı şekilde şiddete maruz kalanların iletişim boyutuna ait ortalama puanı (2,26), şiddete maruz kalmayanlardan (1,78) daha yüksek düzeydedir.

3. Aile Değerlendirme Ölçeğinin Alt Boyutları Çerçevesinde Mülakat (Görüşme) Tekniğiyle Elde Edilen Bulgular

Çalışmamızın bu kısmında Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutları ile ilgili ulaşılan nicel bulguların daha amaca yönelik açıklanabilmesi ve anlaşılabilmesi için mülakat yoluyla toplanan veriler (katılımcıların ifadelerinde herhangi bir müdahalede bulunulmadan kaydedildiği şekliyle) sunulmuştur.

3.1. Problem Çözme Becerisi

3.1.1. Problemlerini çözemeyen ebeveynler;

a-) Hayatının bir evresinde madde kullanan çocuklar; “Zaman zaman sıkıntı yaşamışım, küçükken ayrı sorunlar ama büyükken ayrı sorunlar ergelik döneminde hani çocuk seni dinlemiyor bir kere dinlemez belki iki kere dinlemez ama üçüncüsünde dördüncüsünde seni dinler yani tabiki yanlış şeyler yapıyordu arkadaş ortamı hani uyuşturucu rahatsızdır psikoloji tedavi görüyor bir çocuk çok içine kapanmıştı kendisine zarar vermeye çalıştı çok zorlandım”,

b-) Aile bireylerinde psikolojik sorunu olanlar; “Önce konuşuyorum kendi sorunlarımdan yol göstererek çözmeye çalışıyorum hani işe yarıyor mu bilmiyorum ama şu anlık vardı sorunlar ama aştık çok şükür okula gitmiyordu onun da psikolojik sorunları vardı bilmiyorum kendi doğrumla oluruna bıraktım o sorun öyle kaldı şuan istekli ama okula gidecek”, “Benimde psikolojim bozuk”, “Mesela benim kızım, büyük kızım rahatsızdır. O psikolojik tedavi görüyor”, “Bir aralar almıştım”, “Hani zaten ilk önce psikolojik olarak ben kocaman bir çöküş yaşadım, kendimi toparlayamadım”, “Tabi benim küçük oğlum ilk gediğimiz sene çok ayrılıp geldiğim zaman küçüğüyle baya problem yaşadık. Okula gitmiyordu. Okuldan bir iki defa kaçtı , hani baya bir uğraştık, hatta polislen devreye girdik , baya bir problemi var, çok sinirliydi, ne bileyim., çok saldırgandı, ama yani şimdi biraz düzeldi, eskiye göre baya düzeldi yani, ya neden bi doktora götürmüştüm, psikiyatriye götürdüm bir kere hani şey verdi, hani, bazı öneriler verdi, şey yapsın dedi, kağıda yazılar yazsın, gazete yırtsın dedi, hincını bundan çıkartsın, hani öyle öğretmenlerle aramızda hallettik”, “ Ya aile huzursuzluğu da vardı, onun yanı sıra ne bileyim, çocukta öyle bir şey mi oluştu neyse, ben tam anlayamadım, o küçüklükten oluşan bir şey olduğu için hani bunu ben tam olarak çözedim, psikoloğa da götürdüm yani daha tam, çözülmüş bir şey değildir”, “Tabiki psikolojik olarak çok sorunlar yaşadım destek de

gördüm, hata sosyal hizmetlerde psikolog ile görüşüyorum. Halen de görüşüyorum”, “Psikolojik tedavi görüyor”

c-) Kronikleşen Problemler; “Tercihim konuşma tabiki de ama tam anlamıyla sorun halledilmiyor anlatmaya çalışsak da karşıdaki anlayışlı olmayabiliyor”, “Tabiki olmuştur çocuklarla alakası değil ama olmuştur çözemediğiniz sorunlar oluyor”

d-) Şiddet gören ebeveynler; “Yo şiddet görmedim, sadece bi ayrıldığıım sene işte o zaman şiddet gördüm, ondan öncesinde şiddet görmedim”, “Çocuklarla oturup konuşurum yani babanızın yanına gidin telefonla görüşün falan şey konuşmadığı için çocuklarla para istediği zaman kızıyor çocuklar hani görüşmüyor sadece ayrıldığıım sene işte o zaman şiddet gördüm”.” Ya ben ruh yorgunluğu oluyor bazen, yaşam koşulları şartları işte geçimsizlik oluyor maddi açıdan, ya benim özel bir durumum da tabiki var, eşten ayrı olduğum, haklı nedenlerden dolayı ayrıldım öyle söyleyeyim, sebepsiz bir ayrılma değildi, yani şiddetli geçimsizlik vardı, şiddet vardı işin açıkçası, tabi onun 6 sene oldu, bunun tabi üzerimde yükü çok ağır oldu, hani bu toplumda savaşmayı, çevreyle savaşmayı, kabullenme olsun ne bileyim insanların bakış açıları farklı oluyor destekleri olmayabiliyor, yani bununla çok boğuştum”

3.1.2. Bazen problemlerini çözmekte zorlanan ebeveynler; “Konuşmayı yok yani çok fazla olmadı arada”, “Konuşarak bazen zorlandığım oluyor gergin olabiliyorum yani zaman oldukça dışarı çıkmak daha iyi geliyor”, “Bir de iletişimi genelde sonu çözülüyor ama bocaladığım da oluyor zorlandığım da oluyor”, “Konuşarak ister istemez bazı noktalarda bizi zorluyor tabiki”, “Yani konuşmayı oluyor bazen gine konuşuyorum hallediyorum”, “ İki kızım var oda şey(ergenlik) zamanı olduğu için sinirli davranıyor kalp romatizması var bende unutkanlık var bende yol yürüyünce bayılmalarım oluyor tabi ben bağırırım çağırırım ama dövmem”, “ Bir noktada konuşuruz e tabiki bazen zorlanıyorum”, “İyilik yolundan gidiyorum tabiki zorlanıyorum”.

3.1.3. Problemlerini çözen ebeveynler; “Konuşmayı aile içinde sorun da yaşamıyorum ama yaşadığımız sorunları da çözmüşüz yani”, “Konuşarak kesinlikle değil yani çözmem gerekirse mutlaka çözüyorum”.

3.2. İletişim Sorunu

3.2.1. Çocukların iletişim sorunu;

a) **Özel durumlarını paylaşmayan çocuklar;** “Kendilerine ait belki varsa özel sorunlarını söylemiyorlar” “Yani gizledikleri oluyor büyük kızıyla iletişim sorunu vardı çocuklar ergenlik çağına girdikleri zaman anne babaya çok yalan söyler”, “Mutlaka vardır söylemedikleri şeyleri onlara hani nasıl yaklaşacağımı biliyorum”, “Sanmıyorum ama benim bazen kaygılarım oluşmuyor değil”.

b) **Aile içi sorunlardan dolayı içine kapanan çocuklar;** “Çocuğum biraz içine kapanık olduğu için genelde bana hiçbir şey yansıtmaz ifade etmez sevgisini dahi”, “Şöyle bir şey çocuk içine kapanmıştı”, “Eşimle çocuklar hiç görüşmüyor mesela büyüğü içine çok kapanıktır babası hiç ilgilenmediği için o da içine kapanmış”, “Var mutlaka büyüğü biraz içine kapanıktır hani ben üzülmiyeyim diye paylaşmıyor”.

c-) **Ebeveynin üzülmemesini istemeyen çocuklar;** “Kızım biraz çekinik annem alabilir mi alamaz mı diye”, “İşte onu söyler ama bilmiyorum işte hani ben üzülmiyem diye”, “Hani ben üzülmiyeyim diye paylaşmıyor”.

3.2.2. Ebeveynlerin iletişim sorun;

a-) **Çocukların üzülmemesini istemeyen ebeveynler;** “Her şeyi derken olumsuz bir şeyi değil çocuğumun üzülmemesini istemem ama olumlu olan şeyleri paylaşırım”, “Getirmem mesela maddi sıkıntılarım olduğu zaman çocuklarıma aileme yansıtmıyorum onlar sıkıntı strese girmesin diye”, “Yansıtmamak için de elimden geleni yapıyorum ya babalarını pek fazla konuşamıyorum”, “Ya onu kendi içimde halediyorum genelde başkalarıyla paylaşmam eşimle hiç görüşmüyorum”, “Yok anlatmıyorum içimde yaşıyorum pek yansıtmıyorum çocuklarıma eşime de yansıtmıyorum”, “Tabiki olumsuzları da söylerim çoğunluk yansıtmam”.

b-) **Yaşadıkları olayları gizleyen ebeveynler;** “Yani tabiki var anne ve babasının nasıl öldüğünü anlatamadım paylaşmıyorum kesinlikle paylaşmıyorum onlar bende kalıyor hep içimde kalıyor”, “Genelde kadınlarımız bunu yaşıyor ama gizli tutuyorlar ama hiçbir zaman bu deşifre edilmiyor”.

3.2.3. İletişim sorunu yaşamayanlar;

a-) İletişimin güçlenmesini sağlayan olumsuz durumlar; “Öyle bir şeyi düşünmüyorum yani paylaşırlar çünkü biz konuşuyoruz hani sorularımız olursa birbirimize söylemeliyiz beraber çözmeliyiz küçük yaşta babalarını kaybettikleri için o yüzden her şeyi paylaşıyorlar”, “Yok hayır olmadı, tam tersine çocuklar daha çok birbirlerine kenetlendiler”.

b-) İletişim sorunu olmadığını söyleyen ebeveynler; “O yakınlık derecemiz var”, “Ben söylüyorum içimde tutmuyorum” .

3.3. Roller

3.3.1. Rollerini yerine getirmekte sorun yaşayan ebeveynler

a-) Ruh yorgunluğu yaşayan ebeveynler; “Ya ben ruh yorgunluğu oluyor bazen, yaşam koşulları şartları işte geçimsizlik oluyor maddi açıdan, ayakta durmaya çalışıyorum”, “Yok genel anlamda yorulmuşum” “Bütün annelerin yorgunluğu gibi benim de yorgunluğum oluyor, bazen yoruluyorum, erken yaşta evlendim”, “Bütün yük bende psikolojik sorunlarım var, evet yorulduğumu hissediyorum, özellikle bu iki hafta çok yorulduğumu hissediyorum”.

b-) Rollerini yerine getiren ancak rollerin zorluğundan yakınan ebeveynler; “Tabi 7,8 yıl yalnız yaşadım, ev işlerinin kolay olmadığını düşünüyorum, tabi ki aile içerisinde kadınların yorulduğunu düşünüyorum”, “Hem çocuğun sorumluluğunu taşımak, hem de evin sorumluluğunu taşımak zaman zaman tabi ki oluyor”, “Tabi hem dışarda hem ev işlerinde çok zor, çok zor çok anlatamam”, “Hem anneyim hem babayım, babanın yapamadığını kadın yapabilir mi, çocuklarımı kaybetmemek için her şeyi yaparım, ya adalet bunun neresinde adaletli mi sizce değil, gerçekten öyle sıkıntılar öyle acılar yaşadım ki”, “Tabiki de yoruluyorum, nasıl yorulmuyorum, iki çocuktan gerçekten zor yani”, “Evet yorulduğumu hissediyorum, kalorifer yakıyorum, merdivenleri siliyorum, işte ev işi yapıyorum, çocuklarıma bakıyorum”, “Yoruluyorum zaten nefes alamıyorum”, “Yani yoruluyorum, annem babam var yanımda onlara bakıyorum, annem Alzheimer hastası yoruluyorum”, “Tabi ki yoruluyorum yaz boyunca sırtla odun getiriyorum, doğruyorum, kışlık odun yapıyorum”.

c-) Rol dağılımında çatışan ebeveynler; “Ya şöyle mesela eve gidiyorum tamam bulaşıklar orda, hani eşim(2.eşi, üvey baba) erken geliyor eve ben geç gidiyorum, ben şunu diyorum, niye yapmıyorsunuz, niye etmiyorsunuz, hani ben çok duygusal baktığım için hani eşime diyorum, o da diyor ki onlar yapmıyorsa ben de yapmıyorum ama onlar yapmasa da ben yaparım, hani ben çünkü farklı düşünüyorum”.

3.3.2. Rollerini yerine getirmekte sorun yaşayan çocuklar;

a-) Okula geç gidip gelen veya hiç gitmeyen çocuklar; “Şey hani, bazen büyüğü biraz geç geliyor, onu da hani telefonla çağırıyorum, geliyor”, “Okula gitmiyordu. Biliyorsunuz zaten bırakmıştı. Okula devam etmiyordu zaten”, ”Tabiki oluyor, bazen hani babası öyle oldu, biraz oldu, ama şimdi düzelmiş”, “İşte kızım diyorum ya arada bir şey yapıyor ama, o şeydir, biraz süsüne düşkün, bazen saçını tarıyor, makyaj yapıyor, biraz öyle şeydir. Hani bazen çocuktur”, ”Biraz fazla önemsemiyordu ilk etapta, bu sene biraz daha farklı bakıyor, hani geçen yıl sınıf tekrarı odu, bu yıl biraz daha özen göstermeye çalışıyor”, “Yo genelde ayarlıyoruz saatine göre ayarlıyoruz tabi biraz, şey ediyoruz, biraz panikleyerek, biraz sabahları şey yetiştiriyoruz işte yani”, “Mesela bazen kızımın okul arkadaşlarından sıkıntılar oluşmuştu, yani hani ergenlik döneminde olduğu için normaldi, böyle biraz sorunlarımız oldu geçti gitti ama, yani o da yanlısının farkına vardı”.

b-) Diğer rollerini yerine getirmekte sorun yaşayan çocuklar; “Çocuğa sadece arada bir dediğim gibi içine kapanık olduğu için arada bir sorumluluk taşısın hani, çöpü atabilir misin, markete gidip ekmek alabilir misin arada bir atmadığı zaman üstüne gitmiyorum, derslerini çalışmadığı zaman bile üstüne gitmiyorum”, “Ya görev dağılımı yok bütün her şey benim omuzlarımda, e tabi söyleyemiyorsun, söyledin mi en ufak bir şeyde sen bize ne iyilik yaptın diye söylüyorlar”, “Zaman zaman canları istedi mi yapıyorlar, ben şikayetçi oluyorum onlardan çünkü zamanım olmuyor, çocuk değıller ama cahiller düşünemiyorlar”, “Küçüğü biraz şey hani babadan ayrı olduğu için mi hani biraz şey çok asabi, hani sinirli, kendi başına biraz buyruk, onunla biraz sorunlarımız var, ya babaları başlarında olsaydı daha belki hani çocuklar daha farklı olurlardı, hani belki daha akıllı olurlardı”, “Habire tuvaleti yıkıyorum yani böyle dikkatsizlik”.

2.4. Duygusal Tepki Verebilme Becerisi

2.4.1. Duygularını aktarmakta sorun yaşayan ebeveynler;

a-) Olumlu duygular; “Olumlu olan şeyleri dışa aktarırım”, “Olumlu olursa ifade ederim”, “Kesinlikle yansıtıyorum, öyle yansıma şeyim nettir yani, ama sevincimi muhakkak yansıtıyorum”, “E tabi ki paylaşıyoruz, gerçi o sevinci pek yaşamadım ama paylaşıyoruz”, “Tabi ki sevincimi paylaşırım ama bugüne kadar sevinebileceğim çok şey de olmadı ya”, “Yani onları paylaşırım çocuklarla”, “Bazen yaparım e tabi”, “Tabi ki olumlu duyguları yansıtırım”.

b-) Olumsuz duygular; “Olumsuz duyguları açığa çıkartmam, ben o konuda çok hassasım, olumsuzu üzülmemeleri açısından, yani yapıcıyım, çocuk olduğu için olumsuz bir şey konuşsam da onun psikolojisinin bozulmasını, onun etkilenmesini istemem yani”, “Olumsuz olursa ifade etmem, çünkü duygusal yansıtıyorum sürekli çocuklarıma, dediğim gibi olumsuz bir şeyleri onlara yansıtıp onları üzmem istemem”, “Hani üzgün olduğumu da genelde belki kendimi frenlemeye çalışıyorum, hani çocuğa yansıtılmamak için, hani üzgün olduğumda ister istemez yansıyor ama yine tabi ki belirli bir seviyede”, “Paylaşsan ne olur ki dönüp sana yardımcı olmuyorlar ki hep kendilerini haklı çıkarırlar, onun için paylaşmıyorum, onlar benim içimde kalıyor böyle, olumsuzları paylaşmıyorum kesinlikle onlara yansıtıyorum, yansıtılmamaya çalışıyorum”, “Kesinlikle söylemem çünkü üzüleceklerini biliyorum, iki çocuğum var sadece ben ne diyim sana o anki psikolojime bağlı bir şey diyemem sana şimdi, yani asla böyle sinirlenecek bir durum görmedim ki onu da diyorum ya çocuklarıma yansıtmam yani gerçekten çok sinirli olsam bile çocuklarıma yansıtmam yani güler gibi yaparım ama şey diyorum ya alttan alırım çocuklarıma bakarım yani e olmuş, zaten onlar benden anlar yani öyle sevinçli olmadığımı görürlerse”, “Pek fazla mutlu olmadığım için, bazen anlatıyorum evet, bazen anlatıyorum sağlık sorunlarımdan yani, biraz bağıyorum, yani kendimi kontrol etmediğim zaman agresif olunca biraz bağırdığım zaman biraz rahatlıyorum”, “Yok etmiyorum. Onu aileme karşı çok ketumum, hani yansıtıyorum fazla çünkü çok böyle her şeyi yansıtmak da iyi değildir. Ya ben onu doğru bulmuyorum kesinlikle, yüzden tabi, yani mutlu olduğum şeyleri dile getiriyorum, çok sıkıntılı olduğu şeylerle çok da hani aileme yansıtmak istemiyorum”, “Evet yani ben net bir insan olduğum için bir sorunum olduğu zaman,

ya da bir şeye kızdığım zaman net söyleyebilirim, çekinmem yani babam annem anlayışlı insan, iyi veya kötü her şeyi konuşabiliyoruz evde, çocuklar da öyledir, olumsuz bir şey gördüklerinde düşüncelerini paylaşıyorlar, bizde çocuklarla ilgili bir şey olduğunda çocuklara söyleyebiliyoruz, tabi canım aile de herkes bir birey ama sonuçta aksilikler ya da bir şeyler olduğu zaman beraber yaparız, evde küçük bir sorun olduğu zaman hep birlikte üstesinden geliyoruz, kimse kimseyle zıtlamaz, ya da niye böyle yaptın demez, yani hep pozitif yaklaşıyor sorunlara o yüzden üstesinden geliyoruz(güçlü bir karakterinin olduğunu, sorunlarla baş edebildiğini söylemişti)”, “Vallahi, biz üç kişilik bir aileyiz, öyle diyim, e tabiki, annemiz, babamız kardeşlerimiz var ama hani, onların dışında işte eşimin ailesi var, ama biz genelde sınırlarımızı koruyoruz, çünkü çok fazla dünyalarımıza da almak istemiyoruz, bizi üzeceklerini düşünüyoruz, çocukları kızları üzeceklerini düşünüyoruz, çünkü onlar biraz daha cahil insanlar, babaları, nineleri, dedeleri farklı cümleler kurup onları üzdüklerini görüyorum, onun için sınırlar koyuyorum elimden geldiğince sınırlar koyuyorum, onların üzülmesini asla istemiyorum, her şeyi paylaşıyoruz, her şeyi konuşuyoruz hani, duygusallıktan mantıktan, gelecekte, hayattan beklentilerimizi her şeyimizi, masal gibi derler ya, ben sinirlendiğimde zaten şey ses tonuma hemen yansıtıyorum, onlar hemen anlıyorlar yani, hani bunlar onlar için yükselttiğimi biliyorlar, hemen anlıyorlar anne ne oldu, anne üzgünsün, ben zaten şey, öyle bir yapım var yani, ev içerisinde bir şey olduğunda hemen yansıtırım, hani böyle bir şey oldu ondan böyleyim hani, onlarda farkı bir şey düşünmesin acaba ne oldu, tabular kurmasınlar diye, ya bilmesi gerektiği yere kadar söylüyorum, hepsi değil, bu kadarını bilmeleri lazımsa bu kadarlarını anlatıyorum, yani düşünmediğim, hani şunu diyorum, bu onların bilmesi onlara bir şey katmaz, bi şeyler götürür diye düşündüğümde söylemiyorum, yani hani onların bu yönde etkiler, çünkü çocuklarımı benden daha çok iyi tanıyan olmaz hani, neyden irkilir, neyden üzüldüğünü çok iyi bildiğim için, ya böyle bir süreçte daha hassasım onlara karşı, hani daha çok konuşurum daha çok zaman ayırıyorum, daha çok anlamaya çalışıyorum, okullarına daha çok gidip geliyorum, öğretmenleriyle daha çok ilgileniyorum, herhangi hal hareket davranış, hatta mesela bazen takıldıklarında ben bile diyorum, psikiyatriye gitmemiz gerekirse gideriz, pedagoga gitmemiz gerekiyorsa gideriz, bunlar çok normal şeyler, insan bazen aşamadığı şeyler olur,

bazen uygular”, “Ben çok ailelerle görüşmemeyi tercih ediyorum, o da ne kadar doğru bilmiyorum ama, ne kendi ailemle, ne de çocuklarımı babaanneleriyle falan hiç görüşmüyorum, hatta hiç görmek de istemiyorum, hani evimin kapısına dahi gelmesinler, zaten yüzlerine de söyledim bunu, hani daha ne söylüyüm bilmiyorum, yani çocuklarımla evet, yani bu evin içerisinde yaşayan çocuklarımla evet, ama dışardan herhangi bir akrabayla eşle dostla hayır, zaten eşim dostum da yok, hani kimseyle de görüşmüyoruz, bizim dünyamız çocuklarla işte bu evden ibaret, bu kadar”, “Ya aslında ben öfkelendiğim zaman bazen işte dediğim gibi büyüğüne artık şey yapamıyorum ama küçüğüne hani bazen kızdığım oluyor, ama yalnız böyle dövmek yok, şiddet göstermiyorum, kızarım bazen ufak tefek küfürler ederim, ama yani öyle ağır değil yani, bazen de yani otururum kendi kendime ağlarım, üzülürüm, ağlayarak çocukları duygusal açıdan şey yapmak istemiyorum, kendi içimde yaşıyorum işte çocuklara pek yani yansıtmak istemiyorum”, “Yok pek çıkartmam, hani üzülmesini istemiyorum, eşime de öyleyim, yansıtmam yani, eşimde öyle, eşim belki benden daha fazla öyle, yani öyle kendi kendime üzülürüm öyle içimde yaşarım, pek belli etmem yani öyle dışardaki insanlara da pek belli etmem”, “Hani onlar üzülmesin diye söylemem yani”, “Olumsuzları da söylerim çoğunluk yansıtmamam da hani çoğu şeyleri çocukları üzmemek için yansıtmıyorum, ama onlar da biliyor insan evin içinde bilir”, “tabi ki anlatırız kimse bir sorun oldu mu anlatıyoruz, bir kavga oldu mu söylüyoruz, yo ben atmıyorum, söylüyorum”.

3.4.2. Duygularını aktarmakta sorun yaşayan çocuklar;

a-) Duygularını gizleyen çocuklar; “Maksimum anlatmasa da anlattığı kadar anlatır, fazla anlatmasa da o da benimle beraber aslında aynı şeyleri yaşıyor”, “Ben çocuklar oturur konuşurum da o kendini ifade etmediği için en son okulda yaşadığı bir olayı mesela anlatmaz yani, diyorum ya ne olursa olsun hiçbir şekilde işte sadece sevdiği şeyi bana anlatmaya çalışır, araçlar, motorlarla ilgili şeyler anlatır, onun dışında özel şeyleri konuşmuyor, anlatmıyor”, “Onlarda bana açılıyorlar yani ben, hani ağlamak istiyorlarsa ağlıyoruz beraber, gülmek istiyorsak, hayallerimizi, işte her şeyimizi birbirimize anlatıyoruz, aramızda herhalde çok bir yaş şeyi olmadığı içinde, birbirimizi daha iyi anladığımızı düşünüyorum, ya bir iletişimi sorunu asla yaşamıyorum onu diyebilirim”, “Aynen çocuklarım da öyle, onlarda bana

benziyorlar, durğun kendi hallerinde saygılılar çocuklarım, okulda olsun dışarda olsun çok saygılılar, yani o kadar şey yaşadık ama gine çocuklarım çok saygılıdır, çok ta merhametliler”.

2.5. Gereken İlgiyi Gösterme Becerisi

a-) Ekonomik sorunlar yaşayan aileler; “Sosyal olarak tabiki belki hani eksikliklerim, her insanın kendine göre dört dörtlük değil tam olarak karşılamamış olabilirim, eksik kalmış olabilirim, düzenli bir gelir olmadığı için karşıdakinin ihtiyaçlarını dört dörtlük yerine getiremeyebiliyorsun, adamın düzenli bir geliri var yetiştiremiyorsa ben nasıl yetiştireyim, ama bu konu üzerinde tartışmıyoruz, yani sen bunu almadın, bunu yapamadın diye bu konuda eşim olsun, çocuklarım olsun dayatmadılar bana, onlar o konuda anlayışlılar, onlar da biliyor ne olduğunu, ona göre harcama yaptıklarını da biliyorum”, “Yani tabi yeterli gelmiyorum, maddiyattan dolayı eksik kalıyorum, örneğin bir yere gitmek istedi, gezmek istedi, karşılamadığım zaman tartışma yaşıyoruz”, “Maddi olarak tabi elimden geldiğince karşılamaya çalışıyorum, zor durumda bırakmıyorum, kesinlikle, çünkü niye iyi birey olsunlar yani, onları maddi anlamda elimden geldiğince destek, onlar için çalışıyorum ve oluyorum, olmak zorundayım yani, yapacak bir şey yok yani, çünkü başka bir kimseleri yok yani”, “Vala bakın bugüne kadar ben size açık konuştum, şimdiye kadar yani hayat biliyorsunuz pahalı, zorlaştı şimdi bakkalla gidipte bir çay bile alamıyorsun, 30 liradan aşağı değil, yani yavaş yavaş zorlaşmaya başlıyor çünkü, neden okul ihtiyaçlarını bırakın, benim küçük oğlumun sağlık problemi var, iş mesela ben bunu daha önce de arkadaşlara ifade etmişim zaten, onları mesela yerine getiremiyorum, burdan alıpta Diyarbakır’a götürüremiyorum, çünkü tanımıyorum, etmiyorum, eylemiyorum, götürüremiyorum yalnız başıma çocuğumun diş, o dişler öyle duruyor mesela, sağlık problemleri var oğlumun, e benimde var beni boş verinde çocuk yani ben kendimi gerçekten şey yapmışım ama çocuklarım, yani var olmaz mı, tabiki olmaz, mesela alacağımız vakıflardan şuanda ben Devletin maaşı ile ben geçimimi yapıyorum, bunlar olmazsa ben ne yaparım. Çocuklarımı nasıl okuturum mesela ne olacak çocuklarım siz düşünün bakalım”, “Yani hepsini karşılamıyorum maalesef karşılayamıyorum, ııııı tabi maddi ihtiyaçlarını karşılıyorum, ondan sonra hani, onun dışında da derslerinde pek yardımcı

alamıyorum, yani kendim ilkokul mezunu olduğum için o konuda işte biraz şey oluyorum biraz üzülüyorum tabi bu duruma”, “Ya en azından elimden geleni yaptığımı düşünüyorum, hani tabiki, ülke şartlarında çok iyiyim desem ama en azından şunu eğitimleri için elimden gelen her şeyi yaptığımı biliyorum, hani bu şartlarda burada, bu kadarını yapabiliyorum, zorluyorum, her şekilde zorluyorum, her şeyden kısıyorum, onların eğitimleri için elimden geleni, yapıyorum, onlarda farkındalar yani, yani öğretmenleriyle de konuşan, eğitimleri konusunda ben hiçbir şeye hayır demem, ne yapmam gerekiyorsa yaparım, çünkü tek servetim, tek hayalim onların, iyi bireyler olması, bir de kız çocukları iyi yetişmelerini de istiyorum, açıkçası, biz köyde doğduk, büyüdük onların bizim gibi olumsuz şeyler yaşasın istemiyorum, onun için de”, “Elimden geldiği kadar evet, hani her şeye yetemiyorum, belki dört dörtlük değil, bakıyorum maddi açıdan söylüyorum manevi açıdan değil tabi ki baktığımı düşünüyorum”, “Bazılarını karşılamışız, bazılarını karşılamamışızdır, elimden ne kadar geldiyse, ya bazen işte giyim oluyor, şey oluyor, onları bazen karşılayamıyorum ona üzülüyorum, çocuklarıma bir şey alamadığım zaman üzülüyorum, mesela ağladığım da olmuş”, “Yani evet desek de yalan olur, oluyor yani yapamadığım zaman parasal konusunda ihtiyaçları fazla giyinmesi, çocuklar biliyorlar durumumuzu, zor şartlarda büyüttüm çocukları”, “Mesela özeniyorlar giyim olsun bir şey olsun, söylüyorlar, almadım mı bilmem ne alınıyorlar ama bütçem yetmiyor, ben de istiyorum ama alamıyorum”.

b-) Çocukların duygusal gereksinimleri; “Evet düşünüyorum, duygusal olduğum için sevgiyi onlardan esirgemedim, bazen kızdığım zaman küsüyorlar, alınıyorlar, sürekli o sevgiyi istiyorlar”, “Öyle manevi anlamada dediğim gibi elimden geldiği kadar, her şekilde konuşmaya çalışıyorum, manevi olarak çok da değeri yüksek bir şey benim için, ergenliğe girmiş, biraz agresif olmuş, işte bu konularda biraz şey olmuş, diyorum ya içine kapanık olduğu için ben çok fazla çözemiyorum yani”, “E tabi canım manevi olarak pek şey yapamıyorum ama yani elimden geldikçe manevi destek de veriyorum, onu da veriyorum, az da olsa yani oluyor ne yapalım, yani çocuklara kendimi fazla ifade edemiyorum, yani hep içimde volkan gibi hep içimde, kendimi gerçekten ifade edemiyorum, belki de beni anarlardı ama ben kendimi ifade edemiyorum, gerçekten ifade edemiyorum, içimde kalıyor bunlar yani, yansıtmıyorum yani, bana yani ııı nasıl desem bana destek

olacaklarını zannetmiyorum, onlar ana baba sevgisini görmemişler yani, ben onlara ne diyebilirim ki ne isteyebilirim ki, e tabi onların içinde de büyük bir volkandır, anne babanın eksikliği, anne baba sevgisi göremediler, çok zor onlar için çok zor, benim içinde zor oluyor tabiki ben de üzülüyorum bunlar anne baba sevgisi görmediler, yani şey kaldılar işte, mahrum kaldılar, bu yönden ben de üzülüyorum, ama benimde yapabileceğim bir şey yok, yani davranış sorunlarını açmasak daha iyi olur(açmak istemediği sorunlar kronik olup, çocuklardan biri adam öldürmekten hapiste yatıyor, babaları annelerini öldürmüş, babaları da hapiste ölmüş)”, “Manevi anlamda da destek oluyorum tabi, mesela bir konu olsa anlatır, destek olmaya çalışıyorum. Elimden gelince kendisine yardımcı olmaya doğruyu bulmaya çalışıyorum tabi”, “Manevi olarak evet düşünüyorum ve bu konu da çok duyarlıyım, şöyle bir şey hani dedim ya anne fedakar olduğu için, ilk çocuğuna alır ilk çocuğuna yedirir, çocuğunu gezdirdiği zaman mutlu olur”, “Görünüşte görünmüyor gibi görünüyor ama bence iç duygularında çocuklar babalarına karşı tabi ki bir özlem hissediyorlardır, ya da duygusal olarak arkadaşları babalarına baba dedikleri zaman çocuklar belki bunları yaşıyorlardır ama bize bunu hissettirmiyorlar, yani bilmiyorum işte ondan emin değilim ama belki çocuk oldukları için iç dünyalarına tam böyle giremediğimiz için çünkü hiç dile getirmediler, ya da babayla ilgili bir şey konuşulduğunda özlem ya da hasret diye hiç dile getirmediler, öyle bir izlenimi görmedik, ama ben bu yıl çocuklarıma da söyledim hani istiyorsanız babanızı bulalım görüş, ama çocuklar istemedi. Hayatımı nasıl mücadele edecem çocuklara nasıl büyütecem, geçimimi nasıl sağlayacam, yani bunların düşüncesiyle sürekli üzüntüler yaşadım, çocuklarım küçüktü çalışmadım, bakanı yoktu o zaman İzmir de yaşıyordum, sonradan bakamadığım için babalarına vermek zorunda kaldım, babaları da sonradan çocukları İzmir de yetiştirme yurduna verdi, öyle biz başvurduk verdiler geri, ondan sonra zaten zorlanmadım aileme güveniyordum, ailem destek oldu, hem maddi hem manevi, yani çok küçük oldukları için etkilenmediler, yani şöyle etkilendiler, hiçbir çocuk annesiz ya da babasız büyümek istemez, ya da parçalanmış bir aileye sahip olmak istemez, işte dediğim gibi belki ben üzülmediyim diye bana yansıtmak istemediler, ama haliyle bir anne olarak hissedebiliyorsun, çünkü çocuklarımmın bir yanı eksik oluyor, baba yok çünkü, yani belki de üzülüşlerdir çocuklar ama bana yansıtamadılar hiç, yani oğlan çocukları biraz daha farklı

düşünüyordu biz istemiyoruz bizi bıraktı işte, bize bakmadı, işte kardeşlerimi yuvaya verdi ilgilenmedi, sahip çıkmadı diye öyle bir kızgınlıkları oldu babalarına, ama biz babalarını kötülemedik”, “Yani yüzde 80 nini diyebilirim karşıladığımı, o yüzde 20 sini tabi ki hani bir babasının yerini asla dolduramam, hani onun onlara vereceklerini tabi ki ben veremem, hani mesela bunlarda bazen şey amcamızı gördüğümüzde biz bu sarılması nasıl geliyor, ama sarılmıyor, çünkü babam değil, amcamdır o yani tabi ki ben onu dolduramam, ne yapсам da dolduramam kocaman bir boşluk o, tabi bir anda bir ağlama krizine girdi, hemen ne oldu annecim, döndü bana ben çok özlüyorum babamı ve şey düşüncesi beni çok üzüyor anne babamı bir daha göremiyecem, babamın bir daha sesini duyamayacam, babam bir daha bu eve hiç gelmeyecek, ya tabi bunları ve ben örnekleme veriyorum, çünkü hayat herkesin hayatında böyle şeyler olabiliyor”, “Ben çok ailelerle görüşmemeyi tercih ediyorum, o da ne kadar doğru bilmiyorum ama, ne kendi ailemle, ne de çocuklarımı babaanneleriyle falan hiç görüşmüyorum, hatta hiç görmek de istemiyorum, hani evimin kapısına dahi gelmesinler, zaten yüzlerine de söyledim bunu, hani daha ne söyliyim bilmiyorum, yani çocuklarımla evet, yani bu evin içerisinde yaşayan çocuklarımla evet, ama dışardan herhangi bir bir akrabayla eşle dostla hayır, zaten eşim dostum da yok, hani kimseyle de görüşmüyoruz, bizim dünyamız çocuklarla işte bu evden ibaret, bu kadar”, “Gördüklerini düşünüyorum, çünkü vermişim ben baba sevgisini de vermişim, anne sevgisi de vermişim, evet çocuklarıma yeterlidir, ben öyle düşünüyorum ama, yani çocuklarıma hissettirmemişim, baba yokluğunu”, “E herhalde çook, söylemiyorlar telefon açıyorlar, babam böyle diyordı, böyle konuşuyordu, kızım mesela eve gelince çok üzülüyor yani, bazen eve giriyor iş yapamıyorum diyor, evin içinde çağırıyor baba baba”, “Gösteriyorum ama ne kadar oluyor bilmiyorum, pek yanımda kalmadılar yurttaydılar, ben psikolojik tedavi gördüm”.

c-) Ailesinin parçalanması nedeniyle çeşitli zorluklar yaşayan çocuklar;

“Mesela önceden tabi ortaokul ve lise arasında çok fark var, ortaokul yakındı, servisi yoktu, eve gidip gelirdi, şimdi sorumluluklar daha ağırlaştı, karşıda okuyor, servisi var, yetiştiremediği için yemeği orda yiyor, bazı şeyleri almak istiyorum kendisine işte o an şey gelmiyor çocuğum üzerine çok hayallerim var, bazen geliyor açıkçası, ama yine de oradaki yaşamımdan çok çok mutlu olduğunu düşünüyorum çocuğumun

yaşamışlıklarımın çok çocuğumun yanımda durması çok çok mutlu olduğunu düşünüyorum, biraz sinirliliği var, ben her zaman çocuğumu birey olarak gördüğüm için çocuğum buraya geldiğinde anneanne babaanne baskıcı tutumları oluyor, biz beraber kalıyorduk, annemle bu nedenlerden dolayı ben evimi ayırmak zorunda kaldım, çocuk benden öyle görmediği için çok etkileniyordu, çok sinirleniyordu, çok bağıriyordu”, “Tabi destek oldum bazen biraz da çekişmeli geçti yani derslerini aksattığı için çekişmeli oldu, biraz sorunlu dönemler yaşadık”, “Ya o anda yalan söylemesine gerek yok zaten de çok öyle bir şey düşünmüyorum, hani sen bizi götürmüyorsan sen ilgilenmiyorsan, sen yapmıyorsan biz arkadaşlarımızın yanına gidiyoruz, öyle şeyler oluyor”, “Dediğim gibi kızımın bir dönem psikolojik sorunları vardı, okula gitmiyordu, madde kullanıyordu, ama şimdi çok şükür düzeldi”, “Tabi benim küçük oğlum ilk geldiğimiz sene çok ayrılıp geldiğim zaman küçüğüyle baya problem yaşadık. Okula gitmiyordu. Okuldan bir iki defa kaçtı , hani baya bir uğraştık, hatta polislen devreye girdik , baya bir problemi var, çok sinirliydi, ne bileyim., çok saldırgandı, ama yani şimdi biraz düzeldi, eskiye göre baya düzeldi yani, ya neden bi doktora götürmüştüm, psikiyatriye göturdüm bir kere hani şey verdi, hani, bazı öneriler verdi, şey yapsın dedi, kağıda yazılar yazsın, gazete yırtсын dedi, hıncını bundan çıkartsın, hani öyle öğretmenlerle aramızda hallettik”.

d-) Çocukların velayeti kendisinde olmayan ebeveynin ilgisizliği;
“Çocuğuna bakmıyor, sadece arar, bir araması vardır, hani başka sorunlarla ilgilenmiyor, yeri geldiğinde o çocuktan para istiyor, şöyle bir şey ben çocuğa 200 TL para veriyorum, bu senin aylık yol parandır, çocuğa derki kendisinin kötü bir alışkanlığı vardı, kumar oynuyordu, mesela çocuktan o paranın yarısını ister sana tekrar gönderecem, bir de bunun muhabbetini edebiliyor çocukla, sorumsuz bir babadır”, “Çünkü çocuklarımın aile ortamında yaşamadıkları için çok sıkıntı yaşadıklarını düşünüyorum”. “Babasının eksikliğini ister istemez hissediyor, daha önceleri bundan çok daha fazla yaşıyordu, ama bu son dönemler biraz daha alıştı, onun eksikliğini gidermeye çalışıyorum elimden geldiğince, bazen der ki anne ben çok şansız bir insanım, niye annecim diyorum, bilmiyorum şansızım işte cevabını alıyorum, ama bana tam net olarak söylemiyor, ben ara ara düşünüyorum, acaba maddi olarak mı söylüyor, acaba babasından dolayı mı söylüyor, ben bunu tam olarak çözemiyorum, o da ne olarak çözemiyor”, “Yani yoku mesela varı bilen çocuk

yoku da biliyor anlatabildi mi, asla sorun yapmazlar hatta benim büyük oğlum o konularda bana daha iyi yardımcı oluyor, hani yosa annem getirmemişse ben getiririm. Ben çalışırım getiririm, gerçekten de yapıyor yani öyle bir çocuk yani biliyor musun, şey değil sorumluluğunu bilen bir çocuk, anne diyor ben seni hani babama muhtaç etmem diyor hani diyor seni artık ezmem diyor biz artık büyüdük diyor, sen rahat ol düşünme öyle çok böyle şey bir çocuk”, “Hayır hiçbir konuda, yani babalarımı kastettin demi”, “Ya hani çok böyle ciddi bir aile içinde bir sıkıntı yaşamamışım. Ha şöyle olur. Eşim hani daha önce biliyorsunuz. Baba olmayınca, sadece anne kızlar olarak zaman zaman sıkıntı yaşamışım”, “Eşimle görüşmüyorum, eşim çocuklarımla da görüşmüyor, herhangi bir yardımını da görmüyorum, hiç iletişimleri yok, biz çocuklar küçükken babalarıyla görüşsün istedik ama eşim sorumsuz bir insan olduğu için uğraşmadı, hep bahaneler buldu sonradan evlendi tekrardan evlendi”, “Yo düşünmüyorum. Babaları hiç ilgilenmiyor çocuklarla, hiçbir şekilde, hiç ilgilenmiyor, yani diyorum ya babayı hiç görmüyorlar, e elbete ki, yani hem anne hem baba olmak gerçekten çok zor, bir de iki erkek çocuk, benim için çok zor”, “Vala o ne maddevi, ne manevi bizim onunla bir görüşmemiz olmuyor, ne çocukların diyalogu var ne benim diyalogum var, yıllardır böyle çocuklara karşı da öyle”.

III. BÖLÜM

BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ailesi yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların aile işlevlerini belirlemek amacıyla planlanan araştırmanın bulguları tartışma bölümünde ilgili literatürle tartışılmıştır.

Araştırmanın nicel kısmında elde edilen bulgular iki bölüm halinde tartışılmıştır.

1. Ailenin yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların ailelerinin sosyo-demografik özelliklerinin incelenmesi
2. Ailenin yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların aile işlevlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi

1. Ailenin yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların ailelerinin sosyo-demografik özelliklerinin incelenmesi

Hem ailesinin yanında desteklenen hem de ailesinin yanına döndürülen çocukların sosyo-demografik bulgularına bakıldığında Tunceli'nin ortalama aile profilini yansıtan verilere ulaşıldığı görülmektedir. Ortalama kardeş sayıları 3 olduğu görülmekte, Tunceli'de genel itibariyle az çocuklu ailelerdir. 2016 TÜİK verilerine göre tek kişilik hane halkı oranı ve en düşük çocuk nüfusuna sahip il %17.6 ile Tunceli olduğu belirlenmiştir. Bu durum toplumun okuma oranına da bağlı olduğu bilinmektedir. Araştırmaya katılan çocuklardan okumayan bulunmamaktadır. Tunceli'nin 1965 yılındaki genel nüfus sayımının il düzeyindeki verilerini analiz ederek yapmış olduğu bir çalışmada eğitim seviyesinin doğurganlıkla ters orantılı olduğunu, özellikle kadınların eğitimi doğurganlık hızını daha çok etkilediğini ortaya koymuştur.

Araştırmaya katılanların %18,3'ünün anne babası evli iken, %26,7'sinin anne babası ayrı yaşamakta, %55'in ise anne babası boşanmıştır. Ailedeki çalışan sayısına bakıldığında katılımcıların %79,5'inin ailesinde 1 kişi, %12,8'in ailesinde 2 kişi, %7,7'nin ailesinde ise 3 kişi çalışmaktadır.

Sosyal yardım alan ailelerin oranı %77,8 iken, gıda yardımı alanların oranı %4,8; akrabaların yardımını alanların oranı %1,6'dır. Ailelerin %15,9'u ise herhangi bir yardım almamaktadır. Çocukların %84,1'i bir sosyal yardımdan faydalandıkları, Tunceli Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından sosyo-ekonomik olarak desteklendikleri de düşünülünce çocukların hemen hemen hepsinin yoksul olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılanların annelerinin eğitim durumuna bakıldığında; %19,4'ünün okuryazar değil, %6'sının okuryazar, %53,7'sinin ilkokul, %19,4'ünün lise ve dengi mezunu ve %1,5'inin ise yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların babalarının eğitim durumuna bakıldığında; %5'inin okuryazar değil, %13,3'ünün okuryazar, %60'ının ilkokul, %21,7'sinin ise lise ve dengi mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların annelerinin mesleğine bakıldığında %3,1'inin vasıflı işçi, %6,3'ünün vasıfsız işçi, %70,3'ünün ev hanımı ve %20,3'ünün ise diğer mesleklerden olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların babalarının mesleğine bakıldığında; %5,1'inin memur, %2,6'sının vasıflı işçi, %15,4'ünün vasıfsız işçi, %15,4'ünün esnaf ve %61,5'inin ise diğer mesleklerden olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların %13,6'sı gecekonduda, %59,1'i müstakil bir evde, %24,2'si apartman dairesinde ve %3'ü de lojmanda kalmaktadır. Araştırmaya katılanların %54,4'ü kiralık evde, %30,9'u kendi evinde, %14,7'si ise akrabaların evinde kalıp kira vermeden kalmaktadır. Araştırmaya katılanların %4,4'ü eğitim durumunu kötü, %1,5'i çok kötü, %77,9'u iyi ve %16,2'si ile çok iyi tarif etmektedir.

Araştırmaya katılanların %7,5'i şiddete maruz kaldığını belirtirken, %92,5'i şiddete maruz kalmamıştır. Şiddete maruz kalanların %43'ü fiziksel, vurma, itme, dayak gibi şiddetlere maruz kalırken, %57,1'i ise duygusal, küfür, hakaret ve aşağılama gibi şiddetlere maruz kalmıştır. Şiddete maruz kalanların %66,7'si babası tarafından, %33,3'ü ise diğer kişiler tarafından şiddete maruz kalmıştır. Çocukların şiddete uğrama oranları ile şiddet türü ve kimin tarafından uğradıkları oranlar birbirini tutmaması, şiddetin tanımlanmasında güçlük çekmelerinden olabileceği düşünülmektedir.

2. Ailenin yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların aile işlevlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi:

Ailenin parçalanmasından sonra çocuklar, bakımını üstlenen ebeveynin kişilik yapısından, kendi ayakları üzerinde durabilme becerisinden, aile bireylerinin problem çözme becerisinden de etkilenmektedir. Eğitimli kadınların işgücüne katılma oranları daha yüksek olduğu varsayıldığında ve 2015 TÜİK verilerine göre Türkiye’de eğitim seviyesi en yüksek il Tunceli olarak belirlendiğinden (Önder, 2016) ve Tunceli ili her ne kadar ataerkil bir toplum yapısına sahip olsa da kültürel olarak kadının iş hayatında varolmasına pek müdahale edilmediği, aksine desteklendiği düşünüldüğünde, aile bireylerinin karşılaşacakları problemlerle başa çıkmaları daha da kolaylaşmaktadır. Ayrıca bilindiği üzere ataerkil toplumlarda aile ve akraba bağları kuvvetlidir. Boşanan çiftlerin en büyük desteklerinden biri de sosyal destek ağlarının güçlü olmasıdır. Yapılan nicel araştırma sonucunda ailesinin yanında sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların aile işlevlerinden yalnızca gereken ilgiyi gösterme alt boyutunun bozuk çıktığı anlaşılmıştır. Aile değerlendirme ölçeğinde alt boyutlar arasında en yüksek puan 2,27 ortalama ile “gereken ilgiyi gösterme” boyutunda, en düşük puan 1,60 ortalama ile “genel işlevler” boyutunda görülmektedir. Nitel araştırmada ebeveynlerin çocuklarına gereken ilgiyi gösterdiklerini; ancak velayeti kendinde olmayan ebeveynin ilgisizliğinden yakındırları tespit edilmiştir. Korelasyon analizine bakıldığı zaman tüm katsayıların pozitif olduğu yani alt boyutlar arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğu görülmektedir. Alt boyutlardan birine olan algı arttığı zaman diğer boyutlarda da anlamlı bir şekilde artış meydana gelmektedir. Gereken ilgiyi gösterme ile problem çözme arasındaki ilişki ($p=0,744>0,05$) hariç tüm alt boyutlar arasındaki ilişki anlamlıdır. Burada gereken ilgiyi gösterme arttıkça problem çözme becerisi azalmakta, problem çözme becerisi arttıkça gereken ilgiyi gösterme azalmaktadır. Aralarında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Bireylerin yaşı arttıkça sorumlulukları da giderek artmaktadır. Örneğin bir çocuğun sorumluluğu kişisel iken annesinin veya babasının sorumluluğu bütün ailenin sorunlarıdır. Dolayısıyla sorumluluklar arttıkça sorunlarla başetmek daha da zorlaşmaktadır. Aile değerlendirme algısı, yaşa göre; problem çözme becerisinin yaş arttıkça azaldığı görülürken genel işlevler alt boyutunda ise durum tam tersi bir

sonuç çıkmıştır. Tukey HSD testine göre, problem çözme becerileri arasındaki anlamlı fark 15 ile 16 yaşındaki ve 16 ile 18 yaşındaki çocuklar arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Genel işlevler arasındaki fark ise 14 yaşındaki çocuklar ile 16 yaşındaki çocuklar arasındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Aile değerlendirme ölçeği cinsiyet durumuna göre alt boyutlar bağlamında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Kadın ve erkek çocukların aile değerlendirme puanları birbirlerine oldukça yakın düzeydedir. Nitel çalışmada da cinsiyet açısından herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Aile işlevlerinin bozuk olup olmama durumu cinsiyet ile ilişkili herhangi bir bulguya ulaşılmamıştır. Tunceli’de kadının çalışma hayatındaki yeri, eğitim durumları, evlilik yaşı, örnek: (bkz. problem), gibi verilere bakıldığında kadına verilen değer erkeğe verilen değerle eş değer olduğu savını güçlendirmektedir. Bu nedenle araştırmada cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olmaması bize toplumun yapısına bakmamızı gösteriyor olabilir.

Ergenlikle beraber çocukların işlevsellikleri gelişirken, ebeveyn desteğine daha çok ihtiyaç duyarlar. Aile değerlendirme ölçeği, eğitim durumuna göre, genel işlevler alt boyutunda ilköğretime devam eden çocuklar liseye devam eden çocuklardan anlamlı olarak farklılaşmakta, ilköğretime devam eden çocukların puan ortalaması, liseye devam eden çocukların puan ortalamasından daha iyi bir seviyededir.

İntihar girişiminde bulunanların aile işlevlerinin değerlendirildiği bir araştırmada; intihar girişiminde bulunan ve bulunmayanlar karşılaştırılmıştır. Problem çözme, iletişim, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt ölçekleri açısından iki grup arasında anlamlı fark olduğu saptanmış, intihar girişiminde bulunanların, bulunmayanlara göre aile işlevlerinin daha bozuk olduğu sonucuna varılmıştır (Palabıyıkoglu ve diğ., 1993).

Aile değerlendirme ölçeğinin alt boyutları açısından, aileden ayrı kalma durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yani yurt, yuva veya sevgi evinde kalanlar ile kalmayanlar arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Örneklem grubunda aileden ayrı kalanların sayısı, ayrı kalmayanların sayısı arasındaki orantısızlıktan dolayı sağlıklı veriler elde edilmemiş olabilir.

Tunceli’de aileler genellikle az çocuklu ailelerdir. Bu nedenle aile işlevleri kardeş sayısı açısından çok farklılaşmamaktadır. Aile değerlendirme ölçeğinin alt boyutları açısından, kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Örneklem grubunu oluşturan aileler genellikle, boşanmış, eşi cezaevinde veya evli ancak eşlerden birinin ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirmeyen evine çok fazla uğramayan ailelerdir. Aile değerlendirme ölçeğinin alt boyutları anne-baba durumuna göre anlamlı bir farklılaşma bulunmaması ailelerin aynı durumda olması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Ölçekteki evli sayısı ailenin bir arada yaşadığını göstermemektedir.

Araştırma örneklem grubunda aileler genelde tek ebeveynlidirler. Tek ebeveynli aileleride ebeveynin sorumlulukları iki katına çıkmaktadır. Bunun sorumlulukların üstüne ebeveyn bir işte çalışıyorsa sorumluluklarla başetmek oldukça güçleşebilmektedir. Aile değerlendirme algısı, ailede çalışan kişi sayısına göre roller alt boyutunda anlamlı olarak farklılaşmakta, Tukey HSD testi sonucuna göre ortalamalar arasındaki fark ailesinde 2 kişi çalışan çocuklar ile ailesinde 3 kişi çalışan çocuklar arasındaki farktan kaynaklanmaktadır ($p=0,031<0,05$).

Aile değerlendirme algısı, ailenin yardım alma durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığı, yardım almayanların gıda yardımı alanlardan daha bozuk rollere sahip oldukları görülmektedir. Nitel çalışmada roller alt ölçeği paralelinde; ruh yorgunluğu yaşayan ebeveynler, rollerini yerine getiren ancak rollerin zorluğundan yakınan ebeveynler, rol dağılımında çatışan ebeveynler, okula geç gidip gelen veya hiç gitmeyen çocuklar ve diğer rollerini yerine getirmekte sorun yaşayan çocukların olduğu saptanmıştır. Tukey HSD testine göre ortalamalar arasındaki fark ailesi gıda yardımı alan çocuklar ile ailesi herhangi bir yardım almayan çocuklar arasındaki farktan kaynaklanmaktadır ($p=0,011<0,05$).

Aile değerlendirme ölçeğinin alt boyutları açısından, anenin mesleği ve eğitim durumu ile babanın mesleği ve eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Örneklem grubu, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünden sosyo-ekonomik olarak desteklenmeleri, genellikle aynı sosyo-ekonomik grupta

olduklarını göstermektedir. Bu nedenle aile değerlendirme ölçeğinin alt boyutları açısından, kalınan evin türüne göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Birinin evinde kira vermeden kalmak bireylere kendilerini borçlu hissettirmelerine neden olmaktadır. Aile değerlendirme algısı, kalınan evin durumuna göre problem çözme ve davranış kontrolü alt boyutlarında anlamlı olarak farklılaşmakta olup problem çözme ve davranış kontrolü alt boyutlarında akrabaların evinde kalıp kira vermeyenlerin puan ortalaması kendi evinde kalanlardan daha yüksek çıkmıştır. Nitel çalışmanın verileri derinlemesine irdelendiğinde problem çözme alt ölçeği paralelinde; hayatının bir evresinde madde kullanan çocuklar, aile bireylerinde psikolojik sorunu olanlar şiddet gören ebeveynler ve bazen problemlerini çözmekte zorlanan ebeveynlerin olduğu saptanmıştır. Tukey HSD testine göre problem çözme arasındaki fark, evi kendilerine ait çocuklar ile evi akrabalarına ait çocuklar arasındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Parçalanmış ailelerin en büyük sorunları; ebeveynin sorumlulukları, geçim sıkıntısı, tek başına çocukların bakımı, ev temizliği gibi sorunlarla boğuşurken çocuklarını yalnız bırakmalarıdır. Burada ilgisizlik kimi zaman ihmale de neden olabilmektedir. Koruma altına alınmış geçmişte olan çocukların gereken ilgiyi görmemeleri literature uygun veriler sunmaktadır. Kurum bakımında bulunan çocukların yeterince ilgi görmedikleri, ilgi görenlerin de anne ve babalarının vermiş olduğu ilgi kadar etkili olmadığı anlaşılmaktadır. Sokak çocukları, intihar, madde bağımlılığı gibi sorunlar araştırıldığında, genel olarak bireylerin aile işlevlerinin bozuk çıktığı görülmektedir. Bulut (1993) yapmış olduğu araştırmasında; aile işlevlerinde bozukluk olan ailelerde ruh hastalığı ortaya çıkma olasılığının arttığını, aynı zamanda ruh sağlığı bozuk olan bir ailede aile işlevlerinin de zarar gördüğünü ifade etmiştir. Cebe (2005) yılında yapmış olduğu Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtlarında kalan çocukların “benlik saygısı”, “depresyon”, “kaygı” skorlarının ailesinin yanında kalan çocuklarla karşılaştırmış, kurum bakımında kalan korunmaya muhtaç çocukların aile ortamında büyüyen çocuklardan daha düşük benlik saygısı geliştirdikleri ve buna bağlı olarak daha yüksek kaygı ve depresyon düzeyi geliştirdiklerini ortaya koymuştur. Araştırmalardan da anlaşıldığı üzere koruma altına alınan çocukların sağlıklı ebeveyn ilgisi görmemelerinden kaynaklı bir çok aile işlevlerinin bozulduğu görülmektedir. Araştırmada aile

değerlendirme algısı, eğitim durumuna göre problem çözme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler alt boyutlarında anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Eğitim durumunu kötü olarak değerlendirenlerin puan ortalaması problem çözme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler alt boyutlarında eğitim durumu iyi olanlardan daha yüksektir. Aile işlevleri bozuk olan çocukların eğitim başarısı da olumsuz etkilenmektedir. Tukey HSD testine bakıldığında anlamlı farklılık eğitim durumu çok iyi olan öğrenciler ile kötü olan öğrenciler arasındaki farktan kaynaklanmıştır. Nitel çalışmaya baktığımızda ebeveynler duygusal tepkide bulunamadıkları; ancak çocuklarına gereken ilgiyi gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Ancak her iki değişken grubu da velayeti kendisinde olmayan ebeveynin ilgisizliğinden yakınmışlardır. Gereken ilgiyi gösterme alt ölçeği paralelinde; ebeveynlerin ekonomik sorunlar nedeniyle çocukların tüm ihtiyaçlarını karşılayamadıkları, çocukların ailesinin parçalanması nedeniyle çeşitli zorluklar yaşadıkları ve çocukların velayeti kendisinde olmayan ebeveynin ilgisiz davrandığı saptanmıştır. Ebeveynler, özellikle olumsuz duygularını ifade etmedikleri, duygusal tepkide bulunmadıkları saptanmıştır. Duygularını saklayan ebeveynler çocuklarının da benzer davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir.

Aile değerlendirme algısı, aile içerisinde şiddete maruz kalma durumuna göre problem çözme ve iletişim alt boyutlarında anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Buna göre şiddet mağdurlarının puan ortalaması problem çözme ve iletişim alt boyutlarında şiddet mağduru olmayanların puan ortalamasından daha yüksektir. Yapılan nitel çalışma da bu sonuçları destekler nitelikte veriler sunmaktadır. Nitel çalışmada bütün değişkenler sorunlarını, aile bireylerinin iyiliğini düşünerek, aile bireyleriyle paylaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Nitel çalışmada iletişim alt ölçeği paralelinde; özel durumlarını paylaşmayan çocuklar, ebeveynin üzülmelerini istemeyen çocuklar, çocukların üzülmelerini istemeyen ebeveynler, yaşadıkları olayları gizleyen ebeveynler ve aile bireyleri arasında iletişimin güçlenmesini sağlayan olumsuz durumların olduğu saptanmıştır. Duygusal tepki verebilme alt ölçeği paralelinde, ebeveynler olumlu duygularını ifade ettikleri; ancak olumsuz duygularını ifade etmedikleri ve çocukların duygularını gizledikleri, aile bireylerin bir çoğunda psikolojik sorunların olduğu saptanmış, bu durum hem duygusal tepkide bulunmama hem de bir iletişim sorunu olarak karşımızda durmaktadır.

Kayadibi (2015) yaptığı araştırmasında; çocuklarına karşı öfkeli, saldırgan, sevgisiz, kızgın ve tutarsız davranan anne ve babaların aynı zamanda çocuklarına karşı kayıtsız kalıp ilgisiz ve umursamaz davranabildiklerini bulgalamıştır. Çocuklar tarafından, yaşanan bu durum, anne ve babanın kendisini reddi olarak algılanmaktadır. Algılanan bu reddin düzeyi arttıkça çocukların benlik saygısının düştüğü araştırma sonucunda belirlenmiştir.

Araştırmalar parçalanmış ailelerin iletişim sorunu yaşadıkları, yaşam doyum düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyum düzeyleri ile yaşam kalite düzeyleri karşılaştırılmış olup araştırmadan elde edilen sonuçlara göre parçalanmış aileye sahip ergenlerin yaşam doyumları ile psikolojik, sağlık ve çevre sağlığı alanı yaşam kalitelerinin, tam aileye sahip ergenlerden anlamlı bir biçimde farklılaştığını ve daha düşük olduğunu bunun yanı sıra parçalanmış aileye sahip kız ve erkek ergenlerin ise tam aileye sahip olan ergenlere oranla anlamlı bir şekilde farklılaştıklarını ve daha düşük olduğunu göstermiştir (Çeçen Eroğul ve Dingiltepe, 2012).

Bilindiği üzere sorunların taraflar arasında paylaşımı sorunların üstesinden gelmeyi kolaylaştırır. Türk toplumunda başta aile olmak üzere, yakın çevre-akraba ve okul sistemleri çocuğun gelişimin ilk evrelerinden itibaren baskılamak gibi yanlış tutum ve davranışlarda bulunabilmekte bu da çocukların sonrasında duygularını ifade etmesini engellemektedir. Sizin de takdir edeceğimiz üzere; sosyal bilim içerisinde mikro gibi görünen çoğu problematik aslında makro bir problemin parçasını oluşturabilme potansiyelini de taşımaktadır. Çocukların duygularını ifade etmekte güçlük yaşamaları toplumsal sistemlerimizle yakından ilişkili olup alt bir sistemin yanlış tutum ve uygulamalarının bir sonucunu meydana getirmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan nicel çalışmada, koruma altına alındıktan sonra ailesine sosyo-ekonomik destek ile döndürülen çocuklar ve parçalanmış ailede koruma altına alınmadan sosyo-ekonomik olarak desteklenen çocukların; “problem çözme”, “roller”, “duygusal tepki verebilme”, “davranış kontrolü”, “gerekten ilgiyi gösterme”, “iletişim”, “genel işlevler” alt başlıklarına göre incelenmiş ve puan ortalaması en yüksek gereken ilgiyi gösterme, örnek: (bkz. Tablo 20), alt boyutu olduğu saptanmıştır. Diğer alt boyutların puan ortalaması düşüktür. Dolayısıyla bu alt boyutlar örneklem gurubunun kötü aile işlevlerine sahip olmadıklarını göstermektedir. Buna göre örneklem gurubunu oluşturan çocukların gereken ilgiyi görmedikleri anlaşılmıştır. Nitel çalışmada da ebeveynlerden birinin ilgisiz davrandığı örneklem gurubu tarafından ifade edilen ortak bir sorun olduğu tespit edilmiştir. Çeşitli nedenlerle bir arada yaşamayan ailelerin sağlıklı aile işlevlerine sahip olmaları sosyal destek sistemlerinin güçlü olması, sosyo-ekonomik düzeylerinin artırılması, ulaşılabilir toplumsal kaynaklara sahip olmaları, barınma sorunu yaşamamaları ve ebeveynlerin rollerini yerine getirmeleri ile mümkün olabildiği görülmektedir.

Yapılan araştırmalardan da anlaşılmaktadır ki; aile ortamında yaşayan çocuğun aile işlevleri, aileden yoksun veya bir süre aileden ayrı kalan çocukların aile işlevlerinden daha iyidir. Özellikle yaşamın ilk evrelerinde çocukların keşif yapmalarının, oyun oynamalarının, sosyal aktivitelerinin kısıtlanması ya da çok katı bir şekilde kontrol altında tutulması çocukların psiko-sosyal gelişimini olumsuz etkilemektedir. Her ne kadar fiziksel ihtiyaçları karşılanırsa da duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasının imkansız olduğu, en iyi sosyal model olarak ifade edilen çok evlerinde dahi bu ihtiyacın karşılanamadığı araştırmalarla ortaya konmuştur. Koşay, çocuk evinde ve çocuk yuvasında kalan çocuklar ile ailesinin yanında kalan çocukların sosyal becerilerini karşılaştırmış, ailesi ile yaşayan çocukların çocuk evlerinde kalan çocuklara göre, çocuk evlerinde kalanların ise çocuk yuvalarında kalanlara göre sosyal beceriler yönünden anlamlı farklılıklar tespit etmiştir (Koşay, 2013: 14). Benzer bir araştırma da Fidan İşkol tarafından yapılmış çocuk yuvalarında koruma ve bakım altında bulunan çocuk ile ailesinin yanında bulunan çocukların

bilişsel düzeylerini karşılaştırmış, yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında çocuk yuvasında kalan çocukların IQ sonuçları ailesinin yanında kalan çocukların IQ seviyelerinden düşük olduğu bulunmuştur (Fidan İşkol, 2005: 91-94). Çocuk için iyi bir bağlanma çocuğun duygusal becerilerini oldukça geliştirecektir. Çocuğun öğrenme aşamasında yaşayacağı mutluluğu paylaşacağı aile bağlanmasının olması çok önemlidir. Çocuğun kendine olan güveni, diğer insanlarla ilişkiyi başlatması, sürdürmesi ve sonlandırması çocuğun kurmuş olduğu bu bağ sayesinde gelişmektedir. Bu nedenle gereken ilgiden ve dolayısıyla bağ kuracak ebeveynden yoksun büyüyen çocuklar iletişim sorunu yaşadıkları görülmektedir. Nitel araştırmada aile bireylerinin duygularını saklamalarının tespit edilmesi iletişim sorununu destekler nitelikte veriler sunmaktadır. Kurum bakımı geçmişi olan çocukların gereken ilgiden yoksun olmaları, ailelerinin parçalanmasına rağmen yine ailelerinin içerisinde desteklenmeleri, zorunlu haller (ensest, istismar, şiddet, ebeveynin engelli olması vb.) dışında, oldukça önem arz etmektedir. Araştırmadan da anlaşılacağı üzere çocuğun gelişiminde ebeveyn dışındaki kurumsal bakım modelleri, aile işlevlerinin sağladığı yararları sağlayamamaktadır.

Aile ortamında yaşamayan çocuklar, ebeveynlerinin kimi zaman yanlış tutumları kimi zaman da ailevi ya da diğer sorunların üstünden gelememeleri nedeniyle ihmal edilmektedirler. Ebeveynler, boşanma sürecinde, çocukları ile empati kuramamakta ve çocuklarının travmayı atlatamamalarına, psikososyal ihtiyaçlarının yeterince yerine getirilememesine neden olmaktadırlar. Kırdök, boşanmış ve boşanmamış ebeveynlere sahip bireylerin depresyon, aleksitimi ve öfke düzeylerini incelemiş, boşanan ebeveynlere sahip bireylerin öfke ölçeğinin alt boyutu olan öfke dışı vurum ve aleksitimi ölçeğinin alt boyutu olan dışı dönük düşünce boyutu puanları boşanmamış ebeveynlere sahip bireylerin puanından daha yüksek bulunmuştur (Kırdök, 2017: 4). Boşanan çiftlerden çocuğun velayetini alan kişi daha büyük bir sorumluluk almaktayken kendi içinde yaşadığı duygusal durumdan da oldukça etkilenebilmekte ve bu durum çocuğa da yansiyabilmektedir. Çocuğunun velayetini alan kişi kimi zaman sorumluluklarının üstesinden gelemeyip çocuğunu ihmal edebilmektedir. Çocuğun velayetini alan kişi çocuğun bakım, eğitim, sağlık, beslenme, oyun oynama gibi ihtiyaçlarını tek başına yerine getirmeye çalışması da çocuğun tam anlamıyla ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Çünkü çocuklar hem baba

hem de annenin sevgisine, ilgisine, bakımına ve rol modelliğine ihtiyaç duymaktadır. Nitel araştırmada velayeti kendinde olmayan ebeveynin ilgisizliğinin tespit edilmesi değerlendirmeleri destekler niteliktedir. Çoğu çiftin boşanmadan sonra yaptıkları yanlışlardan biri, çocuklarından da boşanıyormuş gibi davranarak, çocuklarını ihmal etmeleri, tüm sorumlulukları velayetini alan bireye bırakmalarıdır. Konuyla ilgili mevcut yasaların bu hususta yeniden düzenlenmesi bu açıdan önemlidir.

ÖNERİLER;

Boşanma davalarında çocuğun velayet davasının açılmaması, çocuğun velayetini her iki tarafın da almasına yönelik yasal düzenlemeler, sorumlulukların paylaşılması noktasında bilirkişi raporlarının yazdırılması, çiftlerin sorumlulukları paylaşmaları konusunda anlaşma sağlamaları çocuğun yüksek yararına olacaktır.

Aile, Çalışma ve Sosyal hizmetler İl Müdürlüklerinde yeterli Sosyal Hizmet Uzmanının olmaması, vaka sayısının oldukça fazla olması nedeniyle Sosyal hizmet müdahale yöntemlerinden biri olan sosyo-ekonomik destek modeli, daha çok çocukların ekonomik sorunlarına odaklanmasına neden olmaktadır. Yönetmelik ve yasalarda (5395 Sayılı Yasa, SED Yönetmeliği) çocuk ve ailesine yönelik mevcut sosyal hizmet müdahaleleri psiko-sosyal destekte bulunulması noktasında çerçevelenmiş olsa da birçok saha uygulamaları, mevcut desteğin ekonomik odaklı olmasının ötesine geçemediğini göstermektedir. Sorunun çözümü için profesyonel bir hizmet anlayışı, çalıştırılacak meslek elemanlarının kendi alanlarında uzmanlaşmaları ve sadece kendi alanlarında çalıştırılmasının sağlanması ile birçok sorunun çözülebileceği düşünülmektedir. Niceliksel sosyal hizmet uygulamaları (vaka sayısı odaklı)'nın yerine daha niteliksel uygulamaların ve vaka odaklı (problemin kaynağına yönelik farklılaşan müdahaleler) çalışmaların yapılması çocuğun desteklenmesi hususunda daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Çocuğun koruma altına alınarak durumuna uygun bir kuruluşa yerleştirilmesi hem çocuk, hem de aile için bir travmadır. Kuruluş bakımında sadece çocuk ile ilgili rehabilite edici çalışmaların yapılması, aile ile ilgili çalışmaların neredeyse hiç yapılmaması veya yapılamaması gibi sosyal hizmet uygulamaları aile odaklı problemleri ortadan kaldırmamakta, ebeveyn-çocuk problemleri devam etmektedir. Madde bağımlısı, ensest mağduru, dilendirilen çocuklar, sokak çocukları,

ebeveyni ölen çocuklar, ebeveyni tarafından çeşitli nedenlerle bakımı üstlenmeyen çocukların aynı kuruluştaki kalması davranış sorunu olmayan çocukları değiştirmeye, yanlış davranışlar edinmeye sürüklemektedir. Sosyal hizmetin mikro, mezo ve makro uygulamaları çerçevesinde, Sosyal Hizmet Uzmanının iş yükünün hafifletilmesi, her vaka ile daha çok ilgilenmesi için önündeki engellerin kaldırılması ve gerekli kaynaklara ulaşmasının sağlanması, ebeveynlerin çocuklarıyla daha çok ilgilenebilmeleri için ekonomik kaygılarının azaltılması ya da ortadan kaldırılması ve ebeveynlerin psiko-sosyal olarak desteklenmeleri, mevcut kuruluşların yapısı çocukların kuruluşa yerleştirilme öyküsüne göre ihtisaslaşmalıdır.

TUİK verilerine baktığımızda; Tunceli İlinde 2016 yılı içerisinde 136 boşanmanın 130'u, 2015 yılı içerisinde 135 boşanmanın 127'si, 2014 yılı içerisinde 110 boşanmanın 105'i geçimsizlik nedeniyle olduğu tespit edilmiştir. 2012 yılında okullaşma oranı %97,69 olarak belirlenmiştir. Türkiye'de 16-17 yaş arasında olan kız çocukların toplam resmi evlenmeler içindeki oranı 2015 yılında 5,2 oranla en az olduğu ilin Tunceli olduğu belirlenmiştir. TUİK 2013-2014 verilerine göre kaba intihar oranlarının yüz binde 11,36 ile en yüksek ilin Tunceli olduğu belirlenmiştir. Yine bu verilere göre Tunceli 2013 yılında en mutsuz il olarak belirlenmiştir. Görüldüğü üzere eğitimde başarı oranının bu kadar yüksek olduğu, çocuk evliliklerin az olduğu kentin mutsuz olması, intihar oranlarının yüksek olması araştırmaya davet edilecek önemli veriler olarak önümüze çıkmaktadır. Bireylerin mutsuzluğu yaşamlarını etkilediği bilinen bir gerçektir.

Tunceli ilinde yaşayan insanların özgür yetiştirildiği, evlilik gibi sorumluluk gerektiren bir yükün altına girmenin zor olacağı algısı, evliliklerinin ilk yıllarında boşanmak istedikleri, boşanma sonrasında çiftlerin kavgalı olmaları nedeniyle çocuğun sorumluluğunun tek ebeveyne kaldığı ve bunun da farklı sorunları beraberinde getirdiği yapılacak araştırmalarla ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

Son yıllarda çocuk koruma alanındaki politikalar olumlu gelişmeler gösterse de yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Boşanan çiftlerin travmayı atlattığı, çocuğun bakımının üstlenmesi, yaşama tutunma kaygısı ebeveynlerin kendisine kalmakta; ebeveyn kendisi kendi durumunu düzeltmek istediğinde toplumsal kaynaklara başvurmakta ancak araştırmamızdan da anlaşıldığı üzere ebeveynler sorunlarını

kendi başlarına çözmeye çalışmakta ve başarısız olmaktadırlar. Boşanma sürecinde aileye danışmanlık hizmetinin verilmesi, çocuğun bu süreci çok etkilenmeden geçirmesini sağlayabilecektir.

Sosyal hizmet uygulamaları kapsamında yapılan her sosyo-ekonomik destek başvurusunda bu aileler ile birebir psiko-sosyal destekte bulunacak bir profesyonelin görevlendirilmesi ve bu profesyonellerinin ellerini güçlendirecek sosyal destek sistemlerinin çoğaltılması, farklı kaynakların temin edilmesine olanak tanınması gibi uygulamalarla çocukların ve ebeveynlerinin güçlendirebileceği düşünülmektedir.

Çocuğun yüksek yararını gözetmeyen her türlü politika, yasa ve uygulamalar çocuğun yüksek yararına göre tekrar değerlendirilmeli ve gerekirse kaldırılmalıdır. Suça sürüklenen çocukların rehabilitasyonları adına çocukları toplu bir kuruma yerleştirerek çözüm aramak yerine daha etkili ve problemin türüne göre ihtisaslaşmış kurumsal hizmet modellerinin geliştirilmesi gerektiği önerilmektedir.

Sosyo-ekonomik destek hizmeti alan bireylere İŞKUR üzerinden yarı zamanlı çalışmalarının önü açılması, ücretlerinin geçimlerini sağlayabilecekleri bir seviyede olması bu hizmet modeline yöneltilen, bireylerin çalışma hayatından uzaklaştırdığı, eleştirisine cevap verebilecektir. Ayrıca verilen ekonomik destek çocuğun masraflarının karşılanması amacıyla verilmesi, ailenin diğer giderlerinin karşılanmaması ve bu ücretle ebeveynlerden çocuğun bakımının yapılmasının beklenmesi, ebeveynleri sigortasız ikinci bir işe yönlentmektedir. Yarı zamanlı iş olanağı bunun da önüne geçilmesini sağlayacaktır.

Sosyal hizmetin mezzo uygulamaları kapsamında, çocuklarla grup çalışmaları, atölye ve drama çalışmaları, risk grubunda bulunan çocuklara danışmanlık, sosyal ve sportif etkinlikler yapılması ve yönlendirilmesi, eğitime devam etmeyen çocuklara bir meslek kursuna yönlendirilmesi gerekmektedir.

Son olarak; çocukların ebeveynlerinden yeterince ilgi ve sevgi görmesini sağlayacak mikro, mezzo ve makro uygulamalar planlanmalı, sosyo-ekonomik destek hizmetinin “sosyal” yönü daha etkin bir biçimde yürütülmeli, ebeveynlerin iş kaygısıyla çocuklarını koruma altına aldırılmaya çalışmasının önüne geçilecek politikalar geliştirilmeli, bu politikalar çocukların yüksek yararı gözetilerek yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda çocuklara eğitim hayatında pozitif ayrımcılık

tanınmalı, koruma altındaki çocuklara tanınan özel okul, kreş gibi eğitim kurumlarındaki kontejanlardan koruma altında olmayan sosyo-ekonomik destekle desteklenen çocukların da yararlandırılmaları sağlanmalı, ebeveynlerin çalışmasını teşvik edecek uygulamalar çerçevesinde çalışan ebeveynlerin ev kiralılarının karşılanması gibi pozitif ayrımcılıklar tanınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel M¼d¼rl¼g¼. (2005). *Ailede Çocuk Eğitimi* (Bilim No. 124). Ankara: Afşaroğlu Matbaası.
- Bilir, ř. ve Dabanlı, D. (1990). *Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Gösterdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler*. Ankara: Aile Yazıları 3. Birey Toplum ve Kişilik, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı. (1993). *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi* (Bilim No. 74). Ankara: Kılıçaslan Matbaacılık.
- Bulut, I. (1983). Parçalanmış aileden gelen çocukların davranış özellikleri hakkında bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*. 1(2-3): 81.
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçei El Kitabı*. Ankara: Özgüzeliş Matbaası.
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet Belası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Cebe, F. (2005). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtlarında Barınan Çocukların “Benlik Saygısı”, “Depresyon”, “Kaygı” Skorlarının Ailesi Yanında Kalan Çocuklarla Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstit¼s¼.
- Çeçen Eroğul, A. R. ve Dingiltepe, T. (2012). Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyum düzeyleri ile yaşam kalite düzeylerinin karşılaştırılması. *İlköğretim Online*. 11(4), 1077-1086. 27.04.2017 <http://ilkogretim-online.org.tr/>.
- Danış, Z. (2006). Davranış Bilimlerinde Ekolojik Sistem Yaklaşımı. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(9): 46.

- Çamur, G. (1998). *Aile İşlevleri ile Ailenin Demografik, Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri ve Yaşam Döngüsü Arasındaki İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayın.
- Duyan, V., Özgür Sayar, Ö. ve Özbulut, M. (2008). *Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Er, G. (2009). *Ailesi parçalanmış olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin akademik sağlamlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre yordanması*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eryılmaz, N. (2010). *Çocuk Yuvasında ve Ailesinin Yanında Kalan 6 Yaş Çocuklarının Duygusal Becerilerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fidan İşkol, M. (2005). *Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvalarında Barınan Çocukların WISC-R Skorlarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (Çev.: Özel, K, Turhan, O ve Bayar B). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Güler, D. ve Ulutak, N. (1992). Aile kavramının tarihsel gelişimi ve Türk toplum yaşantısında aile. *Kurgu Dergisi*, 11(51-76).
- Gülerce, A. (1990). Aile terapisinin psikolojiye getirdiği epistemolojik yenilik, *Psikoloji Dergisi*, 7(25): 17.
- Gültekin, M. (2006). *Okul Öncesinde Duygu ve Davranış Sorunları*. İstanbul: Nesil Yayınları.

- Hatun, O. (2012). *Anne Babası Boşanmış İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Algıladıkları Aile İşlevlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hogg, M.A. ve Vaughan, G.M. (2007). *Sosyal Psikoloji*. (Çev.: İbrahim Yıldız ve Aydın Gelmez). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- İmamoğlu, O. (1993). Değişen dünyada değişen aile-içi roller. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 0(1): 60.
- İsmen Gazioğlu, A. E. (2004). Duygusal Zeka ve Aile İşlevleri Arasındaki İlişki. *Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(11): 55-75.
- İşkol Fidan, M. (2005). *Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvalarında Barınan Çocukların WISC-R Skorlarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü.
- Çabuk Kaya, N. ve Kasapoğlu, A. (2016). *Aile Sosyolojisi El Kitabı*. Eskişehir: Nadir Kitapevi.
- Kaner, S. (2010). Yenilenmiş Ana-Baba Sosyal Destek Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri. *Eğitim ve Bilim*. 35(157): 17.
- Kayadibi, Y. (2015). *Parçalanmış Ailelerdeki Çocukların Anne Kabul-Red Algılama Düzeylerinin Benlik Saygısı Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaymak Özmen, S. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 37(2): 27-39.
- Keskin, C. ve Topuzoğlu, A. (2004). Sağlığın Tanımı; Başaçıkma. *İstanbul Kültür Üniversitesi Dergisi*. 4(3): 47-49.
- Kırdök, F. (2017). *Boşanmış ve Boşanmamış Ebeveyn Sahip Bireylerin Depresyon, Aleksitimi ve Öfke Düzeylerinin İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kocaoğlu, F. (2010). *Çocuk ve Aile Sorunları Kapsamında, 13—18 Yaş Grubu Çocukların Bakım Modellerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koşay, A. (2013). *Çocuk Yuvasında ve Çocuk Evinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocuklar ile Ailesi Yanında Yaşayan Çocukların Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Köknel, Ö. (1982). *Kişilik*. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Nazlı, S. (2016). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Neil, A. (2002). *Sorunlu Aile*. (Çev: Şemsa Yeğın). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Özbesler, C. (2009). Koruyucu aile hizmetlerinde değerlendirme süreci. *Aile ve Toplum Dergisi*, 11(4): 87-88.
- Önder, A. (2003). *Ailede İletişim*. İstanbul: Yayılcı Matbaası.
- Önder, U. (2016). TUİK İllerde Yaşam Endeksi Araştırması: Eğitimde En iyi İl Tunceli. *Hurriyet Gazetesi*. 25.06.2017, <http://www.hurriyet.com.tr/tuik-illerde-yasam-endeksi-arastirmasi-egitimde-en-iyi-il-tunceli-40044276>
- Örgün, S.K. (2000). *Anne Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özateş, Ö.S. ve Atauz, S. (2011). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesine İlişkin Değerlendirmeleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 22(2): 101-112.
- Özgüven, I. (2010). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Öztürk, M. (2014). Boşanma ve Boşanmış Aile Çocukları. *Çocuk ve Ergen Psikiyatri Dergisi*, 1(10): 1-10.

- Page, A. ve İnce, M. (2008). Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22): 81-94. 15.06.2017 Retrieved from <http://www.turkpsikolojidergisi.com/PDF/TPY/22/81-94.pdf>
- Palabıyıcıoğlu, R., Azizoğlu, S., Özayar, H. ve Berksun, E. O. (1993). İntihar Girişimi Olan ve Olmayan Depresiflerin Aile İşlevselliği. *Kriz Dergisi*. 1(3): 114-123.
- Parsons, T. (2015), *Toplumsal Eylemin Yapısı* (iki cilt halinde). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.
- Santrock, J.W. (2011). *Yaşam Boyu Gelişim*. Galip Yüksel (Çev. Ed.). İstanbul: Nobel Yayınları.
- Saçan, S. (2010). *Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumunda Korunma Altında İken Aile Yanına Döndürülen 6-18 Yaş Çocuk ve Gençlerin Duygusal ve Davranış Sorunları*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Sağlam, M. (2011). *Boşanma Sürecinde Olan Ailelerdeki Çocukların Aile Algılarının ve Sorunlarının Resimler Aracılığı ile İncelenmesi*. Y. Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sarıaslan, H. (1984) Sistem Analizinin Temelleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 39(1) 51-63.
- Sezal, İ. (2014). *Sosyolojiye Giriş*. İstanbul: Beta Basım.
- Sümer, N., Sayıl, M. ve Berument, S.K. (2016). *Anne Duyarlılığı ve Çocuklarda Bağlanma*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sheafor, B. W. ve Horejsi, C. J. (2015). *Sosyal Hizmet Uygulaması*. İstanbul: Nika Yayınevi.
- Şenocak, H. (2006). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 51(2): 177-228.

- Şentürk, U. (2010). Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 10(4): 9–16.
- Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış AileÇocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler (Malatya Uygulaması)*. Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, H.N., Demirci, H. ve Bolsoy, N. (2018). Sosyal Destek Sistemleri ve Ebelik. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2): 97-103.
- Turan, N. (2009). *Sosyal Kişisel Çalışma*. Ankara: Aydınlar Matbaacılık.
- Tuğrul, C. (1999). Duygusal Zeka. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2(1): 12-20.
- Umut Beşpınar, F. (2014). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 01. Uzerler Matbaacılık.
- Uslu Özen, R. (2011). *Yararlandıkları Hizmet Modeline Göre Korunmaya Muhtaç Çocuklarda Davranış ve Duygusal Sorunlar*. Yüksek Lisan Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ünalın, T. (1988). Türkiyede Çekirdek Aileler. *Nüfus Bilim Dergisi*, 10: 51.
- Üstüner, S., Erol, N., ve Şimşek, Z. (2005). Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların davranış ve duygusal sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(3): 130-14).
- Peker, M. (1984) Türkiye’de Eğitim- Doğurganlık İlişkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 17(3): 123-158.
- Yavuzer, H. (1995) “Yaygın Anne-Baba Tutumları” *Ana-Baba Okulu*, (1. Basım) İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yazıcı, E. (2013). *Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler: Kurum*

Bakım Hizmetinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, A. (2000). *Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne baba tutumu ile çocukların, ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler.* Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yörükoğlu, A. (1992). *Değişken Toplumda Aile ve Çocuk.* İstanbul: Özgür Yayınları.

Yürür, S. ve Sarıkaya, M. (2011) Sosyal Çalışmacıların Sosyal Destek Algılarının Tükenmişliğe Etkisi. *Ege Akademik Bakış*, 11(4): 539.

<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/uygulamalar/evlat-edinme> (Erişim tarihi: 27.04.2017)

(<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2471369dc318044059a0/Sed%20Yönetmelik%20.pdf> (Erişim Tarihi: 27.09.2017)

EKLER

Ek 1. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu

1. Soru
Aile içerisinde karşılaştığımız sorunları çözerken hangi yolları denersiniz?
2. Soru
Aile içerisinde dile getirmekte güçlük çektiğiniz herhangi bir konu var mı? veya çocuklarınızın size söyleyemediğini düşündüğünüz bir konu var mı? Buna örnek verebilir misiniz? Bu sevgisini ifade etmek de olabilir?
3. Soru
Evde rol dağılımı nasıl? Aile bireyleri arasında adaletli bir görev dağılımı olduğunu düşünüyor musunuz? Ev işlerinde yorulduğunuzu hissediyor musunuz? Çocuk(lar)ınız bu konuda şikayette bulunuyor mu?
4. Soru
Aile bireyelerine yönelik (eş, çocuk) olumlu ve olumsuz duygularınızı açığa çıkartır mısınız? Olumluları nasıl olumsuzları nasıl ifade edersiniz?
5. Soru
Eşinizin ve çocuk(lar)ınızın, duygusal, fiziksel ve sosyal gereksinimlerini karşıladığınızı düşünüyor musunuz? Buna dair birkaç örnek verebilir misiniz? Bunu karşılamadığınız zaman çocukta ne tür olumsuz davranışlar gözlemliyorsunuz

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu

1-) Yaşınız ?

.....

2-) Cinsiyetiniz ?

- 1) Kadın
- 2) Erkek

3-) Eğitim durumunuz ?

- 1) İlköğretim
- 2) Lise
- 3) Üniversite

4-) Aileden ayrı, yurt, yuva, çocuk evi veya sevgi evinde kaldınız mı ?

- 1) Evet
- 2) Hayır

Not: cevabınız hayır ise 6. Soruya geçiniz.

5-) Kaldıysanız ne kadar süre kaldınız ?

- 1) 3 ay
- 2) 6 ay
- 3) 1 yıl
- 4) 3 yıl

6-) Kaç kardeşsiniz ?

- 1) 1
- 2) 2-3
- 3) 4-5
- 4) 5 ve üstü

7-) Anne ve baba durumunuz ?

- 1) Evli
- 2) Ayrı
- 3) Boşanmış

8-) Ailenizde çalışan kişi sayısı kaçtır ?

- 1) 1 kişi
- 2) 2 kişi
- 3) 3 kişi
- 4) 4 kişi
- 5) 5 kişi

9-) Ailenizin aldığı herhangi bir yardım var mı ?

- 1) Sosyal yardım
- 2) Gıda yardımı
- 3) Akrabaların yardımı
- 4) Herhangi bir yardım almıyoruz

10-) Annenizin eğitim durumu nedir ?

- 1) Okur yazar değil
- 2) Okur yazar
- 3) İlkokul mezunu
- 4) Lise ve dengi mezunu
- 5) Yüksekokul mezunu

11-) Babanızın eğitim durumu nedir ?

- 1) Okur yazar değil

- 2) Okur yazar
 - 3) İlkokul mezunu
 - 4) Lise ve dengi mezunu
 - 5) Yüksekokul mezunu
- 12-) Annenizin mesleği nedir ?
- 1) Memur
 - 2) Vasıflı işçi
 - 3) Vasıfsız işçi
 - 4) Ev hanımı
 - 5) Diğer.....
- 13-) Babanızın mesleği nedir ?
- 1) Memur
 - 2) Vasıflı işçi
 - 3) Vasıfsız işçi
 - 4) Esnaf
 - 5) Diğer.....
- 14-) Nasıl bir evde kalıyorsunuz ?
- 1) Gecekondu
 - 2) Müstakil bir ev
 - 3) Bir apartman dairesi
 - 4) Lojman
- 15-) Kaldığınız evin durumu nedir ?
- 1) Kiralık
 - 2) Ev kendimize ait
 - 3) Akrabalarımızın evinde kalıyoruz kira vermiyoruz
- 16-) Eğitim durumunuzu nasıl tarif edersiniz ?
- 1) Kötü
 - 2) Çok kötü
 - 3) İyi
 - 4) Çok iyi
- 17-) Aile içerisinde hiç şiddete maruz kaldınız mı ?
- 1) Evet kaldım
 - 2) Hayır kalmadım
- 18-) şiddete maruz kaldıysanız nasıl bir şiddet ?
- 1) Fiziksel, vurma, itme, dayak
 - 2) Duygusal, küfür, hakaret, aşağılama
 - 3) Ekonomik, çalıştırılma, dilendirilme
 - 4) Cinsel
- 19-) kim tarafından şiddete maruz kaldınız ?
- 1) Annem
 - 2) Babam
 - 3) Kardeşlerim
 - 4) Diğer.....

Ek 3. Aile Değerlendirme Ölçeği

AÇIKLAMA: İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür. Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (*Aynen Katılıyorum/ Büyük Ölçüde Katılıyorum/ Biraz Katılıyorum/ Hiç Katılmıyorum*)

Her cümlelerin yanında 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz. Mümkün olduğu kadar çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	()	()	()	()
2. Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	()	()	()	()
3. Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	()	()	()	()
4. Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	()	()	()	()
5. Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	()	()	()	()
6. Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	()	()	()	()
7. Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	()	()	()	()
8. Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	()	()	()	()
9. Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
10. Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	()	()	()	()
11. Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	()	()	()	()
12. Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	()	()	()	()
13. Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	()	()	()	()
14. Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	()	()	()	()
15. Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	()	()	()	()
16. Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	()	()	()	()
17. Evde herkes başına buyruktur.	()	()	()	()
18. Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	()	()	()	()
19. Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	()	()	()	()
20. Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	()	()	()	()

21.Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınıyoruz.	()	()	()	()
22.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	()	()	()	()
23.Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.	()	()	()	()
24.Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	()	()	()	()
25.Bizim ailede herkes kendini düşünür.	()	()	()	()
26.Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	()	()	()	()
27.Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	()	()	()	()
28.Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	()	()	()	()
29.Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	()	()	()	()
30.Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	()	()	()	()
CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
31.Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
32.Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	()	()	()	()
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karşıyoruz.	()	()	()	()
34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	()	()	()	()
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.	()	()	()	()
36.Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız	()	()	()	()
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.	()	()	()	()
38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	()	()	()	()
39.Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	()	()	()	()
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	()	()	()	()
41.Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	()	()	()	()
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	()	()	()	()
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüydür.	()	()	()	()
44.Ailemizde hiçbir kural yoktur.	()	()	()	()
45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	()	()	()	()
46.Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	()	()	()	()
47.Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	()	()	()	()

47.Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	()	()	()	()
49.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	()	()	()	()
50.Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	()	()	()	()
51.Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
52.Sinirlenince birbirimize küseriz.	()	()	()	()
53.Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	()	()	()	()
54.Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	()	()	()	()
55.Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	()	()	()	()
56.Aile içinde birbirimize güveniriz.	()	()	()	()
57.Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	()	()	()	()
58.İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	()	()	()	()
59.Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	()	()	()	()
60.Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	()	()	()	()

Değerlendirme:

Aynen katılıyorum : bir(1) puan

Büyük ölçüde katılıyorum : iki (2) puan

Biraz katılıyorum : üç (3) puan

Hiç katılmıyorum : dört (4) puan

Yıldız (*) işaretli sorular ters olup puanlaması ters yani dört, üç, iki, bir ,(4,3,2,1) şeklinde olmaktadır. Örnek 14. soru puanlanırken

Aynen katılıyorum : bir(4) puan

Büyük ölçüde katılıyorum : iki (3) puan

Biraz katılıyorum : üç (2) puan

Hiç katılmıyorum : dört (1) puan

Problem çözme	2-	12-	24-	38-	50-	60-							.../6=
İletişim	3-	14*-	18-	22*-	29-	35*-	43-	52*-	59-				.../9=
Roller	4*-	8*-	10-	15*-	23-	30-	34*-	40-	45*-	53*-	58*-		.../11=
Duygusal tepki verebilme	9*-	19*-	28*-	39*-	49-	57-							.../6=

Gereken ilgiyi gösterme	5*-	13*-	25-	33*-	37*-	42*-	54*-						.../7=
Davranış kontrolü	7*-	17-	20-	27*-	32-	44*-	47*-	48*-	55-				.../9=
Genel işlevler	1*-	6-	11*-	16-	21*-	26-	31*-	36-	41*-	46-	51*-	56-/12=

Sonuç “1” veya “1”e yakınsa değerlendirme olumludur

“4” veya “4”e yakınsa aile içi tutumlarda değişiklik zamanı gelmiştir.

Aile değerlendirme ölçeğini el kitabı , Ankara 1990 öz güzel iş matbaası, Doç Dr. Işıl Bulut

EK 4. İzin Yazıları

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01-51890
Konu : Abdullah GÜLMEZ

20/04/2016

MÜSTEŞARLIK MAKAMINA

Tunceli Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün 29/02/2016 tarih ve 470 sayılı yazısı ile Müdürlüğünde görevli Sosyal Çalışmacı Abdullah GÜLMEZ'in "Tunceli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünce Ailesi Yanında Sosyo-Ekonomik Olarak Desteklenen Koruma Altında Olan ve Olmayan Çocukların Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmasını Tunceli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde onay tarihinden itibaren 4 ay süre ile uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Uygun görüldüğü takdirde ilgili Genel Müdürlük tarafından da olumlu değerlendirilen söz konusu araştırmanın İl Müdürlüğü'nün koordinasyonunda kuruluş müdürlüklerinin denetiminde sosyal servis meslek elemanları gözetiminde ve ses-görüntü kaydı alınmaksızın, mesai saatleri içerisinde, katılım hususunda gönüllülükleri esas alınarak, kuruluşlarımızda kalan çocuklarımızın günlük yaşantılarını olumsuz etkileme olasılığı bulunan herhangi bir işlemin gerçekleştirilmemesi koşuluyla, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile uygulanabilmesi hususunda;

Olurlarınızı arz ederim.

Mustafa DURMUŞ
Daire Başkanı

O L U R
20/04/2016

Mustafa KARAMAN
Müsteşar Yardımcısı

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (7+i+n1-5fRAuN-V3Ikmu-869ALD-7k/Cd+Gu) kodunu yazınız.

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01-51890
Konu : Abdullah GÜLMEZ

20/04/2016

MÜSTEŞARLIK MAKAMINA

Tunceli Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünün 29/02/2016 tarih ve 470 sayılı yazısı ile Müdürlüğünde görevli Sosyal Çalışmacı Abdullah GÜLMEZ'in "Tunceli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünce Ailesi Yanında Sosyo-Ekonomik Olarak Desteklenen Koruma Altında Olan ve Olmayan Çocukların Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmasını Tunceli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde onay tarihinden itibaren 4 ay süre ile uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Uygun görüldüğü takdirde ilgili Genel Müdürlük tarafından da olumlu değerlendirilen söz konusu araştırmanın İl Müdürlüğünün koordinasyonunda kuruluş müdürlüklerinin denetiminde sosyal servis meslek elemanları gözetiminde ve ses-görüntü kaydı alınmaksızın, mesai saatleri içerisinde, katılım hususunda gönüllülükleri esas alınarak, kuruluşlarımızda kalan çocuklarımızın günlük yaşantılarını olumsuz etkileme olasılığı bulunan herhangi bir işlemin gerçekleştirilmemesi koşuluyla, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayımlanmadan önce kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile uygulanabilmesi hususunda;

Olurlarınızı arz ederim.

Mustafa DURMUŞ
Daire Başkanı

OLUR
20/04/2016

Mustafa KARAMAN
Müsteşar Yardımcısı

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (7+i+n1-5fRAuN-V3Ikmu-869ALD-7k/Cd+Gu) kodunu yazınız.

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01-52723
Konu : Abdullah GÜLMEZ

22/04/2016

TUNCELİ VALİLİĞİ
(Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)

Tunceli Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün 29/02/2016 tarih ve 470 sayılı yazısı ile Müdürlüğünde görevli Sosyal Çalışmacı Abdullah GÜLMEZ'in "Tunceli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne Ailesi Yanında Sosyo-Ekonomik Olarak Desteklenen Koruma Altında Olan ve Olmayan Çocukların Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmasını Tunceli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde onay tarihinden itibaren 4 ay süre ile uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Söz konusu talebe ilişkin alınan Makam Onayı ekte sunulmuştur. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Doç. Dr. Mustafa DURMUŞ
Bakan a.
Daire Başkanı

EK :
Onay

DAĞITIM :

Gereği:

Tunceli Valiliği(Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)

Bilgi:

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için

<https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (DoNwwv-YWcQ44-GaEDbJ-05vaC1-jRMCZ6xu) kodunu yazınız.

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No: 10/ A Kat: 27 Posta Kodu: 06510 Çankaya/

Ankara Bilgi için: Ahmet Naci SARIGÖL

Telefon No: (312)705 57 00 Faks No: (312)705 57 57 Sosyal Çalışmacı

e-Posta: eydb@aile.gov.tr İnternet Adresi: <http://eydb.aile.gov.tr/iletisim> Telefon No: (312)705 57 21

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01-52723
Konu : Abdullah GÜLMEZ

22/04/2016

DAĞITIM YERLERİNE

Tunceli Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünün 29/02/2016 tarih ve 470 sayılı yazısı ile Müdürlüğünde görevli Sosyal Çalışmacı Abdullah GÜLMEZ'in "Tunceli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünce Ailesi Yanında Sosyo-Ekonomik Olarak Desteklenen Koruma Altında Olan ve Olmayan Çocukların Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmasını Tunceli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde onay tarihinden itibaren 4 ay süre ile uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Söz konusu talebe ilişkin alınan Makam Onayı ekte sunulmuştur. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Doç. Dr. Mustafa DURMUŞ
Bakan a.
Daire Başkanı

EK :
Onay

DAĞITIM :

Gereği:

Tunceli Valiliği(Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)

Bilgi:

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

22/04/2016 Sosyal Çalışmacı : Ahmet Naci SARIGÖL

22/04/2016 Daire Başkan Yardımcısı : Metin ÜNAL

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için

<https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (DoNwwv-YWcQ44-GaEDbJ-O5vaC1-jRMCZ6xu) kodunu yazınız.

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No: 10/ A Kat: 27 Posta Kodu: 06510 Çankaya/

Ankara Bilgi için: Ahmet Naci SARIGÖL

Telefon No: (312)705 57 00 Faks No: (312)705 57 57 Sosyal Çalışmacı

e-Posta: eydb@aile.gov.tr İnternet Adresi: <http://eydb.aile.gov.tr/iletisim> Telefon No: (312)705 57

21

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Abdullah GÜLMEZ
Uyruğu : T.C
Doğum Tarihi ve Yeri: Baykan-20.10.1987
e-posta :shu_apo_6256@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Adnan Menderes Üniversitesi	2010

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
18.03.2011	Tunceli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	Sosyal Hizmet Uzmanı

YABANCI DİL BİLGİSİ